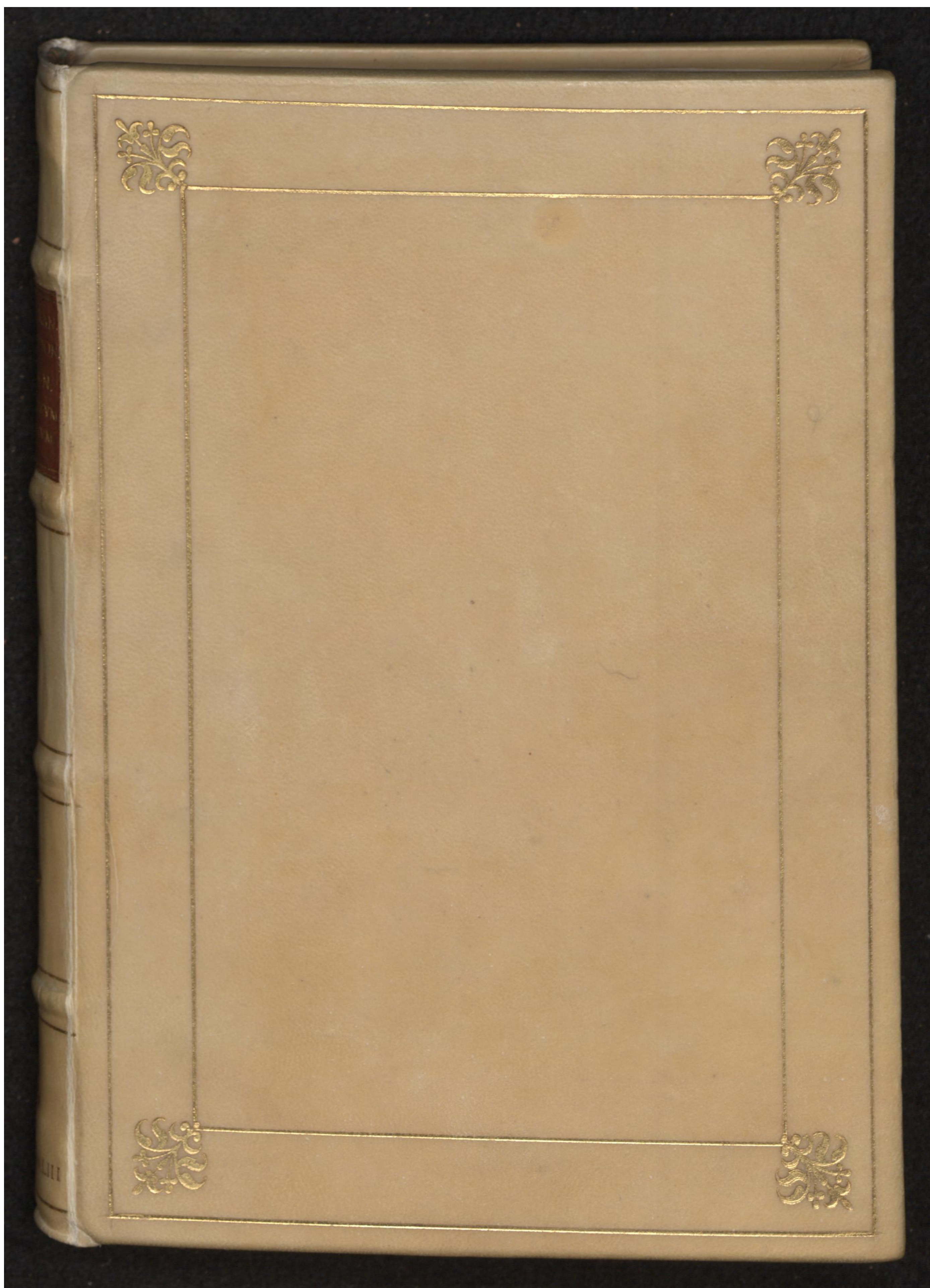
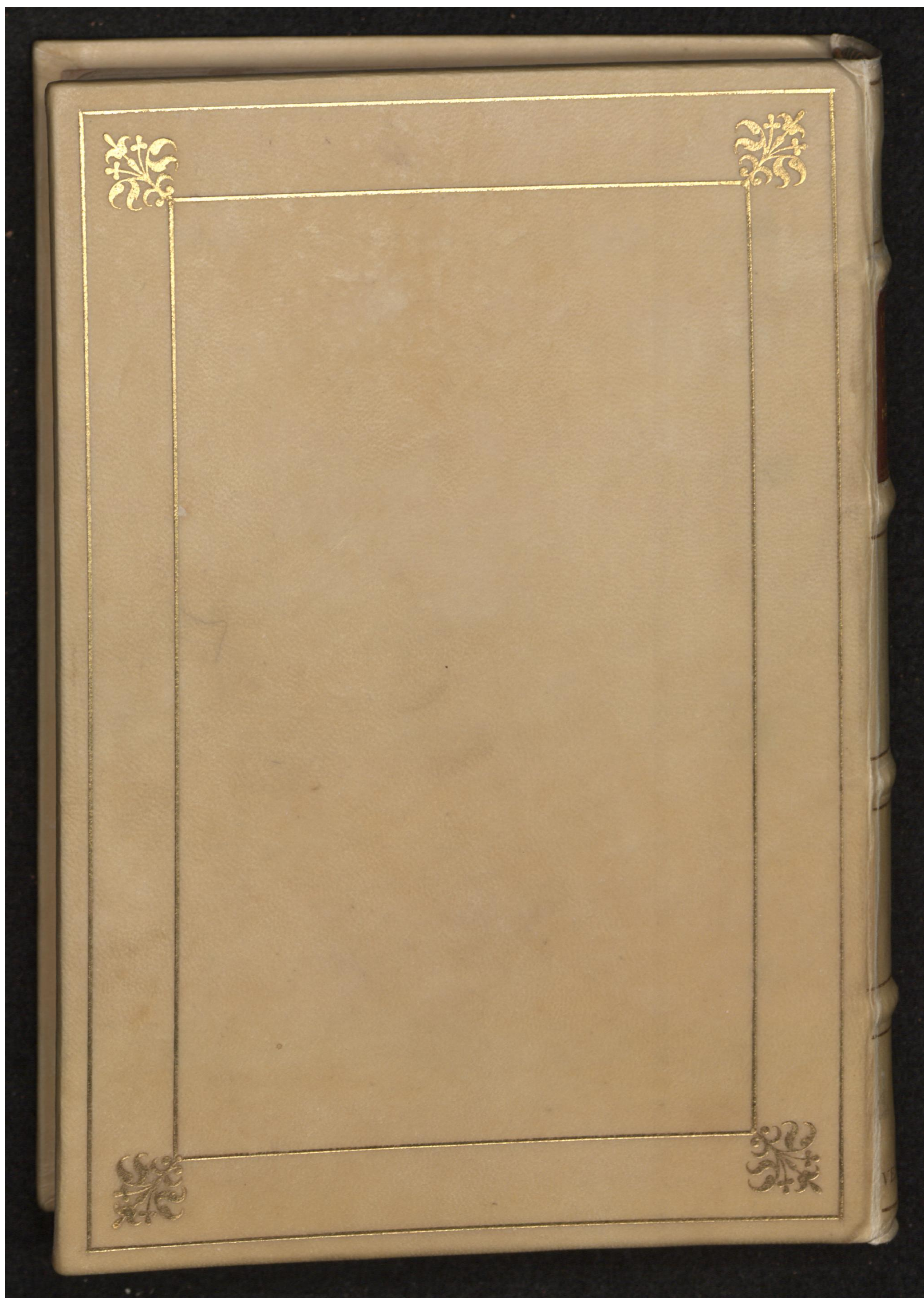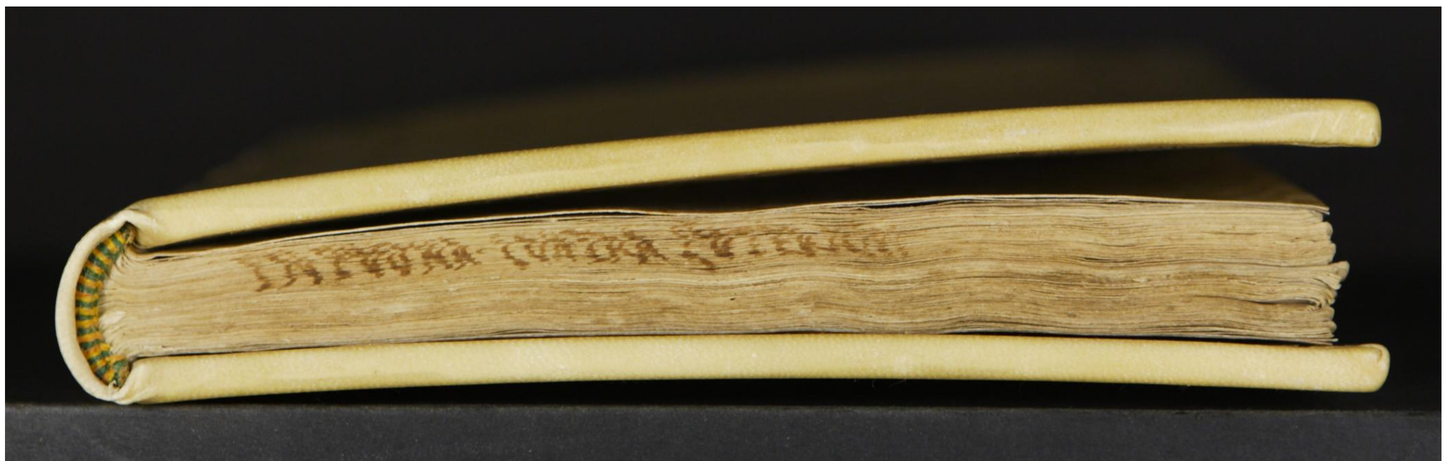

LVTHERAN.
ASSERTION.
OPPVGN.
PER PETRVM
AVRELIVM
VEN. MDXLIII

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Ioannis Nencini
1874

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
III
5
6
RACCOLTA NENCINI

Fran: Mc Megherte J. C.

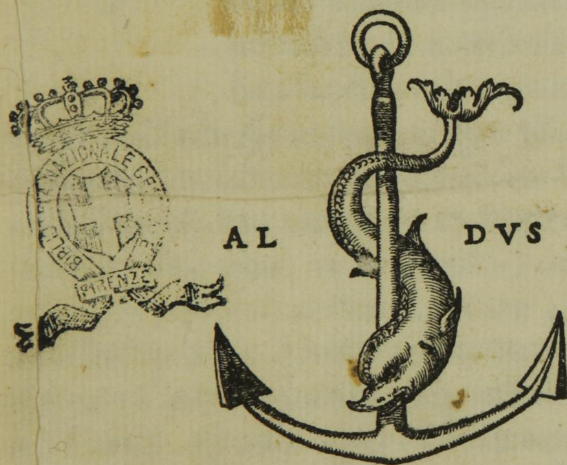
Lutherus natus in Saxonia anno 1482. mortuus anno 154
Vuittembergis sepultus est.

Calvinus natus Novioduni in Picardia 10. Julij 1509 mortuus Genev
a. 1564. p.

Dono dedit. r. p. magr petrus aurelius Sanutus Venetus 1548

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

RECENS LVTHERANARVM ASSERTIONVM OPPVGNATIO, PER MAGISTRVM PETRVM AVRELIVM SANVTVM VENETVM AVGVSTINIANVM.

AL DVS

VENETIIS ANNO DOMINI M D XLIIII.

SANCTISSIMO AC CLEMENTISSIMO D. D. PAVLO EIVS NOMINIS. III.

diuina prouidentia Pontifici Maximo exiguus Christi domini seruus frater Petrus Aurelius Sanutus Venetus, Augustiniani ordinis post sanctorum oscula pedum salutem & fœlicitatem.

OMNI ope nobis enitendum censeo (sanctissime Pater) ne in uineam domini operarii adsciti dũ uepribus eã ac tribulis obsitã ueluti inertes atq; inanes, cernimus, tanto eidẽ obesse uideamur, q̃to illam uerbi dei cultro nõ excolendo infructuosam fore relinquimus. Nam & hoc exigit oĩum suprema uirtutum charitas sine qua (teste Paulo) omnis nostra actio aut labor in cassum uertitur, ut quæ aliorum sunt potius q̃ nostra sectantes, omnium saluti toto mentis intuitu atq; animi affectu, intendamus. Quum igitur Lutheranarum assertionum uirus, præ cæteris illius scriptis, quibusque aliis non obsistentibus, quinimmo & à perditionis filiis, suæ mentis ægritudine, contemptis, indies amplius conualescat, plur esq;

1. Cor. 13.

Phi. 2.

hominum animas quottidie necare non desinat: etsi me cæteris in oportunis remediis adhibendis minime præferam, eorum tamen male ualetudini, pio semper affectu, salubriter consulendum esse autumaui, ut qui interna infirmitate grauati solidam escam digerere nequeunt, lac saltem salutis in potum quandoq; exugerant. Egi itaq; hac de causa, ut exigua quædam à me iampridem in has hæreses sparsim satisq; rudi stillo conscripta, in unum aliquod opusculum redigerentur, cunctisq; iam impenderem quod nulli antea ostendere sentiebam. Vt quum ea, quæ diuina nobis bonitate in cogitatione sunt tradita errogare ceperimus, adimpleat (ut promisit dominus) atq; accumulet, quod iam dedit: ipse
Luc. 19. quidem dixit, quoniam habenti dabitur. Nam quæ ad hoc opus aggrediendum iam dominus præbuit, quum in proximi utilitatem dispensari ceperint, tanq̃ panis in turbas, iubente domino, fractus, accrescet. Hæc uero mea in. S. Ro. Ecc. hostes prima certamina nulli unq̃ fœlicius securiusq; dicare, atq; fidissimo corde offerre ualuissem, q̃ tibi summo, ueroq; totius Ecclesiæ præsuli, ac firmissimo catholicæ ueritatis clypeo, cuius quippe patrocinio nil mihi formidandum scio. Quæ nempe, si tuæ sanctitati grata fore persensero, potiora quoq; pro tuenda. S. Ro. Ecclesiæ ueritate, toto pectore, subsequi expe-

riar. Nec tamen deerunt, qui sermonis sublimitatem atque elegantiam perquirẽtes, hos nostros conatus spernant uel accusent, quibus se obuiam iam præbet Apostolus regnum dei asserens nõ in sublimitate sermonis aut scientiæ sed in uirtute consistere. Quædam autem hic tradita partius, quædam uero etiam præterita uidebuntur, idcirco, quoniam nondum perfectum aliquod opus ac absolutum edere statuerã, sed fidelibus tantummodo (omni uerborum luxu remoto) utcunque opem ferre: præ omnibus uerò id contestatum uolo, ut quæque hoc libello à nobis conscripta sunt, omni pertinacia semota, uero sanctitatis tuæ iudicio penitus subsint. 1.Cor.2.&4.

Clarissimi Domini Capita Illurissimi Consilii X. Habita fide à Reuereñ. domino Legato pontificio, & a N. Viro Federico Valaresso, ꝙ Venerabilis Magistri Petri Aurelii Sanuti Augustiniani Tractatus theologicus, cui titulum est, Recens Lutheranarum assertionũ oppugnatio, est catholicus, & ex consequenti in nulla parte contrarius, nec dignitati statuum, nec honestati morum, Concesserunt, ꝙ ipsum opus edi in lucẽ & Imprimi possit. Dat. die. 25. Maii. 1543.

D. Iacobus Maurus.
D. Sebastianus Malipetrus. Capita.
D. Laurentius Barbadicus.

Laurentius Rocha Secretarius.

INDEX OPERIS.

Prima inquiſitio.

Secunda inquiſitio.

Tertia inquisitio.

Quarta inquisitio.

Quinta inquisitio.

Sexta inquisitio.

Septima inquisitio.

Octaua inquisitio.

Secunda digressio.

Tertia digressio.

Quæ in obiectionum responsionibus continentur.

Responsiones ad Hæretici litteram.

Finis Tabulæ.

DE DIVINAE SCRIPTVRAE INTELLIGENTIA.

CATOLICVS ATQVE HAERETICVS.

HAERETICVS.

SEPOSITIS SACRIS litterís solís commentariis homínum mersi sunt, non quid sacræ litteræ, sed quid illi in sacris sentirent querentes. Quare super hac re utile fuerit pauca conferre, primum, si nulli licet sacras litteras suo spiritu interpretari, cur ergo non obseruant, nec Augustino, nec ulli patrum idem licuisse. Et qui scripturas sanctas secundum Augustinum, & non Augustinũ potius secundum scripturas sanctas intelligit, sine dubio secundum hominem & spiritum proprium intelligit.

CATHOLICVS.

Quæ in diuinis scripturis nulla occultioris sensus obscuritate uellantur, magisq; in uocis ac Respon. 1.

litteræ superficie intellectus suos statim præfe-
runt, nullo quidem interprætantis indigent pa-
trocinio. At quæ secretioribus sunt obscurata
mysteriis, nisi ueluti Christi Apostoli Spiritu
Sancto qui perlegunt repleti sint, uel sicut An-
tonius ille Aegyptius monachus, qui pecculiari
gratia absq; ulla litterarum scientia, diuinas scri
pturas & memoriter audiendo tenuisse fertur,
& prudenter cogitando intellexisse, absq; duce
homine nosce nequaquam est præsumendum.
Immo uero quædam ullo pacto ad salutarem in
terioris hominis cibum, sine corruptionis labe
Lucæ. 22. peruenient, ueluti illud Saluatoris, Qui non
habet gladium, uendat tunicam & emat gladiũ.
Ex quorũ perceptione lesio aliqua magisquam
utilitas subsequi posset, nisi allegorica explana-
tione spiritualisq; intelligentiæ examinatione
per hominem quempiam eruditum discussa fo-
rent. Vnde & diuus Augustinus primo de do
Aug. Cap. 8. ctrina Christiana, eos arguit, qui nullis aliorum
monumentis instructi quæcũq; in scripturis san-
ctis obscura sunt, diuino se munere intelligere
gloriantur, has asserens esse inimici uersutias su-
perbissimasq; necnon & periculosissimas tempta
tiones, à quibus euigilantissime nobis cauendũ
est, ne huiusmodi peruersitate decepti ad ipsum
quoq; Euangelium audiendum atq; discendum
in Ecclesias ire nolimus, uel codicem legere,

aut docentem hominē prædicantem uæ audire:
expectemusq; rapi (ut Paulus) usq; ad tertium 2. Cor. 12.
cœlum in corpore uel extra corpus (ut inquit
ille) & ibi audire ineffabilia uerba, quæ non li-
cet homini loqui, aut ibi uidere dominū Iesum
Christum, & ab eo potius quàm ab hominibus
audire euangelium, magisq; (ut inquit) cogite
mus Apostolum Paulum, licet diuina & cœlesti Act. 9.
uoce prostratum & instructum, ad hominem tñ
missum esse, ut sacramenta perciperet, & copula
retur Ecclesiæ. Et Centurionem Cornelium Act. 10.
(inquit) quamuis exauditas orationes eius ele
mosynasq; respectas ei Angelus nunciauerit, Pe
tro tamen fuisse traditum imbuendum, per quē
non solum sacramēta perciperet, sed etiam quid
credendum, quid sperandum, quid diligendum
esset, audiret, quæ quidem omnia (ut ibidem
ait) geri utiq; poterant per angelum, sed abie-
cta esset humana conditio si per homines homi-
nibus uerbum suum Deus ministrare nolle uide
retur. Sic etiam si totum quod hominibus discē
dum est, tradit uellet de cœlo atq; per angelos
personaret, de humano templo responsa non red
deret, nec uerum esset illud Pauli, templum 1. Corin. 3.
Dei sanctum est quod estis uos: Charitas quoq;
non haberet aditum, ut sibi inuicem humani ani
mi refunderentur, ut docendo uel addiscendo
per homines fit. Non'ne & Apostolus Paulus

Act. 22. ad pedes Gamalielis legem Moysi & Prophe-
tas se didicisse gloriatur, ut in Apostolorum
actibus legitur. Verum est igitur quod ais nec
Augustino, nec ulli patrum licuisse sacras litte-
ras proprio spiritu interpraetari, quum et eos re-
ctè increpent, qui absq; duce homine eas prae-
sumpserit intelligere. In exponendis itaq; sa-
cris scripturis eis Augustinus innixus est, qui
2. P. 1. (ut Apostolus Petrus ait) Spiritu Sancto in-
spirati loquuti sunt. Quare diuinam scripturam
secundum eum intelligere, erit diuino spiritu
& non secundum hominem ipsam cognoscere.

HAERETICVS.

Si autem scripturas non licebit secundum pro-
prium spiritum intelligere, multo minus lice-
bit Augustinum secundum proprium spiritum
intelligere, quis enim nos certos faciet, an re-
ctè Augustinum intelligas? Dandus ergo erit
alius interpres Augustino quoq; ne proprius spi
ritus fallat in illis libris. Quod si ita fieri op-
portet dandus est & tertio quartus interpraes,
& sic in infinitum. Et coget nos proprii spi-
ritus periculum nil unquam discere uel legere,
id quod certe impletum est, dum primo negle
ctis sacris litteris, soli Augustino insudatum est,
& post, hoc non intellecto & neglecto, Tho-

mas Aquinas regnauit, & hunc alii sine fine interpraetes sequuti sunt.

CATHOLICVS.

Nec sacras litteras nec Augustinum proprio interpraetantis spiritu licebit agnoscere, sed scripturarum spiritu, qui utiq; sanctus est, & unus utriusq; interpraes, quem quisq; humilis ac pius Catholicus assequi potest. Nam uera atq; immobilis cordis humilitas est à nobis primitus consequēda, si ad sinceram scripturarum notitiā cupimus peruenire, ut non ad eam, quae inflat scientiam, sed quae illuminat nos deducat. Tūc quidem sacrum spiritalis scientiae tabernaculum in corde nostro erigimus, quum nos ab omni uitiorum sorde purgatos, externis saeculi curis exuere nitimur, quibus sanè euulsis è cordis nostri occulo, passionum uelamine sublato, obscura scripturarum sacramenta nobis illico illucescunt. Impossibile enim est eum uerae scientiae donum promereri, qui ex humana laude studio lectionis insistit: quam propriis uirtutum actibus referti, legisq; intelligentiam de fructu operis iustè conquirentes, ac cum Psalmographo dicentes à mandatis tuis intellexi, post multa laborum stipendia assequuntur. Quidam enim quoniam disputandi sciētiam ac peritiam,

Respon. 2.

Quibus medijs obscura scripturarum sacramenta à Deo nobis patefiant.

sermonisq; affluentiam adepti, ornatè possunt quæq; uoluerint, ac copiose disserere: spiritalem scientiam possidere creduntur, qui tamen cœlestium dictorum archana profundaq; mysteria, oris sui facilitate sermonisq; nitore, penetrare nequeunt. At qui omni terrena contagione ac affectione seposita assiduum se scripturarum studio in solius Dei gloria prospiciens, ueluti Augustinus reliquiq; scripturæ interpraetes, mancipauit, hic sancto scripturarum spiritu sacras litteras utiq; percipiet, aliosq; eodem spiritu edoctus, edocere poterit, quo quippe duce nullum erit amplius aberrandi periculum.

Nota contra loquaces in eloquentia confidentes.

Quomodo ex assiduo scripturarum studio spiritus sanctus obtinetur.

HAERETICVS.

Quum sic potius sit intelligendum, scripturas non nisi eo spiritu intelligendas esse, quo scriptæ sunt: qui spiritus nusquam præsentius & uiuatius, quàm in ipsis sacris litteris suis quas scripsit, inueniri potest. Danda ergo fuit opera non ut sepositis sacris litteris, solum humanis patrum scriptis intenderemus, immo contra, primum sepositis omnium hominum scriptis tanto magis & pertinatius insudandum erat solis sacris, quo præsentius periculum est, ne quis proprio spiritu eas intelligat, ut usus assidui studii uicto periculo eiusmodi, tandem certũ

nobis faceret ſpiritum ſcripturæ, qui niſi in ſcri-
ptura prorſus non inuenitur. Hic enim poſuit latibulum ſuum, & in cœlis, id eſt Apoſtolis tabernaculum ſuum. Et Pſalmo. 1. Vir beatus in hoc laudatur, ꝙ die ac nocte nõ in aliis libris, ſed in lege domini meditatur. Scriptum eſt etiã ꝙ Moyſi facies glorificata fuit è conſortio ſermonis Dei: non utiq; è conſortio ſermonis hominum etiam ſanctiſsimorum qui tunc erant.

CATHOLICVS.

Præſens utiq; eſt in ſuis ſacris litteris Spiritus Sanctus, at non paſsim ſeſe cunctis offert. Nam Ezechieli apperiebantur cœli, qui peccanti populo claudebantur, inquit enim Saluator: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, qui abſcõdiſti hæc à ſapientibus & prudentibus & reuelaſti ea paruulis, id eſt humilibus, quoniam humilitas ad ſapientiam diſponit, nam in Prouerbiis ſcribitur, ubi eſt humilitas ibi & ſapientia. Paulus quoq;, ſapientiam (inquit) loquimur inter perfectos, ſapientiam autem non huius ſæculi, neq; principum huius ſæculi qui deſtruũtur: ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio quæ abſcondita eſt. Et infra, quã (inquit) nemo principum huius ſæculi cognouit. & ſubdit. Nobis autem reuellauit Deus per ſpiritum ſuum. Vn-

Reſpon. 3.

Math. 11.
Plura quibusdã diuinitus reuelata alijs abſcondita.

Prouer. 11.
1. Cor. 2.

Psal. 119.

de & Psal. Reuella oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Quum enim lex spiritua lis sit, assidui studii usus ad illius intelligẽtiam, siue spiritualem intellectus splendorem acquirẽ dum, non sufficit, sed reuelatione diuina opus est ut percipi possit: ut reuelata facie gloriam domini contemplemur. Quàm plures enim se litteras sacras nosse arbitrantur, nec tamen si-gnatum librum aperire possunt, quousq; eis Dei filius resserauerit. Sic quidem & sanctus Eunu chus ille qui Esaiam legens non intelligebat, non enim per angelum quod non intelligebat, expositum est, aut diuinitus in mente asq; homi num ministerio reuelatũ, sed diuina potius sug gestione ad eũ Phylippus missus est, qui Esaiã nouerat, eiq; in scriptura illa, quod tectum erat, apperuit. Quis autem nostrum hac tempestate hoc spadone sanctior ac scripturarum studio magis assiduus, qui lõgo itenere fessus etiam in uehiculo sacras perlegat litteras. Et nihilomi-nus eum quem in libro nesciens admirabatur, clausumq; latebat in littera, absq; doctore non didicit. Non'ne & plura accutissima Hæreti-corum ingenia, quoniam spretis patrum com-mentariis, se ipsis sacras litteras addiscere au-si sunt, in errantium pelagus demersi sunt? Opus itaque erit ut scripturæ diuinæ spiritus quopiam nobis duce, cui se primo obtulisse

Nõ semper nec omnibus ex scri pturarum studio intellectus facies resplẽdet.

2. Cor. 3.

Act. 8.

dignoſcitur, eluceſcat.

HAERETICVS.

Præterea quum credamus Eccleſiam ſanctam Catholicam habere eũdem ſpiritum fidei quem in ſui principio ſemel accepit, cur non liceat hodie aut ſolum aut primum ſacris litteris ſtudere ſicut licuit primitiuæ Eccleſiæ. Neq; enim Auguſtinum aut Thomam legerunt.

CATHOLICVS.

Paucis iam mihi in hac re tecum erit contendendum, quum ex præhabitis noſtris fundamentis cuncta, quæ abs te adducentur faciliime diſſoluantur. Occulta enim diuinæ ſcripturæ myſteria etiam in Eccleſiæ naſcentis exordio Paulo Apoſtolo, Cornelioq; atq; Eunucho aliisq;, Dei mandato fuiſſe per hominem reuelata ſatis oſtẽdimus. Nec unquam defuit, qui diuino ſpiritu ſecreta Dei panderet ſacramenta. Nam & Chriſti diſcipuli ab eodem primitus eruditi deinde Spiritu Sancto edocti, dicẽte Domino: Quum uenerit Paraclitus ille ſpiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, primos Eccleſiæ patres uitæ ſanctimonia præditos inſtruxerunt, hicq; demum alios, ut ſemper quopiam monſtrante ſemi

Reſpon. 4.

Ioan. 16.

tam diuina scriptura patefieret. Nunquam itaq; primitiuæ Ecclesiæ patribus licuisse dignoscitur uerum scripturæ sensum, spretis interprætibus haurire. si quis autem usq; adeò Dei amicus ut Moyses, repertus est, spiritalis faciei candorem, è diuinis litteris, utpote Deo loquentes, Dei gratia, reportare posse non ambigo, at eiusmodi Dei donum, non spretis patribus, sed cordis sui puritate, conquireret.

HAERETICVS.

Aut dic si potes, quo iudice finietur questio, si patrum dicta sibi pugnauerint, opportet enim scriptura iudice hic sententiam ferre, quod *fieri* non potest, nisi scripturæ dederimus principem locum, in omnibus, quæ tribuuntur patribus, hoc est, ut sit ipsa per sese certissima, facilima, apertissima, sui ipsius interpræs, omnium omnia probans, iudicans & illuminans, sicut scriptum est Psal. 118. declaratio, seu (ut Hæbreus proprie habet) apertum seu ostium uerborum tuorum illuminat & intellectum dat paruulis. Hic clarè Spiritus tribuit illuminationem, & intellectum dari docet per sola uerba Dei, tanquam per ostium & apertum seu principium quod dicunt primum à quo incipi oporteat ingressurũ ad lucem & intellectum, iterum, principium seu

caput uerborum tuorum ueritas, uides & hic ueritatem tribui, non nisi capiti uerborũ Dei, hoc est si uerba Dei primo loco didiceris, & eis uelut principio primo usus fueris pro omnium uerborum iuditio. Et quid facit octonarius ille totus, quàm ut peruersitate nostri studii damnatà nos reuocet ad fontem?

CATHOLICVS.

Duo unica ratione dissoluenda proponis, primũ quum sanctorum patrum sibi dicta repugnant oportet scriptura sacra iudice ferre sententiam. Respon. 5.
Ex hoc secundum infers, scripturam sanctam, se ipsa facilimã apertissimamq; esse. Dicimus itaq; primo, diuinam scripturam perfectionis ordine principem quidem locum obtinere, cui tanquam capiti omnium aliorum sermonum ueritas ascribatur, at adiscendi ordine, posteriorem. Quare scriptura sacra per sanctos interpraetes primitus cognita ad doctorum repugnantiam auferendã, ueluti iudice, uti poterimus. Secũdo uero, pdifficilẽ ac usq; adeò obscuram esse asserimus ipsam, Mar. 16.
ut & discipulis suis ipsemet Saluator eam interpraetari maluerit, nam si (ut ais) facilis esset, non utiq; intellectum petiisset Dauid, ut eam Psal.
perscrutari posset dicens. Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam. Nec Apostolus Pe- 2. P. ul.

trus Epistolas Pauli comendans diceret. In qui bus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant ad suam ipsorum perditionem. Neq; Paulus ad Ephe. scribens, sibi orationis suffragia pro Euangelii mysterio declarando postulasset dicens, orantes omni tempore in spiritu, & in ipso uigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysterium Euãgelii: non enim fidutiam petit Paulus, sed sermonem ad Euangelii mysteriũ explicandum. Neq; etiam rectè interpraetaris quod Psalmographus ait, scilicet, Declaratio seu ostium apertum *uerborum* tuorum illuminat: non enim ideo *uerborum* Dei ostium uel apertũ dicitur, quoniam se ipso, absq; monstrante homine, ac diuina reuelatione manifestum sit: sed quia quum nobis ab interpraete aliquo sancto, datur ostium, id est aditus uel apertio ad diuina uerba, quum scilicet ea nobis patefiunt aut declarantur, tunc eiusmodi scriptura seu uerborum Dei interpraetatio, nos quippe illuminat, ut & reliqua inttelligamus, quoniam ex uno diuinæ scripturæ rectè cognito, ad cætera capescenda illustramur. quibus sanè interpraetationibus quum, ipsis diuinis litteris, perdiscendi uia, lucidiores existãt, impiorum cæcitas utiq; auferretur.

Eph. ul. idem ad Colos. 4. apertius.

HAERETICVS.

Sínt ergo Chriſtíanorum príma príncipía non níſi uerba díuína, omníum autem hominum uerba concluſiones hínc eductæ & rurſus íllúc deducendæ & probandæ.

CATHOLICVS.

Non ſemper ſacrorum ínterprætum comenta ut ſcrípturarum concluſiones habenda ſunt ſed, íllu ſtratíones potíus ac expoſitíones dícende, neq; erít índecens, poſtquam ſanctorum æditíoníbus, díuína uerba dídícerímus, quaſdam índe concluſiones, uelutí à nobís ín ſecundo progreſſu notíoríbus educere, ſícq; omníum uerba íudícare, probareq;. Reſpon. 6.

HAERETICVS.

Quod ſi non íta ſit, cur Auguſtínus & ſanctí patres quotíes uel pugnant uel docent, ad ſacras lít teras, ceu príma príncípía ueritatís recurrunt, & ſua uel obſcura uel ínfírma, earum luce fírmítate íllustrant & confirmant, quo exemplo utícq; docent, uerba díuína eſſe apertíora & certíora omníum homínum etíam ſuís propríís uerbís, aut quæ non per homínum uerba, ſed homínum

uerba per ipsa doceantur, probentur, apperiãtur, & firmentur. Nisi enim ea apertiora & certiora ducerent, ridicule sua obscura per obscuriora Dei, probare præsumerent, quum & Aristotiles istorum, uniuersusq; naturæ sensus, id monstrent: q ignota per notiora, & obscura per manifesta demonstrari oporteat.

CATHOLICVS.

Respon. 7.

Sunt (ut iam liquet) diuina uerba certiora in se atq; illustriora quibusq; hominum uerbis, nobis uero sanctorum expositiones magis notæ, non ea tamen diuina scriptura cognitæ, quàm exponunt, sed per alia diuina uerba, aliis interprætationibus, intellecta, illustrantur firmantur'ue, quæ nihilominus antea nobis oscura fuissent, nunc uero magis nota, quàm ea scripturæ pars, quæ enucleanda foret: quo pacto etiam hominum scripta sæpius roborantur per ea, quæ prius ignotiora fuerant, nunc autem magis nota ac credibilia.

Videlicet in. 2. progressu non in pri.

.S. expositiones firmantur.

.I. diuina uerba magis nota nunc.

HAERETICVS.

Iam quanti errores in omnium patrum scriptis inuenti sunt, quoties sibi ipsis pugnant? quoties inuicem dissentiunt? quis est, qui non sæ-

pius scripturas torserit? quoties Augustinus so lum disputat, nihil diffinit? Hieronymus in cõ mentariis ferè nihil asserit. Qua autem securi tate possumus alicui niti quem cõstiterit sæpius errasse, & sibi & aliis pugnasse, scripturis uim fecisse, nihil asseruisse nisi authoritate scripturæ nos omnia eorum cum iuditio legerimus. Nul lus attigit scripturæ æqualitatem.

CATHOLICVS.

Sacer ille spiritus, qui sanctorum ora in diuinis litteris exponendis loquutus est, etsi in his, quæ aut de substantia fidei, aut de necessitate salutis sunt, eos errare non sinerit, ut se tamen quan doq; fragiles mendatioq; obnoxios agnoscerēt, diuersa eos opinasse, atq; in scripturis sanctis nō eandem sancti spiritus illustrationem habuisse permisit. Non usq; adeò tamen, ut eorum scri ptis, quempiam ad hæresim usq; deducerent. At quum eos de diuinis litteris recta sanctaq; scri psisse, cum miracula tum uitæ sanctitas, appro bet, cui quoq; Ecclesiæ decreta atq; concilia ac cedant, nec quispiam eorum error periculosus existat, eorum expositionibus seccurius initi poterimus. Respon. 8.

HAERETICVS.

In qua re præclarísſimum exemplum habeo Au gustíni, quem ſæpius adduxi, & quia ſurda eum aure tranſeunt ſæpius inculcare oportet, ubi dí- cit in Epiſtola ad díuum Híeronymum. Ego ſolis eis libris, quí canonící dícuntur, eum defer re honorem dídící, ut nullum eorum ſcríptorem erraſſe firmiter credam, cæteros uero quantalí- bet, ſanctítate doctrínaq; præpolleant, íta lego ut non ídeo uerum credam, quía ípſi ſic ſenſe- runt, ſed ſi per canonícas ſcrípturas, aut ratíone probabílí míhí perſuadere potuerunt. Cur non & hunc Auguſtínum arrogantía arguunt? quí prorſus omnes ad unum tractatores ſcríp*turæ* contemnere audet, quatenus ſcrípturis & ratio nibus non perſuadent, & nobis ídem facien- dum docet líbro de Trínítate dícẽs. Nolí meis

Libro. 3. lítteris uelut canonícis ínſeruíre.

CATHOLICVS.

Reſpon. 9. Hæc ſiquídem Auguſtíní auctorítas, tíbí míní- mè famulatur, quum non cunctís aſſerat ſepoſí- tís ínterprætíbus, ſolí ſcrípturæ ínſiſtẽdum eſſe, ut probare conarís, ſed & ſanctorum auctorítatí bus atq; edítíoníbus canoníca ſcríptura, aut etiã probabílí ratíone firmatís, hís quoq; ínterpræ-

tíbus

tibus fidendum erit, qui magna in ſcripturis ſa
cris concordia connexi, idem ſentiunt, quum
hoc nimirum non niſi ab eo qui pacis eſt ac unio
nis ſpiritus eſſe poſsit.

HAERETICVS.

Et Hilarius uel inter primos patrum in ſuo de
Trinitate dicit. Optimus interpræs hic eſt, qui
ſenſum è ſcriptura potius retulerit, quàm attule
rit, nec cogat hoc in dictis, quod ante intelli-
gentiam docere præſumpſerit. Ecce hic inſignis
author uult è ſcripturis referri & non afferri in
ſcripturas intelligentiam. Non ergo hoc eſt
elucidare ſapientiam (de quo gloriantur) multa
patrum dicta congerere, & ex his ſcripturam in-
tellectam præſſumere, ſed è ſcripturæ intelligen
tia recta, & per ſui ipſius ac ſolius collationem
elucidata, illorum dicta iudicare.

CATHOLICVS.

Cur ſanctorum dicta patrum recenſes? eoſq; fa- *Reſpon. 10.*
teris inſignes, ſi ipſorum interprætationes abii-
ciendæ ſint? ac ſi illæ reiiciendæ, quomodo tuæ
acceptandæ? Nec patrum dicta congerere, eſt
ſcripturæ ſanctæ proprium ſui ipſius ſenſum af-
ferre, ſed eam è ſcriptura intelligentiam repor-

tare, quàm & ipsi patres Spiritu Sancto edocti ex ea retulerunt, atq; à cunctis reportandam fo re monuerunt. Ecce igitur quàm mirè doctor hic nobis apertè faueat, & inte sententiam ferat.

HAERETICVS.

Quod si ut hoc auderemus & deberemus, Au gustinus & Hilarius aliiq; nõ docuissent. Non ne Paulum habemus ad Thesalonicẽ. dicentem. omnia probate, quod bonum est tenete. Et Ga latas primo, si quis aliud euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Et. 1. Ioan. 3. probate spiritus an ex Deo sint, has certe Apo stolicas monitiones necesse est omnes contem nere, si quælibet patrum dicta oportet absq; iudi tio ad mittere, iuditio inquàm spiritus quod nul li nisi sacris litteris uoluit recludi & contineri.

CATHOLICVS.

Respon. 11. Si enim omnia probanda sunt, ut æquum est, & tua approbata non sunt, despicienda igitur erũt, at dices. iuditio spiritus, solis sacris litteris con tenti elucidanda sunt. Sed ubi nam id ostendi sti? cernas depræcor quo iuditio spiritus has Apostolicas traditiones enodaueris? Nam si so lo eo spiritu sanctis litteris incluso, cuncta sunt

iudícanda, quomodo has nesciétes litteras, quæ uera, quæ bona, quæ'ue salutaria sint, experientur? aut sapientibus tantummodo Paulum loquutum esse dices, quod falsum est, aut ab his simplices didicisse nobiscum fatearis oportet. Plures itaq; experiendi quæ salutis sunt uiæ fidelibus ascribentur, ut scilicet interioris hominis spiritu omnia probent. d. cum Psalmographo. Audiã quid loquatur in me dominus Deus uel etiam ex finis siue operis euentu diiudicent, dicente domino, a fructibus eorum cognoscetis eos. Sic.n. & fides nostra miraculorum uirtute firmata est. Nisi enim signa et prodigia uideritis nõ credetis, inquit dñs, temporis quoq; diuturnitate salutares cogitationes diuinis .s. mandatis conciliisq; dignoscuntur conformes: quæq; etiã Euangelio contraria forent, Euangelio quippe discussa contemnenda sunt, sed & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, conciliis, decretisq;, ambigua omnia, salutiq; nostræ proficua discernenda sunt atq; ordinanda. Ita sane Apostolicæ monitiones diuino spiritu ĩtellectæ tibi oppositæ, nobis proficuæ redduntur. Sanctorum etenim patrũ eruditiones interno spiritu dictatæ, eorum uitæ sanctitate excussæ, diu iam ab Ecclesia receptæ ac approbatæ, sacris litteris consones, non ultra examinandæ, quinimmo ab omnibus amplexandæ sunt.

Plures fidelium probandi modi.

Math .7.

Ioan. 10. opera quæ ego facio ipsa testimoniũ perhibent de me

San. Rom. Eccl.

Omni probationis uia patrum dogmata probata sunt.

HAERETICVS.

Atq; ut latius quid mirentur dicam. Legimus in actis Apostolorũ ꝙ hii, qui cum auiditate uerbum Pauli audierant, quottidie scrutabantur scripturas, si hæc ita se haberent, Si ergo Pauli Euangelium seu nouum testamentum oportuit probari per ueterem scripturam an ita haberet, qui tamen authoritatem habuit à Deo sibi datam, sicut Apostolus, ut eius uerbo crederetur, quid nos facimus, qui patrum dicta, quorum nulla fuit authoritas noua docendi, sed tantum accepta per Apostolos conseruandi nolimus ad scripturæ iuditium uocari.

CATHOLICVS.

Respon. 12. Apostolis Christum ueteri scriptura prænunciatum prædicantibus, ac prophetarũ dicta iam ex tunc adimplenda asserentibus, scripturas illas oportuit perscrutari, ut quæ noua uidebantur prophetarum scriptis, ut asserebatur forent conformia, modo uero nil nouiter credendum à sacris expositoribus eo pacto denunciatur. Sed quæ iam de Christo asserta sunt, atq; approbata dilucidantur. Neq; prius sanctorum patrum dogmata ab Ecclesia fuere approbata, quàm sacris litteris consona uiderentur: quicquid etiam

noui in exponendis scripturis modo emerge-ret, ad ipsarum iuditium erit aduocandum. Ab Ecclesia autem iam semel admissum, uti sanctæ scripturæ consentiens, non est ultra eiiciendum.

HAERETICVS.

Deniq; non solum Paulus sua omnia per uetus testamentum probat, ut in Epistolis eius abunde uidemus, adeò ut in prohæmio Epistolæ ad Rom. testetur. Euangelium suum prædictum in scripturis sanctis per Prophetas. Sed & Pe-trus & omnes Apostoli etiam concilio congre-gati, per scripturas sua demonstrant. Quin & ipse Christus omnium dominus uoluit, per Ioã nis testimonium comprobari, & uoce patris de cœlo confirmari, adhuc tamen fræquentissimè sua persuadet testimoniis scripturæ, iubens etiã Iudæis ut scrutẽtur scripturas, quæ testimonium perhibeant de eo. Act. 15.

CATHOLICVS.

Vero scripturarum intellectu percepto, quæ di-uinis litteris firmari queunt, firmanda utiq; sunt, at quæ pro sui robore scripturam non habẽt, eiq; potius conducibilia sint quàm opposita, hæc ra- Respon. 13.

tionibus, exemplis, approbatisq; Ecclesiæ consuetudinibus, comprobantur. Sic quidem Saluator noster, sic & Paulus obseruauit. Nec quispiam scripturas sacras interpraetum testimoniis asserit astruendam, quoniam in cœlo radices suas uel fundamenta tenent, hunc nihilominus, uel illum scripturæ sensum, patrum authoritate probamus.

HAERETICVS.

Alioquin si pontificibus aut doctoribus solum sistendum est, nec ad scripturæ tribunal uocandi sunt, cur non scripturas sanctas explodimus tanquam superfluas & obscuriores, quàm *ut eas* posimus consequi. Eodem exemplo tandem & sanctos patres repellamus, receptis in locum eorum apertioribus (ut iactant) Theologis scholasticis, donec & his abiectis, Aristotilem, et quo quis remotior à sacris litteris & sanctis patribus fuerint, duces habeamus, sicut reuera habuimus & habemus. Tum & re uera erit ut scripturas sanctas non solum proprio spiritu non interpraetemur, sed nihil nisi ut proprium spiritum scripturis in totum incognitis, reliquum teneamus, & meris opinionum nostrarum turbinibus & procellis sine fine agitemur.

CATHOLICVS.

Respon. 14.

In intelligendis sacris litteris, sanctis interpræ tibus, potius quam propriis uiribus fidendum est, illis demum rectè cognitis, magisquam interpræ tibus adhærendum, in his (inquam) quorum scriptura meminit. Quamobrem nec diuina scriptura abiicienda est, nec sancti interpræ tes explodendi: quinimmo scriptura per interpræ tes sane intelligenda. Ad quàm uere per discendam omnium hominum scriptis tan quam eius ancillis nobisq; notiori bus, non tamen eccellentioribus, quibus diuinis repulsis si stamus, uti non in con uenit. Sed iam ad alia tran seamus.

SECVNDA INQVISITIO.

AN SOLA FIDES VEL ETIAM SACRAMENTA IVSTIFICENT.

HAERETICVS.

Hæretica eſt, ſed uſitata ſententia, ſacramenta nouæ legis dare gratiam illis qui non ponunt obicem.

CATHOLICVS.

Respon. 1.

Ratio perfectionis sacramentorum quia. s. a diuinæ gratiæ fonte, quia in tẽpore plenitudinis gratiæ.

Perfectiſsima noſtræ ſalutis lex, à Mediatore Dei & hominũ, ac legis latore, diuinæq; gratiæ fonte, pro reconciliando ac liberando homine, in temporis plenitudine condita, quo ſcilicet humano generi diuina gratia eſt exuberantiſsimè elargita, non niſi perfectioni ſuæ confirmia, continet ſacramenta. Quibus ueluti ſummi opificis inſtrumentis, ex oſtio deificæ archæ, dextro ſcilicet Chriſti uulnere, emanatis, atq; eidem per ſuſcipientium fidem coniunctis, reconciliatio, emundatio, liberatioq; noſtra aſsidue ſubminiſtratur.

ſtratur. Neq; ea ſacramenta quampiam fideli-
bus gratiam conferre aut efficere dicendũ eſt,
quàm quod dignè illa ſumentibus, iuſtificantem
gratiam tribuunt, dei namq; uirtutem, eiuſmodi
gratiam, efficientem, continuo habent concomi
tantem, quod Auguſtinus quoq; affirmare uide
tur, libro de ciuitate Dei dicens. Spiritus ope
ratur intrinſecus, ut ualeat aliquid medicina quæ
adhibetur extrinſecus. At quum ex eo monſtra
re contendas ſacramenta non dare gratiam, quo-
niam ſola fides iuſtificet, ideo ut Eccleſiæ Ca-
tholicæ ueritas è ſcripturæ pelago limpidiſsime
ſplendeat, quidnam recte de hominis iuſtifica-
ficatione ſit ſentiendum, ex adductis à te ſcri-
pturis, ſanè intellectis, antea perſcrutabimur, pri
mo tamen dicimus eam nos tantummodo hic iu
ſtificationem intendere, qua diuina bonitas ex
peccatoribus, ſpiritali animæ uita adepta, pro iu
ſtis nos computat. Credentis ſiquidem uolun-
tas ſperãtiſq; Chriſti merito ueniam peccatorũ,
diuino irradiatur ſpiritu, ut terrenis ſpretis uo-
luptatibus, uitiiſq; repulſis, bonis uitæ actibus
in Dei charitatem continuo ſemper proficiens, ſe
ſe exerceat, quo fit, ut ſpiritalis animæ languoris
ſalutem, interioriſq; hominis ſaluberrimam inno
uationem obtinens, peccato mortua, uiuat cum
Chriſto, indeq; nouus oriens homo, mundo cru
cifixus, cum Chriſto conſepultus, ipſum in cor-

Aug. de ciuit.
Ratio. efficaciæ Sacramẽtorum quoniam. ſ. inſtrumenta Dei, a Chriſti paſsione deriuata, Eidem per fidem coniũcta, uirtutem efficiendi gratiam habentia.

Rom. 6.
Galat. 6.

de per fidem inhabitantem habeat, cui fideliter adhærens unus spiritus fit cum eo, iamq; non terrenis amplius obtusus affectibus, sed cœlesti spiritaliq; uita uiuens iustorum numero Dei clementia ascribatur, sed iam ad congressum properemus.

1. Cor. 6.

HAERETICVS.

Scriptura dicit Roma. 1. Abachuc. 2. Hæb. 10. iustus ex sua fide uiuet, & non dicit, iustus ex sacramentis uiuet.

CATHOLICVS.

Respon. 2.

Opere prætium est, ut quemadmodum prauæ operationis causa, qua in interitum detruditur impius est incredulitas, ut Esaie scribitur scilicet, qui incredulus est, infideliter agit: atq; Abachuc, de adhibenda reuelandæ uisioni fide, diuinus spiritus ait: qui incredulus est non erit recta anima eius in semetipso: sic quoq; rectè uitalisq; actionis qua ad cœlestem beatamq; uitam iusti perueniunt, radicale principium, origo ac fundamentum, uelluti sperandarum substantia rerũ, ipsa fides existat. Ideoq; Sanctus Spiritus Abachuc. 2. optime subinfert, iustus autem meus ex

21. Abach. 2.

ſua fide uiuet, quod quidem iuxta ſeriem textus
ſecus interprætari non poteſt quàm, ut de uiſio-
ne illa ibidem deſcripta non diffidens, in uitæ
operibus perſiſtet ac perdurabit, expectans ſcili
cet uiſionem impleri, quum & ſupradixerit. Si
moram fecerit expecta eum ſcilicet uiſum. Nec
quippe otioſa boniſq; operibus uacua cunctatio
illa, diuino ore prolata autumãda eſt: hanc equi
dem ſecum non pateretur ipſa uiua expectatio-
nis fides. Eodem quoq; ſenſu Pau. ad Hæbr. Hebr. 10.
fideles ad conſtantiam patientiamq; ac firmam
rerum promiſſarum expectationem boniq; ope-
ris perſeuerantiam, cohortans, iuſtum aſſeruit ex
ſua fide uiuere. Idem Rom. 1. Chriſti Euange-
lium dei uirtutem in ſalutem omni credenti eſſe
aſtruens, Dei iuſtitiam cenſuit in homine cre-
dente perfectiori ſemper fide operante: ſicq;
ex fide in fidem diuina mandata exequendo ac-
creſcente, reuellari, uidelicet per iuſtitiæ opera
patefieri. Veluti etiam diuinam iram ſuper incre
dulorum hominum impietatem atq; iniuſtitiã,
tunc decerni uoluit, quum eos in reprobum ſen
ſum Deus uſq; adeò tradiderit, ſcilicet tradi per-
miſerit, ut ea faciant quæ non conueniunt, ex
iniquitate ad iniquitatem, ſicut iuſtus ex fide in
fidem, procedentes, proptereaq; ſubiunxit, ſicut
ſcriptum eſt, iuſtus autem ex ſua fide uiuet, ac ſi
dicat, uitæ opera, diuinaq; mandata ex ſua fide

custodiet. Cernis itaq; scripturam hanc sanè intellectam tibi contrariam magis fore, quàm proficuam, quum diuinorum præceptorũ exequutio, quàm ab hominis iustificatione moliris excludere, ex ea potius conuincatur: idemq; sit (ut iam ex dictis liquet) iustum ex sua fide uiuere, q in Christo credentem uitæ opera, quibus diuina in eo commendatur, reuellaturq; iustitia, ex sua fide explere, ipsumq; pariter ex sua fide iustificari autumandum est, ut tanq̃ ex bonorum operum radice ad iustificationis terminum perueniat.

Quomodo intelligi debeat iustũ ex sua fide uiuere.

HAERETICVS.

Marci ultimo scribitur, qui crediderit & Baptizatus fuerit saluus erit, qui autem non crediderit condemnabitur, etiam si baptizetur. Neq; enim Baptismus saluat, sed fides Baptismi.

CATHOLICVS.

Respon. 3.

Cogimur, nisi Christum omnium dominum Ecclesiæ sacramenta, uelimus frustra dedisse, quandam salutarem gratiam à fide quidem diuersam ex illis consequi nos fateri. Etenim si Christi membra fide tantum efficeremur, ac saluaremur,

Sacramẽtorum gratia à fide diuersa.

non quippe dixiſſet dominus Ioan. niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei. Paulus etiam inquit: quot quot in Chriſto Baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, eos ſcilicet innuẽs, Chriſtum ante Baptiſmum, ſola eorum fide, intra cordis hoſpitia minimè recepiſſe. Vnde & Auguſtinus ſuper Ioan. ait. Aqua Baptiſmatis corpus tangit, & cor abluit. Hanc tamen iuſtificantem ſacramentorum gratiam, qua concupiſcentiæ formitem cõprimere, Dyabolumq; euincere, ad uitam demũ animæ pertingere nitimur, abſq; fide conſequi non poſſumus. Inde Paulus, iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Licet itaq; diuina uirtute abſq; Baptizantis ſeu Baptizati fide Baptiſmus ipſe, ſi in Eccleſiæ forma fiat, ſacramentum eſſe ualeat, incredulo nihilominus illud ſuſcipienti ad uitam minime cõfert. Credentis etiam fides, & Baptizari non ualentis, etſi quaſi per ignẽ eius ſaluti proſit, Baptiſmum tamẽ reſpuens licet crederet, damnaretur. Annexum itaq; utrunq; eſſe opus eſt ad ſalutem, ut recta, ſcilicet fide ſuſceptum ſit ſacramentum, fideſq; ſacramento ſemper unita ſit. Vnde Paulus, mõdauit eã (inquit) lauacro aquæ in uerbo, nam uerbum ſpiritus elemento uirtutem tribuẽs ut fide illud ſumenti eſſe poſſit ſacramentum.

Ioan. 3.
Galat. 3.
Aug. ſuper. Ioan.
Rom. 3.
Baptiſmus ſine miniſtri fide ſacramentum.
Non Babtizatus ſaluari poteſt ſi impeditur fide credat.
Epheſ. 5.

HAERETICVS.

Apostolus ait Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, & non dicit corpore suscipiuntur sacramenta ad iustitiam. Et Gen. 15. & Rom. 4. credidit Abraam deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

CATHOLICVS.

Respon. 4. Perfectionis distantiam uolens ostendere Paulus Rom. 10. inter scriptæ legis, fideiq; nostræ iustitiam, quarum altera quum imperfecta sit carnalis, atq; terrena, quàm qui fecerit homo, temporalem tantummodo ex inde mercedẽ expectans legisq; ultionem euitans, temporalirer uiuet in ea. Altera uero, quæ ex fide est emanãs iustitia, qua iusta quæq; nostra redduntur opera, quibus (ut iam diximus) diuina in nobis relucet iustitia nostraq; iustificatio adimpletur, quoniam qui incredulus est infideliter agit, omnem à se reicit ambiguitatem. Eius itaq; perfectionẽ atq; mercedem breui quidem sermone describẽs Paulus ait. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. ac si diceret. cordis fidẽ exigit hæc iustitia, quoniã ex fide nascitur, quũ absq; fide nequaquam iusta sint opera quibus iusti nuncupamur & sumus. Non itaq; (inquit Pau

Interne ex fide et charitate, exterius ex operibus iusti sumus.

lus) ex ſola cordis fide iuſtificamur, ſed credi-tur (ait) ad iuſtitiam, quoniam quicquid ex fide agimus, ad Chriſtum utiq;, qui noſtra iuſtitia eſt, atq; ſalus, referimus, cuius gratia ſingulæ actiones noſtræ iuſtæ ſunt. Ne autem putares iuſtitiam hanc, fidem cordis tantum expetere, ſubiunxit Apoſtolus, ore autem confeſsio fit ad ſalu-tem: quum etenim fidei iuſtitia ſit etiam diuinis ex fide parere mandatis, interq; quæ Chriſtum intrepide ubiq;, dum opus fuerit, confiteri, computatur, dicente domino, omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, niſi fidem, quam in corde gerimus, ore etiam profiteamur, fidei quippe iuſtitia ad uitã nos minime transferre poſſet. Vnde & Auguſtinus ait. Nam penè omnes, qui Chriſtum coram perſequtoribus negauerunt, quod de illo credebant corde tenuerunt, & tamẽ ore non confitendo perierunt, niſi illi, qui pœnitentia reuixerunt, ut Petrus. Quo igitur ſcripturæ ſanctæ fundamento nudam fidem aſtruis hominem iuſtificare? hac quidem liquido Apoſtolus contra te ſentit, oris ſcilicet confeſsionẽ fidei noſtræ adiiciens. Abraæ pariter ſides fuit ad iuſtitiam, qua ſcilicet illius opera conſequta, quibus (teſte Iacobo) ipſius conſummata eſt iuſtificatio, iuſta forent, quæ nihilominus non ad temporalem ueteris legis iuſtitiam, ſed ad futuri

Math. 10.

Non tantum eſt promiſsio ſed præceptum, quoniam eo neglecto perimus.

Aug. in libro contra mendacẽ

Cap. 2.

tunc mediatoris fidem, quàm & ipsius Isaac obla
tio præfigurabat, attinere uidebãtur, cuiusq; gra
tia iustus, & summi Dei amicus nuncupatus est.

HAERETICVS.

Actuum. 15. dixit Petrus, fide purificans corda eorum, fides ergo est, quæ corda purificat, & nõ sacramenta.

CATHOLICVS.

Respon. 4. Pharisæorum hæresim ammouere intendens beatus Petrus, legis iugum fidelibus imponere uolentium, Deum cordium scrutatorem, credentiũ corda eorum fide, scriptæ legis seruitute abiecta, purificasse asseruit, indeq; circumcisionem, reliquas'ue illius legis seruitutes, & nõ sacramentorum uim exclusisse uidetur.

HAERETICVS.

Etiam Hieremias. 5. ait domine, occuli tui respiciunt fidem, sola ergo fides iustificat.

CATHOLICVS.

Respon. 5. Miror quippe te sacras litteras profitẽtem, ipsas

tam alieno sensu, dictis tuis coaptare uelle, ac si illius textum nunq̃ perspexisses, quisquis enim præcedentia sequentiáq; textus cuiusq; ab te adductæ scripturæ conspexerit, te eam, tuo cerebro, extorquere, luce clarius, percipiet. Explicans namq; hic Hieremias nimiam Regni Iudæ prauitatem atq; iniustitiam, qui quum nec assueto eorum iuramento Deum corde uenerarentur, dixit, ꝙ etsi etiam, uiuit dominus, uerbo protulerint, hoc falso iurabunt. Quum igitur nõ quid ore sed quid corde firmarent dominus uiderit: subiunxit dicens, Domine occuli tui respiciunt fidem, quasi dicens, non ad extrinseca uerba, quibus periurando te colere simulant, sed ad cordis archana fidemq; respicis. At non tantum fidem ob hoc respicit Deus: uerum si quid ab operantis oritur fide, internũ quoq; illius affectum uel charitatem intuetur.

HAERETICVS.

Gratis per fidem iustificamur dicente Paulo Rom. 5. iustificati ergo gratis per fidem pacem habeamus. Sola ergo fide iustificamur.

CATHOLICVS.

A fide nobis à Deo optimo gratis donata, esse Respon. 6.

nostræ iustificationis initium non refragor, di-
cente Iacobo Apostolo, uoluntariè enim nos ge
Idc. cap. primo. nuit uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod
creaturæ eius. Ecce à uerbo fidei fore nostræ iu
stificationis initium. Paulus etiam ait. In Chri
Gal. 6. sto. n. Iesu neq; circũcisio aliquid ualet, neq; præ
putium, sed noua creatura. Quia scilicet Deo, fi-
dei uerbo, genita, quum iam iam iustificari cœpe
rit tanquam nouiter creata reputatur. Et ad
Ephs. 4. Ephe. homo nouus qui secũdum Deum creatus
est, in iustitia & sanctitate ueritatis. Fidei ergo
ratione initium, non complementum nouæ Dei
creaturæ dicimur, quum non perfecta adhuc ac
consummata sit iustificatio nostra. Gratis *igi-
tur* per fidem sic iustificati sumus, ut præ*ceden*
tia quidem opera non autem consequentia, aut
fidei sacramenta secludamus, quibus demum iu
stitia nostra perficitur. Nam in Euangelio scri-
Math. 7. bitur. Multi dicent mihi in illa die. Domine,
domine non'ne in nomine tuo prophetauimus?
& in nomine tuo demonia eiecimus? & in nomi
ne tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc Confi-
tebor illis quia nunquam noui uos, discedite à
me qui operamini iniquitatem. Atq;. 25. Cap.
Idem. 25. dicitur, discedite à me maledicti in ignem æter-
num. Esuriui. n. &c. ubi pietatis opera connu-
merantur, quæ piè operari negligentibus, suãq;
iustificationem inde explere contemnentibus, à

ſupremo iudice edicenda ſunt. Idcirco Paulus quum de iuſtificante fide proloquitur, ait, fides, quæ per dilectionem operatur. At paucioribus ſermonem perſtringamus. Gratis quippe iuſtificati ſumus, quoniam Christiana fides, qua noſtra quæq; iuſta redduntur opera, quibus demum iuſtificamur, nobis gratis, Dei bonitate donatur. In quam ſententiam Apoſtolus inquit, Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit, quod quidem exprimens ait, per lauacrum regenerationis, quoniam Deo fide regenerati, uitæ opera fide perficimus.

Galat. 5.

Nota.

Ad Titum. 3.

HAERETICVS.

Et quid mirum ſi ſola fides iuſtificet, quando Pau. gaudeat & glorietur q uerbum Dei per inuidiam & contentionem prædicatur, utiq; q credentes ſalui fiant peruerbum etiam ab inuidis & accuſatoribus, non niſi ad opprimendũ ipſum annuntiatum. Adeo tota uis eſt ſita, non in miniſtro uerbi, ſed in corde audientis & credẽtis.

CATHOLICVS.

Paulus Apoſtolus, qui Deum diligentibus, cun

Reſpon. 7.

cta in bonum cooperare nouit, ad Phi. scribens, sua uincula, omniaq; sibi aduersantia, eosq; qui suis se uinculis ampliorem suscitare posse pressuram arbitrantes, ex contentione Christum prædicabant, ad Euangelii profectum suiq; salutem
Phil. 2. prouenire gaudet. Sic namq; ait, quæ circa me sunt magis ad profectum Euangelii uenerunt, ita ut uincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio. Et infra, quidam autem excõ tentione Christum anuntiant non sincere, existimãtes præssuram se suscitare uinculis meis: quid enim? dum omni modo siue p occasionẽ, siue per ueritatẽ Christus annũtietur. Et in hoc gaudeo & gaudebo, scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per uestram orationem. Cernis igitur, quomodo ac quãtum, tuo, hæc scriptura prodesse ualeat instituto, quum, reuera, hic non dicat Paulus, per uerbum ab inuidis & accusatoribus prolatum saluos fieri credentes: nec usquã id ab eo reperi, sed sibi ad salutem tãtummodo, ueluti pro Christo patienti, fore testatur, quicquid ad eum magis opprimẽdum Christi aduersarii moliebantur. Exigitur nihilominus audiẽtis utiq; fides ad diuinum uerbũ cordis aure percipiendum, sed sola non sufficit. Quum non beati a domino dicantur, qui tãtum audiunt, sed qui postquam audierint, id bono opere custodire conantur. Sed iam uideamus quibus niteris ratio

nibus probare ſacramenta non dare gratiam.

HAERETICVS.

Quia in omni ſacramento eſt uerbum promiſsionis diuinæ, quod affirmatiue promittit & exhibet gratiam Dei ei qui ſuſcipit ſacramentum, ubicunq; autem Deus promittit, ibi exigitur fides audientis, ne Deum faciat mendacem ſua incredulitate, quare in ſacramentis ſuſcipiendis neceſſaria eſt fides ſuſcipientis, qua credat id quod promittitur. Sic Baptiſmus datur in uerbo iſtius promiſsionis. Qui crediderit & Baptizatus fuerit ſaluus erit. Ergo neceſſe eſt, ut Baptizandus credat ſe ſaluum fore, ubi Baptizatus fuerit, alioquin Deum in ſua iſta promiſsione facit mendacem, quod eſt horrendum. Sic in ſacramento pœnitentiæ, datur abſolutio in uerbo iſtius promiſsionis. Quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cœlis. Quare oportet ut abſoluendus credat, & non dubitet, ſeſe uere abſolutum in cœlis apud Deum, dum abſoluitur in terris per ſacerdotem, ne Chriſti promiſsionem mēdacem faciat. Sic in ſacramento panis, datur corpus Chriſti in uerbo iſtius promiſsionis. Accipite & manducate hoc eſt corpus meum. oportet ergo manducantem credere omnino ac firmiter corpus Chriſti non tantum pro aliis, ſed pro ſe

esse datum, & sanguinem Christi pro se fusum in remissionem peccatorum, sicut uerba promissionis aperte sonant. Alioquin irridebit promissionem istam Christi, & iudicium sibi manducabit. Ex quibus euidens est necessariam esse fidē suscepturo sacramentū, qua credat se consecuturum id quod sacramentum promittit & donat, ut sic uerum sit quod dicitur, non sacramentum sed fides sacramenti iustificat.

CATHOLICVS.

Respon. 8.

Valde quippe imbecillis est hæc tua probatio, ut cunctis uel mediocriter in scientiis exercitatis lucide patet, quonam pacto euincere uis hinc propositum? ut si suscipientis sacra, fides adhibenda sit, ut iustificetur, sacramenta propterea gratiam non præstent? Nam fidem utiq; exigit diuina promissio, sed & opus quoq; bonum uult non deesse: sentias quid Saluator dicat. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Quid uero sit in Christo manere, ipsumq; manentem in se habere, ipse Ioan. insinuat dicens. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. uberem itaq; fructum Christi corpus sumentes afferre debent, ut se scilicet boni operis exerci-

Non solam fidē sed & opus exigit Dei promissio.

Ioan. 6. circa finem Cap.

Ioan. 15.

tio semper adigāt. Vnde etiam infra ait. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Opus igitur & non solam fidem in quolibet sacramento exiget diuina promissio, nam & post Baptismum exequendum est, quod à suscipiente promissum est. in hoc scilicet promissionis uerbo, Abrenuntio Sathanæ. in pœnitentiæ quoq; sacramento, (ut infra patebit) pariter autumādum est. Non'ne hæc quoq; diuina est promissio? Lucæ, date Elemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. in simul tamē & præceptum est Elemosynæ opus exprimens. Mathæi etiā, quum de orantibus inquit, petite & accipietis. Sicq;, cum Lucæ, de iniuriarum remissione loquitur, dicens. Remitite, & remitetur uobis, hæ nihilominus omnes Christi promissiones, operis quoque concernunt effectum. Quæ autem uerba sint in sacramentis uerè promissoria, ad præsens ommito.

Luc. 11.

Math. 18.

Luc. 6.

TERTIA
INQVISITIO.
AN POST BAPTISMVM REMANENS SIT PECCATVM.

HAERETICVS.

N PVERO Baptizato poſt Baptiſmum negare remanens eſſe *peccatum* eſt Paulum & Chriſtum *cõculcare* ſimul. Paulus enim dicit, concupiſcentiam ne ſciebam eſſe peccatum, niſi lex diceret. Non concupiſces. Hic ſine dubio claret, concupiſcentiam eſſe peccatum. At quis hominum, qui concupiſcẽtiam nõ ſentit, poſtquã adoleuerit quam uis Baptizatus? quũ hic Apoſtolus ſanctiſſimus nedum Baptizatus ſuam concupiſcentiam accuſet? Vnde ergo hoc peccatum, niſi ex natiuitate carnis etiam poſt baptiſmum remanens?

CATHOLICVS.

Reſpon. 1. Non enim originalis peccati fomes, qui & con-

cupiſcentia

piſcentia nuncupatur, ſed mentis in eam aſſenſus, quem ſe ex lege noſce fore peccatum, aſſerit Apoſtolus peccatum eſt, diuinaq́ lege uetatus, qui quum ſit quidam tranſiens actus, reatu fomitis per Baptiſmum ſublato, niſi etiam poſt baptiſmum reiteratus ſit in adultis, baptizato iam minime obeſt. At quoniam non modo actualem concupiſcentiæ aſſenſum, uerum & remanentem fomitem etiam poſt baptiſmum peccatum eſſe aſtruis, idcirco dicimus morbidum hunc animæ languorem, quem ab origine contrahimus, in pueris adhuc rationis uſum non habentibus, quibus nullus mentis adeſſe poteſt aſſenſus, antequam baptizentur, utiq́ peccatum eſſe. Quod ſi nobis Auguſtinum obiicias inde uera religione aſſerentem peccatũ omne uſq́ adeò uoluntarium eſſe, ut ſecus peccatum eſſe nequeat, niſi ſit uoluntarium. Dicimus originalem infantium maculam etiam uoluntariam eſſe, nam non modo ex actuali peccantis uoluntate peccatum uoluntarium eſſe dicitur. Quo certè pacto quibus nullus adeſt rationis aſſenſus, nullum eis actuale eſt, imputandum peccatum, ſed etiam quandoq́ ex alterius pẽdet arbitrio, ueluti in eiuſmodi infantium peccato contingit, quod primorum parentum uoluntate uoluntarium eſt, quod ſanè in peccatum eis, etſi rationis aſſenſu carentibus iuſtè, aſcribi

Auguſtinus in de uera religione.

Quomodo originalis infantium macula uoluntaria ſit.

tur. Is itaq; originalis fomes quum ante baptismum illius adhuc permaneat reatus uerè peccatum est: sumpto uero baptismate, quo reatus huiusmodi iam abolitus est, eis in peccatum amplius non imputatur, nec ulterius peccatum dicēdum erit. Quid si peccati rationem ad plura extendere uellis, quemadmodum & Christum pro nobis factum esse peccatum docet Apostolus, quum pro peccatis nostris hostia sit effectus, atq; de peccati massa, carnem absq; peccato in similitudinem tamen carnis peccati, pro nostra salute sumpserit. Sic equidem in propria tamen ratione, & languor ille etiam post baptismū peccatum appellari posse, nō negamus, quoniam ex peccato relictus peccatum etiam causare *queat*, pariter & peccatorum habitus ac passiones, uel etiam infestationes, & motus hac ratione peccata dicenda sunt, quæ etiam per baptismum nunquam euelli possunt. Quas haud dubium est baptizatum quemlibet assiduè pati: quæ nihilo minus, dum eis mentis non præbeatur assensus, æternæ nos morti obnoxios reddere nequeunt, nec uerè peccata extimanda sunt. Vnde Augustinus ad ualerium ita inquit. Dimittitur concupiscentia in baptismo, non ut nō sit, sed ut in peccatum non imputetur. Primo etiam retractationum ait, concupiscentiæ reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet. Iam igitur clarum

Paulus ad. Rom.

Augustinus lib. 1 de nuptijs & concupi.

Augustinus. 1. retrac.

est originalis peccati fomitem, post sacri fontis lauacrum, interiorem hominem concupiscentiis repugnantem infectare non posse. Vnde & baptismi gratiam atq; uirtutem, qua à peccato liberi, Deo serui effecti, sumus, Paulus Apostolus explicãs, passionis mortis'ue Christi, nos asserit esse participes, quum ait. Quicunq; Baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Cõsepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. inferiusq; subdit. Si autẽ mortui sumus cũ Christo, credimus, quia simul etiã uiuemus cum illo. Nos igitur Christi membra per baptismum effecti, eiusq; passionis adeò participes, ac si proprio eam uulnere passi essemus ab omni præcedentium criminũ reatu, eo, absq; dubio, liberi efficimur, quod confirmat Apostolus Paulus dicens. Nihil ergo damnationis est nunc his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Micheas etiam baptismi gratiam prænuntians ait. Ipse auertet, & miserebitur nostri, demerget iniquitates nostras, & proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Ezechiel quoq;. Aspergam (inquit) super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum. Augustinus lib. de nup. & concup. ad Valerium, sic dicit. In eis, qui regenerantur in Christo, quum remissionem ac-

Rom. 6.
Bapt. uirtus et gratia.
In adultis. n. ab orig. & act.
Rom. 8
Miche. 7.
Ezechiel. 36.
Aug. lib. 1. de nup. & con.

cipiunt prorſus omnium delictorum, utiq; neceſſe eſt, ut reatus etiam huiuſmodi (licet adhuc manentis cõcupiſcentiæ) remittatur, ut in peccatum (ſicut dixi) non imputetur. hæc ille.

HAERETICVS.

At ne quis putet Apoſtolum in perſona aliorum loqui Galat. 5. ad eos, qui ſpiritu uiuebant, generali ſententia dicit. Si ſpiritu uiuimus, ſpiritu & ambulemus. quid erat neceſſe mandare, ut ſpiritu ambulent, qui ſpiritu uiuunt, ſi non ſupereſt peccatum carnis, quod crucifigant.

CATHOLICVS.

Reſpon. 2.

Iam enim dictum eſt originalis concupiſcentiæ, aliorumq; criminum reatu abolito reliquæ nihilominus ſcælerum infirmitates, paſſionesq; & incitamenta manere, quæ peccata non ſunt. Eos itaq; admonet Paulus, qui ſpiritu uiuunt, ut hæc indeſinenter ſpiritu operãtes opprimant, & euincant: idem enim arbitror ſpiritu ambulare, q; ſpiritu facta carnis mortificare, ſpiritusq; & nõ carnis opera exercere, ſicq; ſemper carnis defectus ſupereſt, ſed non carnis peccatum, ut crucifigatur.

HAERETICVS.

Deniq; dicit cap. 5. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, ut non quæcũq; uultis illa faciatis. Quæ autem poteſt eſſe concupiſcentia ſpiritus niſi charitas? ut Auguſtinus ſæpius interpretatur. Vbi autem charitas, niſi in baptizatis? & tamen in his pugnant utraq; concupiſcentia. Et quæ eſſet Apoſtolicæ doctrinæ uis atq; authoritas, ſi non generaliter ad omnes homines pertineret, non enim abſolute dicere debuiſſet, ſpiritum & carnẽ ſibi pugnare, ſed aliquorum ſpiritum & carnem ſcilicet malorum.

CATHOLICVS.

In prauis etiam hominibus concupiſcentia ſpiritus cum carne quandoq; certat, eorum conſcientia illis teſtimonium reddente, cogitationũ ſuarum inter ſe inuicem accuſantium aut etiã defendẽtiũ, charitate tamẽ minime pollent. nõ omnis itaq; ſpiritus concupiſcentia eſt charitas autumãda, nec carnis pariter concupiſcentia aduerſus ſpiritum pugnans in bonis peccatum erit. Charitati namq; non tantum peccatum aduerſatur, ſed & peccati radix ac paſſiones eidem ſemper infeſte ſunt. Reſpon. 3.

HAERETICVS.

Nunc autem prorsus de omnibus Christianis dicit. Quicũq; autem sunt Christi, carnem suã crucifixerunt cum uitiis & concupiscentiis suis. Quod quomodo potest aliter intelligi, q̃ illud Rom. 6. Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius. Cur prohibet obedire concupiscentiis corporis, si non sunt in corpore baptizati? cur regnare uetat, si nullum adest peccatum. Nisi ꝙ uere in omnibus peccatum est, & concupiscẽtia, sed non debet regnare nec nos ei obedire, seu cõsentire, sed contra pugnare, crucifigere & mortificare: sicut Gen. 3. idem bellum spiritus & carnis describitur. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.

CATHOLICVS.

Respon. 4. Quũ Gal. 5. narrasset Paulus aduersus fructus spiritus non esse legem, bonis tamen ac iustis uiris impositam esse crucem, hos, carnem suam cũ uitiis & concupiscẽtiis cruci affixisse dixit, nam qui domini nostri crucem colũt ad uitia comprimenda crucẽ sibi parent oportet, cui præcepto-

rum iuſtitiæ clauis ſemper teneantur affixi. Hii uero quum boni ac iuſti exiſtant, lætali potius originalis morbi ulcere mundi erunt, quàm conuincantur infecti, Carnis etiam cõcupiſcentiis aſſentire, quod uetat, Apoſtolus, peccatũ eſt, Non autem concupiſcentia ipſa poſt baptiſmũ permanens, quod. n. abolito reatu peccatum ultra non eſt, ſed ſolum peccati fomes aduentante noſtræ mẽtis aſſenſu illico fit peccatum. obedientia igitur illa, & non cõcupiſcentiæ radix crimen reputatur. Quod uero Gen. 3. ad eum, qui per ſerpentem in Euam operatus eſt, dicitur, proculdubio (ut Aug. inquit) figuratũ eſt, nõ ſpiritus (ut ais) & carnis bellum, ſed temptator ille his uerbis deſcribitur, qualis humano generi futurus eſſet, quod genus humanum tũc propagari cœpit, qñ hæc in Dyabolum eſt, tanquã in ſerpentem prolata ſententia. At demus ibidem ſpiritus ac carnis pugnam figurari, num propterea remanentẽ fomitem inde ellicies eſſe peccatũ? ſed ut peccatum uel peccati radix atq; infirmitas recte ſub infertur.

Aug. ſuper Gen. ad lit. lib. 12

HAERETICVS.

Rurſus Roma. 7. Condellector legi Dei ſecundum interiorem hominem, uideo. autem aliã legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in legem peccati,

Hoc enim non dici in personã malorum, sed in persona sua & omniũ sanctorum filiorum Dei: Ex eo patet, q̃ condelectari legi Dei secundum interiorem hominẽ impossibile est homini ex-pluui gratiam constituto, qui potius odit legẽ. Quia cap. 3. generali sententia de omnibus filiis hominum dixerat. Non est iustus, non est intel ligens, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Atqui delectatur in lege Dei secundum interiorem hominem, certè iustus est, intelligit, requirit Deũ & facit bonũ, nec declinat à Deo, quum delectari in lege, non sit nisi amantis & desyderantis legem. Et in fine ait. Igitur ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem *legi pec cati*, si enim hoc non in persona sua sed *impiorũ* dixit, dabimus malos esse seruos Dei. Secundũ nobiliorem partem sui scilicet mentem. Nam seruire legi Dei, est obedire, in omnes eius uolũ tates ire, & subditũ esse Deo, quod impiissimũ est sentire de impiis, quorum cor & mens pœni-tus declinant à Deo.

CATHOLICVS.

Respon. 5.

Aug. super Gen. ad lit. in prin.

Quæ enim de obscuris diuinæ scripturæ nobis occurunt, non affirmando (ut Augustinus ait) sed querendo potius tractandum est, in quibus temeritas afferendæ incertæ dubiæq; opinionis

difficile

difficile ſacrilegii crimen euitat. Quicquid igi-tur in eiuſmodi ſcriptura explicanda, aut qui-buſq; aliis pertractabimus, ueritatis inquiren-dæ gratia, & non diffiniendo dicimus. Videa-mus ergo primum, an bonis & iuſtis uiris inſit hæc ſpiritus carnis'ue pugna. Siccuti enim diui-na ac ſpiritualis lex, quam mentis legem uocat Apoſtolus, non eſt illud externũ iuſtitiæ opus, quod legem implendo perficimus, ſed interna quadam ac uiua doctrina, Sancti Spiritus digi-to, noſtris cordibus inſcripta, qua ille mentem noſtram & uoluntatẽ pariter in bonum tranſmu tat, atq; uiuificat, ut non amplius timore pœne ſed iuſtitiæ amore, quod bonum eſt, efficiat. Ita & peccati lex, cui quum aſſentimus captiui ſpõ te nõ inuite efficimur. nõ eſt pctũm ipſum, quod ea ſuadente committimus, ſed quæ potius a pec-cato cauſata eſt infirmitas, aſsiduè nos ad peccã dum alliciens ac pœne impellẽs, quæ morbidus quidam carnis affectus ſeu cõcupiſcentiæ fomes appellanda eſt. Lex etiam nuncupatur, quoniam ei aſſentiendo noſtri dominatur. Lex etiam qua ſi legitima eſt dicta, eò ꝙ legitimè factũ eſt, ut aĩæ Deo rebellanti, ſuũ ẽt eidem inferius mini-me pareat, quinimo ualde obſiſtat. Et quæ ſupe-riorem inobedientia contempſit, ab inferiori etiam torqueatur. peccatum quoq; hæc lex quã-doq; dicta eſt, impropria peccati ratione, in quã

An bonis ac iuſtis uiris inſit ſpiritus & car. pugna.

Lex mentis uel ſpi ritualis quid ſit.

Lex pecati.

Peccati fomes qua re lex dicatur.

Quomodo hæc lex peccatũ sit.

ſententiam dixit Apoſtolus, quod inhabitat in me peccatum. Concupiſcenti autem animæ ad malum, ſuperior eius pars mẽs nuncupata, indeſinẽter in bonis atq; inuictà e reſiſtit, ut ſcilicet nõ aſſentiat. Captiuantur nihilominus hac infirmitate, fomitis ſcilicet infeſtatione atq; moleſtia iuſti, quum ea à bono opere retrahuntur, nec Dei mandata perficere permituntur. Hanc quidem ſententiam affirmans Paulus ait. Nam uelle adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio. ſupra etiam dixerat. Non enim quod uolo bonum hoc ago, ſed quod nolo malũ, illud facio. Violenta igitur nõ ſpontanea eſt in iuſtis uiris (ut patet) hæc eorum captiuitas, qua ſcilicet diuinæ legis quoq; zelatores inuitè captiuãtur, ac perinde nec peccatum propriè autumãda erit, Per peccati etiam legem, non peccandi conſuetudo ſed peccato relicta infirmitas eſt intelligenda, nam qui iam uitiis aſſueti ſunt, legi quippe Dei in interiori homine minime cõdelectàtur. Hoc igitur utriuſq; prædictæ legis certamen iuſtis ac ſanctis uiris Dei præcepta exequi exoptantibus fomitis ſuggeſtioni non aſſentientibus, ſed contra pugnantibus, conuenire decernitur. Cuius ſi quidem palmam ſola Chriſti gratia præſtat, dicente Apoſtolo. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? cui reſpondẽs ait, Gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum

Paulus Cap. 7.

Cap. 7. in fine

Cap. 8.

noſtrum: ſequentiq; capite idem affirmat dicẽs, Lex enim ſpiritus uitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis. Qui quidem quum iam ſe liberum iſta pugna uictorioſumq; (Dei gratia) cenſeat, nec concupiſcentiarũ illecebris ab Euangelii miniſterio irretitum ſe ſenſerit, eo dem de ſeipſo ſic teſtante. Caſtigo corpus meũ & in ſeruitutẽ redigo, Ipſum hic de ſe loquutũ eſſe non arbitror, nec prauis etiam uiris id congruere puto, quum nec legi Dei condelectẽtur, nec etiã illud de eis queat affirmari, quod Apoſtolus ait. Quod odio malum illud facio, diuinamq; potius legem odiant, malum uero diligant, ac ſectentur. Vt igitur huius per difficilis ſcripturæ Deo coadiuuante ſenſum aliquãtiſper aperiamus, dicimus: uelle hic Apoſtolum legis gratiæ perfectionem cæterarumq; præcedentiũ imperfectionem uel difficultatẽ oſtendere, ideo in eas obſeruantium perſonas ſe transfert. Et de naturalis quidem legis imperfectione iam ſupra narrauit, quum aiebat, Vſq; ad legem enim, uide licet ſcriptam, peccatum erat in mũdo, ne per ſcriptã legẽ putares peccatũ omne factũ eſſe ſed tã tum modo ex ea cognitum, quoniam utiq; ante legem etiam peccatum erat in mundo, ſed in peccatum non imputabatur, ideſt non ſatis cognoſcebatur, quum lex non eſſet, per quam ſcilicet eſt peccati notitia, quia tamen peccatum nihilo-

Cap. 5.

minus erat, regnauit etiam mors, quæ uidelicet est pœna peccati: ab Adã usq; ad Moysen legis latorem etiam in eos, qui originali tantum macula inficiebãtur, in similitudinem præuaricationis Adæ, qua tota humani generis massa infecta est, Hæc igitur est naturalis legis cecitas atq; imperfectio, ut peccantes homines se peccare nescirent, peccatorum nihilominus ultioni tanquã prothoplausti uoluntate peccantes, subiacerent, quam etiam naturæ legem cap. 7. commemorat dicens. Sine lege enim. s. scripta peccatũ mortuũ erat idest incognitum, subditq; . Ego autem uiuebam sine lege aliquando, qui tamen re uera, nunquam sine lege uixit. Palam igitur iam est Apostolum non de se ipso loqui. Quum uero inquit, scilicet, quũ uenisset mandatum, in eos quidem se transformat, qui subscripta lege degẽtes eam, ueluti probi legis zelatores, totis obtutibus seruare nitebantur. Veruntamen quũ absq; Christi gratia, qua non dum plane præditi erant legis illius iustificatio adimpleri non poterat, quoniam quidem lex illa foris tãtum modo scripta uel pronunciata, non autem interna & uiua cordibus insita, Dei uoluntatem nostramq; infirmitatem solum ostẽdebat, non etiam auferebat, ueteris hominis noxam non expurgabat, nec sic hominem ad legis ipsius expletionem idoneum fecerat, atq; eo ipso ad redemptoris gratiam no

Naturalis legis imperfectio.

Legis scriptæ imperfectio.

bis fore confugiendum monſtrabat, carnalis id circo concupiſcentiæ bellum euincere ac pœnitus expugnare non ualebant. Cuius nempe ſcriptæ legis defectum indicat Apoſtolus, quum eam, quæ in membris eſt legem eidem teſtatur aduerſam. quem ſiquidem legum conflictum, etſi ſub gratiæ quoq; lege conſiſtentes experiantur, quum pro cœleſti uita nobis ſemper certandum ſit, non uſq; adeò tamen Chriſti ſerui radicalis morbi cõtagione uaſtãtur, ut Euãgelica nequeãt (ſi uellint) cuſtodire pcepta, prout ueteris legis cultoribus accidebat. Legis uero gratiæ & ſpiritus perfectionem tunc proloquitur Paulus, quum ait, quis me liberauit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ac ſequenti capite, Lex enim ſpiritus uitæ, &c. Vtq; legis grãæ excellentiã euidentius demonſtret, eam ſcriptæ legi cõferendo ait, Nam quod impoſsibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, eam ſcilicet explere cupiens quoniam originali carnis ægritudine detinebatur. Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, quia carni ex peccato progenitæ foris ſimilis erat. Et de peccato, ideſt ſua innoxia carne de maſſa peccati aſſumpta, damnauit peccatum in carne, ideſt uincibilem reddidit pugnantem concupiſcentiæ fomitem, qui communi ratione (ut dictum eſt) peccatum dici poteſt,

Legis euangelicæ perfectio.

Paul. Rom. Cap. 8.

Legis euangelicæ ac ſcriptæ collatio.

in carne, quoniam carni ſemper annexus, ut iuſti ficatio legis impleretur in nobis. Patet igitur legis gratiæ perfectio, quæ non ſolum Dei uoluntatem, uel noſtram oſtenderit impotentiam, ſed quæ ui ſua peccati hominem proſtrauit, noſq; interne renouans ad ſui expletionem reddat idoneos, ſicq; ſcriptæ legis iuſtificatio compleatur. Perſpicuũ itaq; ex his eſſe poteſt Paulum Apoſtolum Chriſtianorum potius palmam in oppugnantem concupiſcentiæ procacitatem, quàm eorum captum deſcripſiſſe, nullumq; demum poſt baptiſmum remanens uictoribus his in eſſe debere peccatum.

HAERETICVS.

Reuertamur ad probationem. Apoſtolus Hæb. 12. utiq; baptizatis & ſanctis ſcribens ait, Deponamus omne pondus & circumſtans nos peccatum. Hic ſeipſum quoq; inuoluens docet deponi omne pondus & circumſtans nos peccatum, ideſt pertinaciter inhæret & inſtat, mira uerbi Emphaſi ſignificans moleſtam & improbam illam carnis noſtræ concupiſcentiam & procacitatem, qua nos aſsiduè ſollicitat ad peccatum nec aliquando quieſcit, nunc ira, nunc libidine, nunc ſuperbia, nunc auaritia nos inquietans ita, ut diuus Cyprianus ob hoc ipſum optandum cen-

ſeat mortem accelerari Epiſtola de immortalita te. d. cum auaritia nobis cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreſsio eſt, cum uitiis car nalibus, cum illecebris ſæcularibus aſsidua & iu gis, & moleſta eſt luctatio, obſeſſa mens homi nis, & undiq; zabuli infeſtatione uallata: uix oc currit ſingulis, uix reſiſtit. Si auaritia ꝓſtrata eſt, exurgit libido, ſi libido compræſſa eſt, ſuccedit ambitio, ſi ambitio contempta eſt, ira exaſperat, ſuperbia inflat, uinolentia inuitat, inuidia con cordiam rumpit, amicitiam zelus abſcindit. Co geris maledicere, quod lex diuina prohibet, cō pelleris iurare, quod non licet, tot perſequutio nes animus quottidie patitur, tot periculis pe ctus urgetur, & delectat hic inter zabuli gla dios diu ſtare, quum magis concupiſcendum ſit & optandum ad Chriſtum, ſubueniente uelo cius morte properare. Si tantus martyr de ſe ſu iſq; ſimilibus talia affirmat, quis dubitabit & o mnibus ſanctis eadem tribuere aut ſaltim non negabit in ſanctos quadrare.

CATHOLICVS.

Chriſtianos cupiens Paulus ad martyrii agonē pro fide Chriſti, quam proximo præcedēti cap. q̄ pluribus adductis teſtibus grauia pro Chri Reſpon. 6.

sto discrimina perpessis maximopere extulerat cohortari, ut sua magis proficeret persuasio cæteris seipsum in Exemplum miscuit. Ea omnia spernere ac euitare docens, non quæ ueluti crimina sanctis in essent uiris, sed quæ tanquam circũstans, id est undiqꝫ infestans peccatum à proposito sancto atqꝫ martyrii palma eos retrahere possent. nimium, puta, sui ipsius amorem, omnesqꝫ mũdi huius illecebras, ac dyaboli suggestiones, ut cunctis demũ hostibus euictis, ad certamen fidei liberi, succinctiqꝫ properare ualerent, nec aliud peccatum probos uiros pati asserit Cyprianus sed peccatorum tantum infestationes atqꝫ molestias iugiter sustinere declarat.

HAERETICVS.

Iuuant eandem hanc sententiã & multa alia primũ id, quod Apostolus Rom. 12. præcipit utiqꝫ sanctis & baptizatis, ut renouentur in nouitate sensus sui, & alibi. 2. Cor. 4. Et si his qui foris est noster homo corrumpatur, tamen hic qui intus est renouatur de die in diẽ. At renouari est ex uetustate in nouitatem mutari. uetustas autem peccatum est ueteris hominis, sicut nouitas, gratia noui hominis. Renouari ergo arguit inesse uetustatẽ: sicut rursus dicit Col. 3. Expoliantes ueterem,

tes ueterem hominem cum actibus suis. Et. 1. Cor. 5. Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua consperlio. Quæ omnia certè affirmant reliquum uetustatis & peccati in nobis esse, quod exuendum expurgandumq; sit, quum ad eos scribat, qui iam erant, (ut dicit) azimi & creati in nouum hominem secundum Deum.

CATHOLICVS.

Variis nempe personis nec minus etiã diuersis rationibus ascriptæ sunt hæ Pauli authoritates, quas unico tuo sensui coaptare, uel potius extorquere moliris. Neq; enim sanctis tantummodo scripsit Apostolus. Romani quidem tunc sic appellati, quibus scripserat Paulus, elati erant, pristinumq; statum suum contentiose sibi inuicem superbeq; præferebant, quos quum hucusq; Paulus monuisset, ne eorum quispiam in alium extolleretur, priores eorũ cultus prorsus abiiciens, ad sui mentalis sensus potiorem innouationem modo eos commonens ait. Renouamini. Vt scilicet peccata post baptismum commissa non aũt relicta tanquam ad uetustatem hominis attinentia, deponerent, seq; inuicem diligẽdo Spiritus Sancti nouitate fulcirent. Hoc igitur primum Apostoli dictum uiris sanctis (ut planum est) Respon. 7.

non ſcribitur, neq; peccatũ quodpiam inde innui tur poſt baptiſmũ relictum. Nec ſecundũ quoq; Apoſtolicũ dictũ tibi minime quadrabit. Quũ enim ſuperius Apoſtolus ad oſtendendum Dei Theſaurum infictilibus, id eſt, corruptibilibus uaſis ſitum eſſe, quum plures tribulationes quas ob Chriſtum Apoſtoli ipſi pertulerant, enume raſſet: ne putarent Corinthii, uel formidarent eiuſmodi corporum diſcrimina ad ſpiritualium uirtutum incrementum diuinumq; theſaurum poſsidendum, Apoſtolis uel cæteris iuſtis uiris eſſe poſſe nocumento, ait. Licet is, qui foris eſt noſter homo, id eſt, corpus ipſum corrumpatur, id eſt uariis tribulationum ac afflictionum gene ribus ad corruptionem diſponatur, tamen *is, qui* intus eſt, anima ſcilicet fide ac charitate munita, cui nequit humanus furor accedere, renouatur de die in diem, id eſt, magis magiſq; ſpiritua libus donis perficitur. Nec tertium etiam tuæ fauebit opinioni: patiebantur enim Co rinthii fornicatorem quendam ſecum uerſari, qui nouerca ſua in uxorem abutebatur, eum fermenti nomine innuens, quoniam reliquam ſocietatis maſſam ueluti quoddam fermentum corrumpere poterat. Vetuſq; uocat, eò, ꝙ ueteris noſtri hominis turpe iam membrum effe ctus erat, cum itaq; ut à ſe eiicerent, præcipit di cens. Expurgate uetus fermentum, id eſt expel

Spiritualiori aũt intelligentia, ſcri- ptura hac, utitur Eccleſia.

lite adulterum illum à uobis, ut sitis noua con-
spersio, ut scilicet uirtutibus optimisq; moribus
innouati perseueretis. Nõ ergo à peccati uetusta
te recessum sed à minori mentis perfectione ad
maiorẽ, tribulatiõis igne, accessum his uerbis de
scripsit Apostolus. Cui quoq; conforme est, qđ
Rom. inquit. Tribulatio patientiam operatur, Rom. 5.
patientia autem probationem, probatio uero
spem.

HAERETICVS.

Deinde parabolæ Saluatoris pulchrè huc ualẽt:
quarum una de Samaritano, qui semiuiuum nõ
subito sanauit, sed alligauit tantum & sanandum
suscepit. Non'ne ostendit neminem subito ab
omnibus peccatis sanum factum, sed pacto fidei
in Corpus Christi assumptum de die in diem
magis sanari? Altera Math. 13. de fermento in
sata farinæ tria mixto, donec fermentaretur to-
tum, quid aliud uult, quàm fermento nouo fidei
fermentari non subito sed paulatim totum homi
nem, ut hæc uita cognoscatur non esse iustitia
sed iustificatio, non sanitas, sed sanatio, non finis
sed Phase domini, non terra, sed migratio, &
prorsus continua pugnatio peccati. Et transi-
tus de uirtute in uirtutem, ut docet psalmus. 84.
Et transformatio de claritate in claritatem ad

imaginem Christi (ut Apostolus uocat) at talis transitus certè manifestat reliquum semper esse peccatum, à quo recedamus, & ad maiorem iustitiam propinquemus.

CATHOLICVS.

Respon. 8. Humanum quippe genus originali ulcere sauciatum Christus utiq; sanandum suscepit, uulneraq; alligauit, peccata scilicet (ut Augustinus ait) cohibendo, sed non quin subito nos à peccato mundauerit, uinumq; & oleum infudit, quum nos deitate humanitateq;, in unitate personæ coniuncta tanquam Dei & hominum mediator, *saluauerit:* iumento insuper suo imposuit, quoniã eiusmodi suæ incarnationis fidem nostris cordibus inscripsit. Duxit in stabulum, quum nos corpori suo per baptismum uniuit, curamq; eius egit, quia uitiorum sordibus iam per baptismum expulsis, angelica nos custodia præmuniuit. Non igitur successiuam scælerum ablutionem, sed uaria fidei nostræ mysteria ac sacramenta innuit saluator, futurum tum quoq; nostræ fidei successiuumq; incrementum, fermento, satis farinæ tribus, id est, triplici mundi machinæ tunc abscondito, donec totus fermentaretur orbis assimilauit. Vim nihilominus etiam infestantis nos fomitis diui-

na gratia, optimisq; exercitiis quottidie magis magisq; imminui ac purgari, non reffellimus, uere tamen ac proprie ob id peccatum esse non admittimus.

HAERETICVS.

Et Ioan. 13. quum asseruisset discipulos esse mundos, tamen infra dicit. 15. se esse uitem, illos palmites, & tamen omnem fructiferum magis purgandum, ut plus fructificet. Quomodo enim sunt mundi & simul immundi, ut purgari egeant, qui nisi mundi essent, fructum non afferent? nisi q uerum est, quod idem. 1. Ioan. 1. dicit. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus & ueritas in nobis nõ est. Notauit Sanctus Augustinus q non dixit habuimus, sed habemus. Et Psal. 18. delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine. Et Psal. 50. petit spiritum rectum & cor mundum in se fieri, quum hoc non nisi iam mundus orare posset. Vnde ergo ista immunditia tam sanctis uiris spiritu feruentibus nedũ baptizatis? Quod malum mouet has immunditias? nisi radicale illud originis malũ, de quo Paulus Colossensibus scribit. Mortificate mem bra uestra, quæ sunt super terram fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscen-

tiam malam, auaritiam, non q̃ his peccatis ser-
uire eos arguat, sed repugnent, ne eis seruiant.

CATHOLICVS.

Respon. 9. Discipulorum aliorumq; Christi martyrum pur gatio, eorum potius firma fidei probatio, & non alicuius lætalis inexistentis immunditiæ abster sio est existimanda, ueluti purissimi auri, quod igne probatur, ut eius inde bonitas seu perfe-ctio potior dignoscatur. Leuioribus tamen pec catorum sordibus, quantumlibet etiam sanctum hominem utcunq; inquinatum esse cum Ioan. certe, ne seducamur, annuimus, non quin *rege-nerationis* lauacro cunctæ sint præcedẽtia aboli ta facinora. Sed quoniam singulo quoq; momẽ to asidua radicalis mali suggestione multimo-de à pura illa integritate ac innocẽtia deficimus. In quàm sententiam Ioan. adultum quemque peccato infici affirmauit. Comprimendamq; ori ginalis languoris procacitatẽ Paulus Colossen-ses monuit. Verum quoniam hoc non nisi iuuã te domino perficere possumus, cor mundum in nobis fieri ac spiritum rectũ ab eo postulamus. Id uero Psalmographi dicentis, delicta quis, in telligit, &c. quum de contritione agemus, decla rabimus.

HAERETICVS.

Et ut finem faciamus: non'ne omnes concludit sub peccato sola oratio dominica dum omnibus quantumlibet sanctis mandat orare, fiat uoluntas tua, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum? Quid confitetur? qui petit fieri uoluntatem Dei, nisi sese non dum plenè facere uoluntatem Dei, ac per hoc esse inobedientem Deo. Neq; enim fictis hic uerbis oratur hoc solo saluo ꝙ agnoscit, & depræcatur suam inobedientiam ac in quantũ orat & agnoscit, tantum facit uoluntatẽ Dei, idest in spiritu, sed in carne, contra quàm sic orat, non dum facit. Ita qui petit sanctificari nomen Dei, non'ne fatetur nomẽ domini adhuc inse pollui ex parte, quod dolens depræcatur. Et impletur in eo illud Ro. 7. Quod nolo malum hoc facio: quod uolo bonum, non facio. Sic qui aduenire regnum Dei petit, certe seruum Dyaboli se ex parte confitetur cum Apostolo dicens. Video aliam legem in mẽbris meis captiuantẽ me in legem peccati.

CATHOLICVS.

Valde quippe à te alienum Dominicæ orationis sensum è sacris litteris hauriri perspicimus. Respon. 10.
Vt etsi ea animi intentione, qua cunctarum re-

Deum opificem profitemur, cunctis scilicet iu-
stis & iniustis hac ipsa oratione orandi semper
pateat aditus: nec dum hac quispiam fungitur
aura, ab ea orandi uia, & spe conuersionis seclu-
datur, Attamen quum non modo Deum ipsum
primis eiusmodi orationis uerbis, omnium parẽ
tem uocitare instruamur, sed tanquam adoptio-
nis filii & peccati lege soluti, eminentiori præro
gatiua eundem patrem nostrum esse fateamur,
nosq; in filiorum eius adoptionem agnoscamus
Rom. 8. adscitos. Sicuti etiã uas electionis Paulus Ro.
testatur dicens. Nõ enim accepistis spiritum ser
uitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum
adoptionis filioꝝ Dei, in quo clamamus. Abba
pater. Sublimius ac præcelsius erit huiusce ora-
tionis genus, quàm tu opinaris, quod quum so-
lius Dei intuitu ac charitatis ardore, pronũciari
debeat, non prophanis & inobedientibus (ut as-
seris) sed ueris tantum legitismisq; adoptionis
filiis conueniet, qui uere sibi deum adoptionis
patrem appellare præsumant, iamq; ut boni filii
propria utilitate seclusa, patris nostri gloriam to
tis uiribus affectantes, dicamus, Sãctificetur no-
men tuũ. Vt cunctis scilicet mortalibus ita cœ-
lestis patris innotescat gloria, ut nil quæat eo
sanctius gloriosiusq; explicari, ipsius imitatores
effecti Ioan. dicentis. Qui autem quærit glo-
riam eius, qui misit illũ, hic uerax est, & iniusti

tia in

tía in eo non eſt. Quē quoq; imitās, Apoſtolus Rom. Anathema à Chriſto fieri ex optat, quum tamen neminem nouerit mori poſſe pro uita, dū modo ad Dei gloriam totius Iſraheliticæ plæ-bis ſalus accreſceret, uel etiam iuxta Chryſoſtomum petimus, ut nos ita uiuere faciat, ut eū per nos cuncta glorificent, ſanctificationiſq; per baptiſmum adepte perſeuerantiam tribuat, Quūq; ſemper filius paternæ hæreditatis ſucceſsionem exoptet ſubdit dicens, Adueniat regnum tuum. Regnū quippe perfectis omnibus ac Dei filiis generaliter repromiſſum, quum dicetur à Chri-ſto. Venite benedicti patris mei, poſsidete pa-ratū uobis regnū à conſtitutione mūdi. Regnū quippe illius ſanguine acquiſitum, ut qui in hoc ſæculo antè ſeruiuimus, poſtmodū, Chriſto do-minante, regnemus, quiſquis autem ſuis meritis pœnam potius quàm præmia nouerit repenſan-dam, cœleſtis patris regnum exoptare uel pete-re minime audebit, qui nec iudicis ſædem con-ſpicere uellet. Supplicant tertio adoptionis filii cœleſtis patris uoluntatem impleri, quum di-cunt. Fiat uoluntas tua, ut in cœlo, & in terra. Vt ſcilicet ſuorum mandatorum expletione, uel obedíētia, terrena cœleſtibus ſint conformia, ut iuxta Auguſtinum ſic intelligas. Sicut ſcilicet in angelis ita & in hominibus, ſicut in iuſtis ita & in iuſtis, ſicut in mente, ita & in carne, ſicut in

Rom. 9.

Christo ita & in Ecclesia, non in me tantum sed ubiq; terrarum. Quis uero scœlestus homo in terno hæc affectu rogare præualebit? Non igitur inobedientiã, uel quoduis aliud lætale crimẽ inesse depræcãti hac oratione detegitur. Quum etiam orando subdit. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, sed erga suos potius debitores haud ficte remissus, orationis huius cõfidentia frætus, de suis ad missis, quibus asiduè humana polluitur fragilitas, ueniam postulat, nostræ propemodum remissionis exemplo eum ad ueniam inuitantes.

HAERETICVS.

Nam quem non facit reum ista lex. Diliges dominum Deũ tuum ex toto corde tuo? Quis non parte aliqua magna seipsum diligit? Verum sciebat Apostolus hoc præceptum sublimius esse quam ut exercitati capere possent, ideo assumpsit, quod præsumpsit non posse negari ab ipsis nimirum omnium sensu cognitum.

CATHOLICVS.

Respon. 11. Diuinum de Dei dilectione mandatum sanè intellectum, diuina cooperãte gratia, reum quen-

quam minime reddit. Nam (ut diffusè superius enarrauimus) spiritalis gratiæ lex fidelium cordibus, superno scripta spiritu. Non modo diuina præostendit mandata, sed uim etiam præstat adimplendi. Neq; enim usq; adeo Deum iubemur toto corde diligere, ut nullius creatæ rei dilectio nobis insit, quum proximum quoq; diligere teneamur. Sed ut eum solum præ cæteris præcipueq; diligamus, cunctaq; alia a nobis dilecta ad eum, quo ad possumus, refferamus. Vnde Augustinus in de spiritu & littera inquit. Aliud enim est nondum totam assequi charitatem aliud nullam sequi cupiditatem. Quam ob rem debet homo quamuis longe minus amet Deum, quàm eum potest amare conspectum, nihil tamen appetere illicitum. Sic etiam in his, quæ adiacent sensibus corporis, potest occulus nullis tenebris delectari, quamuis non posset in fulgentissimam lucem deffigi.

Quomodo impleri posit diuinum de dei dilectione mandatum.

Aug. de spiritu & lit.

HAERETICVS.

Rursum dicent, at nos reatum hunc propriè uocamus peccatum, non id, quod remanet. Respondeo in re ista seria, & sacra non licet argutiis sophysticis cauillari, quibus effingunt reatum es

ſe reſpectum inter Deum & peccatorem, quo hic deputatur ad pœnam. Iniuria eſt gratiæ Dei, ſi ſolum iſtum phantaſticum reſpectum tollere doceatur, quum, ut ſcriptura loquitur, gratia Dei renouet, mutet & in nouos homines transformet de die in diem, & res iſta ſerio agatur, non reſpectibus tollendis ſed ſubſtantia, & uita mutandis.

CATHOLICVS.

Reſpon. 12. Quum reatus, obligatio quædam ſit ad pœnam peccato debitam: Ex peccato utiq; erit, ſed non peccatum ipſum. Idem ergo dicemus cuiuſpiam peccatum tolli, q; pœne peccato debitæ eum ultra non alligari, quod non ſophyſticum, ut ais, erit ſolũ modo reſpectũ tolli: ſed ipſum potius delinquentẽ uere, realiterq; à mulcta ſolutum fore ac ſubſequenti gratia iuſtificari. At ex te ipſo euinceris, radicale hoc malum ſeu animæ languorem non eſſe peccatum, quum iam ipſe fatearis id inuite à nobis haberi, atq; ad mortem à Deo non imputari, prout ex quibuſdam uerbis tuis infra colligitur, quæ euitandæ prolixitatis gratia ommitto, aſt haud unquam eiuſmodi peccatum erit, quod neq; à Deo nobis in peccatum imputatur, ſitq; etiam contra uolun-

tatem, habentis, quomodo hic de peccato loqui ceperimus.

HAERETICVS.

Prima Ioan. 15. dicit. Scimus quoniam omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conseruat, & malignus non tanget eum, & omnis qui credit, quoniam Iesus est Christus ex Deo natus est, ut ibidem dicit. Ita simul uerum est iustum non peccare, & tamen peccatum habere, seu malum facere. Concludamus ergo cum pulcherrimo dicto Augustini, Peccatum (inquit) remittitur in Baptismo, nō ut non sit, sed ut non imputetur. Ecce est, & manet peccatum, sed non imputatur.

CATHOLICVS.

Si quidem Ioan. uerba rectè expendantur, nobis inseruire magisquam contradicere dignoscētur. Neq; enim (ut inquirendo & non diffiniēdo arbitror) fraternum tantūmodo odium (ut aliis uisum est) à Dei nato semouendum Ioan. censuit, sed & reliquas etiam lætalium criminū sordes ab eo esse uoluit alienas, quū enī Iesum Respon. 13.

Dei filium esse credens ex Deo natus cēseatur, aliosq; Dei filios. (Iuxta Ioannem) ideo diligat, quoniam Deum primo diligit, eiusq; mandata custodit: hæcq; sit Dei charitas, ut eius præcepta seruemus. Sic quidem ex Deo natus charitate utiq; præditus erit. Cunctaq; Dei mādata illi leuissima, oblectantiaq; uidebuntur, quum is quidē mundum euincat, atq; ideo mortali crimine nequaquam offendit. Quadam igitur serie hæc se adinuicem connectentur, credere scilicet Iesum, Dei filium esse, Deum diligere, eius præcepta seruare, ex Deo natum esse, cæteros Dei natos diligere, mundum uincere, sicq; non peccare, quibus certe liquido constat. Nati Dei fidē (cuius hic meminit *Apostolus*) operanti annexam esse charitati, quæ quidem ab omnium lætalium scælerum sorde seruat habentem. Non itaq; hæc se patiuntur adinuicem non peccare scilicet in simul, & peccatum habere. Beatus autem Augustinus concupiscentiā tantum asserit non peccatum post baptismum adesse, q̄ quippe concupiscentiā negat esse peccatum.

QVARTA INQVISITIO.

AN FOMES MORETVR ANIMAM AB INGRESSV COELI.

HAERETICVS.

FOMES Peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum, moratur a corpore animam ab ingressu cœli. Si.n. uera sunt, quæ proximo articulo dicta sunt, fomitem uere esse peccatum, per gratiam Dei ueram magis ac magis purgandum. Et nemo possit cum peccato cœlum intrare: sicut. 2. Petr. 3. promittit, cœlos nouos & terram nouam expectamus, in quibus iustitia habitat, puto satis probam consequentiam duci, animam fomite impediri ab ingressu cœli. His adde quod illi fingunt. Et ego per impossibile posui fomitem esse posse sine peccato actuali, quum assidue lex membrorum captiuet, Et repugnet legi mentis (ut Paulus conquæritur) res enim uiua quotidie mouens est peccatum, sicut & ipsa ani-

ma in qua habitat. Nam & iustitia res est uiuẽs & mouens, non enim quiescere potest anima, quin uel amet, uel odiat ea, quæ Dei sunt. Unde fit ut quum ipsimet concedant actuale peccatum morari ab introitu cœli, cogantur concedere, ꝗ & fomes moretur, qui origo uiuacissima & inquietissima est peccatorum actualium.

CATHOLICUS.

Respon. 1. Fomitem quippe actualem quẽdam esse animæ lãguorem quãdiu corpori annexa est, assiduũq; in prauos affectus stimulum atq; ad omne peccati genus incitamentum, sed non actuale peccatũ asserimus, qui &si ante sacri fontis lauacrum (ut fusius supra diximus) originaliter peccatum sit, baptismi tamen expiatione iam sumpta, uoluntario mentis assensu non assistente, quum in peccatum ultra non imputetur, peccatum uere dicendum non est: satisq; inter se distat ad peccatum quempia actualiter infestari, atq; actu peccare. Actuales ergo fomitis passiones assiduè perfert anima, quæ utiq; uiuens est, & quottidie mouẽs, à peccandi tamen actu, dum illis motibus non consentit, immunis censenda est. Sicq; solius fomitis ratione ab ingressu cœli retardari non poterit.

Quinta

QVINTA INQVISITIO.

AN TIMOR SIT POENA PVRGATORII.

HAERETICVS.

MPERFECTA Charitas morituri secum fert necessario magnum timorē, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorii, & impedit introitum regni. Quum de his rebus & de uniuerso statu animarum sanctarum post mortem nihil habeat scriptura sancta, sicut nec de purgatorio, nihil possum adducere pro isto articulo, quem neq; asserui. Nunc autem assero & ipsam ex præcedentibus infero & probo. Quum enim Ioan. Apostolus uerè dicat. Timor pœnam habet. Et timorem non expellat nisi perfecta charitas, ut idem dicit, clarum arbitror hinc inferri, timorem esse in imperfecta charitate, quæ eum expellere nequit. Hoc autem uitium charitatis (sicut Aug. appellat) quid est aliud, quàm fomes & residuum originalis pecca-

ti, quod hominem priuauit à recta secura & perfecta charitate Dei. Quare uerum est imperfectam charitatem impedimento esse ad introitũ regni propter uitiũ, quo imperfecta est. Et scio aduersarios nihil habere, quod contradicant, nisi suas opiniones sine ulla auctoritate scripturæ. Quis ergo iam neget timorem istum pœnã habentem posse uere purgatorium esse solum, quũ non sit maior pœna spiritus nostri quàm fuga et pauor, nisi quis contra omniũ sensum sapere uelit. Et scriptura paucis in locis ignem frequentissime autem pauorem tribuit damnatis & impiis. Vt Psal. 2. Tũc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Et omnes fatentur faciem iudicis Christi, fortius torturam impios quàm ipsum ignem inferni: iam quum ipsimet fateantur animas nõ ab igne sed in igne pati, quam possunt aliquam pœnam dare quàm fugam & horrorem?

CATHOLICVS.

Respon. 1. Eiusmodi probationis tuæ uis (si qua est) in eo consistere cernitur, ut quoniam in nobis charitas imperfecta (ut ais) originaliter existit, in imperfecta autẽ charitate timor sit, timor uero ex Apostolo Ioan. pœnam habeat, quum uero non

sit maior spiritus nostri pœna quàm fuga & pauor, solum timorem hunc ueré posse purgatoriũ esse. Ad hanc igitur tuæ cauillationis radicem prorsus euellendam dicemns, ꝗ eo quidem charitatis apice, qui Christi gratia, hoc uitæ nostræ spatio obtineri potest, quo scilicet cunctis omissis quantum humana patitur natura, in Deum omni cordis intuitu intendamus, uel quo etiam iuxta Ioan. Apostolum, Dei erga nos priorem charitatem agnoscimus, qui scilicet prior nos dilexit, ac filium suum unigenitum misit in mundum, ut per eum uiuamus atq; inuicem diligamus, per ipsum fomitem minime priuamur, quoniam hac quidem iustificãte gratia, qua sola Dei bonitate, & non originaliter ditamur, prothoplaustrum nostrum eam tantummodo, quæ ab originali iustitia oriebatur habentem, uitiorum princeps deuincendo expoliare nequiuit, huius quippe perfectæ charitatis meminit Paulus Rom. 5. quum ait, Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ qui datus est nobis. At ubi timor adest, dubia spes est ac facile confundit. Hanc Ioan. Apostolus in sua Epistola cõmendat dicens. Si diligamus inuicem deus in nobis manet, Et charitas eius in nobis perfecta est, atq; infra subdit, in hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fidutiam habeamus in die iuditii,

An peccati fomite perfecta priuemur charitate.

Ioan. Cap. 4.

consequenterq; de hac ipsa Dei charitate prosequitur dicẽs. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mitit timorẽ, qm̃ timor pœnam habet. Clarum est igitur Ioan. Apostolum eam hic intelligere charitatem, quæ præsentis uitæ statu haberi queat, qua scilicet Deum proximumq; diligimus, hancq; sanè perfectam existere, diuiniq; futuri Iuditii timorem, quem impii proximum odientes obtinent expellere. Originalis itaq; peccati reliquum, quum hac perfecta charitate animam expoliare nequiuerit, ueram criminis rationem non contrahet, Quare nec diligenti animæ ex ineuitabili quopiam charitatis deffectu timor aliquis, qui solus (ut ponis) purgatorius sit, inesse poterit: neq; huiuscæmodi beati Ioan. uerba ad purgatorii poenam indagandam aliquid proderunt. Ast, quonam pacto timorem horroremq; nunc animæ tradis purgatoria, quum hiscæ animas in purgatorio existentes quãdiu horrent pœnas, tuo trigesimo nono articulo magis peccare astruxeris? sordexit quippe peccatis anima non autem expurgatur. Quãobrem ignem quoq; ueluti diuinæ iustitiæ instrumentum eas animas expiare saniore dogmate tenendum est, quum enim eosdem purgatorii inferniq; cruciatus affirmes, diuina uero scriptura igne statuat reprobos excruciari, ut cuiq; eam percurrenti liquet, purgatorium quoq; ignem

Quam charitatẽ intẽdat. Ioan. quũ ait perfecta charitas extramitit timorem.

Art. 39.

Articulo. 38.

Psal. 10. & 96. Math. 25. Pri. Corint. 3. &. 1. Thesa. & alibi.

humanos ſpiritus expiantem te nobiſcum pone-re opportebit.

An Purgatorium eſſe è diuinis litteris euinci poſsit.

Veruntamen quũ hic nobis de Purgatorio iam ſermo inciderit, eum, quem è ſacris litteris nequaq̃ conuinci poſſe arbitraris, prolixiores quoſq; ſermones euitãs, quibus ipſum ſtabillire, uel ſuadere quamplurimi enituntur, firmiores tantum ſcripturæ ſacræ authoritates euidentioresq;, quũ reliquos, Eccleſiæ patres renuas, in medium afferam. Satis quippe ex ea diuina ſcriptura conſtare uidetur, peccatorem quempiam ſuæ culpæ etiam ſolutione habita, diuinam nihilominus adhuc temporariamq; ultionem ſubire, uel expectare, omnem enim obliquitatis radicem auferre opus eſt, ſi iterum diuinæ iuſtitiæ rectitudini reſtituẽdus ſit, ut infra de ſatisfactiõe dicemus. Nam & Deuto. ſcribitur. pro menſura peccati & plagarum modus. Idemq; etiam alio tuo articulo ipſe cõprobas. dicens. Legimus ſanè multos a Deo propter peccatũ caſtigatos, ut Dauid, Moyſen, Aaron, Mariam, populum Iſraheliticũ & aliquos eorum, quos in Euangelio Chriſtus curauit. Et Corinth. multi infirmi inter uos, & dormiunt multi. Atq; infra ſubdis, Ita & modo

Decr. 25.

1. Cor. 11.

multos punit Deus pro peccatis. Vnde & Psal.
Psal. 88. Visitabo in uirga iniquitates eorum & in uerbe
ribus peccata eorum. Neq; id aliunde continge
re censendum est, quàm ut diuinæ partim saltem
iustitiæ satisfiat, sicq; è uita hac emigrantes ui-
tiorum sordibus expiati facilius ad cœlum con-
uolent. Quum uero quosdam alios quādiu hic
uixerint sæpius deliquisse, nec tamen à Deo ca-
stigatos esse nouerimus, quinimmo & fortunæ
corporisq; bonis amplius augeri ditariq; quotti
die cernamus, qui nec exiguis quidem pœniten-
tiæ lachrymis terrenorum affectuum sordes, nec
quopiam charitatis ardore abluere curauerint,
extrema tamen quadam pœnitudine Christo ui
tam obeunt, hos nempe neq; ad thartara trāsmit-
ti dices, quum scriptum sit, quotiescūq; ingemue
rit peccator omnium iniquitatum eius nō recor
dabor, neq; purissimo ac perfectissimo enti, quū
nulla adhuc sint expiatione mundati eos è uesti
gio perfectissima patriæ charitate, protinus uni-
ri condecet. Nam immaculatum quippe bonum
Leu. 21. nil sibi patitur coinquinatum adesse. Hinc Le-
uit. Scriptum est. Sācti estote, quia ego sanctus
Math. 5. sum. Et Math. æstote ergo & uos perfecti, sicut
& pater uester cœlestis pfectus est. Quū etenim
in hac mortali uita (ut Exodi. diffuse satis ac Le
Exodi à. 4. usque ad. 9. Leuit. 16. uit. constat. Ad coinquinatos emundandos plu-
ra Deus instituerit sacrificia, atq; in lege gratiæ

potiora firmauerit pro expiatione nostra sacra-
méta, qua nam ratione in cœlesti patria immun
dos sibi spiritus patietur annexos? nam qui ad- Rom. 9.
huc terrenis sordescunt affectibus, quonam pa-
cto purissimo enti, omniq; suæ mētis intuitu ad-
hærebunt. Diuinæ itaq; condecet iustitiæ ut &
horum animæ corporibus iam exutæ pro com-
missis culpis priusq̃ cœlum conscendant, à Deo
alicubi temporaria pœna plectentur. Quod si *Responsio cauillosa contra.*
hos astruas iam Christi sanguine satis emunda-
tos, quos è diuina scriptura ob sua scœlera à Deo
flagellatos prædixeras, hos inaniter punitos fo
re tibi ipsi oppositus inuite asseres, omnēq; pœ-
nitentiam, uel à Christo, uel ab Apostolis tradi-
tam ac comendatam, uelluti superuacaneam abii
cias necessum est. Quisquis igitur a Deo peccan
do propria uoluntate recesserit, ad eũ ex corde
reuersus condignas ēt pœnas, propria, uoluntate
luat oportet: Sicq; etiam Dei filium pro oīum
delictis suo sancto sanguine debitum persol-
uisse tenendum est: ut quicquid laboris pro re-
dimendis culpis per pœnitentiæ opera à nobis
impensum fuerit, inde omnem sortiatur satisfa-
ctionis effectum. Nam & Christi passio, ut no-
stræ sit saluti proficua, nobis uera fide (ut in-
fra dicetur) ac contritione, applicanda est.
Amplius, quum originalem fomitem animam,
astruas, ab ingressu cœli, remorari, tarthareo *Nota rationem Ad hominem.*

eam cogeris, uel alio quopiam purgationis loco, Dum eo fomite pœnitus expiata sit, expectare, asserere. quam ubicunq; remorari fingas, illius Purgatoriũ locum inuitus astrues. Cuiusq; etiã quantumlibet iusti, animam, priusquam cœlum cõscendat, expiatione ægere, uelis, nolis, affirmabis. Ad hæc insuper, dominus quoq; Mat. 12. inquit, Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum non remitetur ei neq; in hoc sæculo neq; in futuro, quo quidem liquido subinfertur aliquod esse crimen, quod sit futuro sæculo relaxãdum. Cuius siquidem discretione hoc irremissibile nuncupatum est. Quare locus quispiam dari opus est, quo peccantium animæ purificari queant. Quouis etiam modo diui *Pauli dictũ* extorq̃as dicẽtis uniuscusq; opus, quale sit, ignis probabit, oĩum e uita hac secedentium opus, aut iam igne probatũ, aut examinandũ astruas, oportet. Generaliter enim de uniuscuiusq; opere loquitur Apostolus. Quod si mundanæ iã tribulationis igne, aut spontanea corporis afflictione purgatum dicas: qui igitur hic Dei flagella, mũdiq; angustias perpessi non sunt, de quibus modo loquimur, eoꝝ ergo opus erit igne ꝓbandũ? Quamobrem priusquã cœli requie perfruantur, eos alicubi purgatorio igne expiari necessum est. Sed hæc satis sint pro Purgatorio.

Math. 12

1. Corinth. 3.

Sexta

SEXTA INQVISITIO.

AN CONTRITIO A' SERVILI TIMORE EXORTA STATVENDA SIT.

HAERETICVS.

ONTRITIO, quæ paratur per díſcuſſionem, collectionem, & deteſtatíonem peccatorum, qua quis recogítat annos ſuos ín amarítudíne anímæ ſuæ ponderando peccatorum grauítatem multítudínem, fœdítatem, ammí ſſionem æternæ beatítudínis & acquíſitionem æternæ damnatíonis. Hæ contrítio facít Hypocrítam, ímmo magís peccatorem. Quamuís hanc concluſíonem ſenſus communís omníũ íta ínſe experíatur: ut ſuperfluum ſít probarí eã. tamen ut obſtruatur os loquentíum íníqua, ſcrípturas Deí conſulamus: prímum hoc nemo negabít, contrítíonem quantumlíbet magnam, ni ſi fiat amore íuſtítíæ (& ut ípſimet dícũt) ín cha

ritate Dei, non est uera sed simulata: oĩa .n. quæ extra charitatẽ fiũt, nihil, uana, & falsa sunt: ut. 1. Cor. 13. docet Paulus, quia nõ fiũt ex toto corde, Quod aũt ex toto corde nõ fit, iã hypochrisis est. Sicut dicit Christus Mat. 15. cor eorũ lõge est à me. At contrio per peccatorũ collectionẽ parata sine amore Dei & iustitiæ, hoc est sine corde, conterit, de hac enim loquutus sum, quare necessario sequitur, ut faciat hypocritam, qui nec uolenter, nec amanter conteritur in corde suo. Ego enim hypocritam aliter diffinire non possum, quàm eum, qui quod facit, non ex animo & syncero corde facit. Animum autem talem & cor, non dat natura, nec collectio peccatorum, sed sola Charitas spiritus. Aut *opinantur* hic forte mediam & neutralẽ suam Theologiã, q illa collectio, licet extra charitatem facta sit, non tamen ficta, quia præparat ad gratiam proximè dum facit homo, quod in se est.

CATHOLICVS.

Respon. 1. Quæ extra charitatem sunt, utilia quidem operanti atq; habenti ac in se uera esse possunt, ut naturales, moralesq; gentilium disciplinæ, illis temporarie utiles & ex parte etiam ueræ fuere: nam & moralia quoq; eorum opera & si cælestis

August.contra Iulianum hæreticum ait. Ex uoluntate mala tanquã ex arbore mala fieri omnia opera mala tanquam fructus malos. Quandoq; autem quum se moriturum peccator aduerterit, malorum ultionem fide teneat, futuras pertimescat pœnas, noxarum ueniam, cœlorumq; præmia speret, scœlerum turpitudinem multitudinẽ & fœditatem ad diuina præcepta conferendo, discernat, tunc horret peccata, uoluptatem contemnit, mediumq;, quo bene agendo diuinam effugiat iram, quærit. Et si nõ Dei amore, timore tñ quopiã percitus spiritusq; sancti ductu, qui prauis quoq; hominibus, nedum pœnitentibus, sua quandoq; dona elargitur, non natura tãtũ (ut putas) sed fide, Deiq; timore pariter, diuinæ legis spectat imperium, cui quamuis caro assidue aduersetur, firmæ tamen fidei scuto protectus, spiritus præualet. Vt in eo iam id dici queat: Vbi super abundauit delictum, scilicet auersionis à Deo, superabundauit, & in conuersione, gratia fidei scilicet & timoris Sanctiq; Spiritus illustrationis. E quibus hæc peccantis attritio ad gratuitam contritionem charitatemq; perfectiorem adducens efluit.

Aug. contra Iulianum hæret.

HAERETICVS.

Et quid faciat impius extra gratiam, quum supe

mendax est Paulus, qui generali sententia dicit legem auctricem esse & uirtutem peccati, ita ut è solo Christo pendeat, uictoria eius. Ergo faciat quicquid potest natura ante gratiam, auget peccatum, quia non potest non odisse legem, at hoc odium est peccatum immo augmentum peccati, quum non solum peccet contra legem, sed odiat non licere peccare, prohibente scilicet lege, ita fit, ut irritante lege, & concupiscentia & peccatum magis placeāt. Et lex magis ac magis displiceat. Quum ergo collectio peccatorum extra gratiam non nisi legem sibi præstituat, ad quam peccata sua confert, impossibile est: licet metu pœne, uel spæ præmii fortiter simulet, ut non magis odiat legem quàm peccata: & magis diligat peccata quàm iustitiam.

CATHOLICVS.

Respon. 2.

Promouetur aliquando peccator ad suorum scœlerum collationem, eorum uoluptate concepta, nullo Dei gehēnæq; timore cōcussus, huic si qua diuinæ legis præcepta succurrerint, quum è praua radice hæc delictorum collatio sit exorta, tū legem odit, peccatum magis amat, statq; iterum peccandi affectus, atq; ita fit, ut per legem peccatum magis abundet, transgresionesq; augeantur. Lex quoq; tunc sit uirtus peccati: nam ut

Sensus omnium dictorū Apostoli.

August. contra Iulianum hæreticum ait. Ex uoluntate mala tanquã ex arbore mala fieri omnia opera mala tanquam fructus malos. Quandoq; autem quum se moriturum peccator aduerterit, malorum ultionem fide teneat, futuras pertimescat pœnas, noxarum ueniam, cœlorumq; præmia sperat, scœlerum turpitudinem multitudinẽ & fœditatem ad diuina præcepta conferendo, discernat, tunc horret peccata, uoluptatem contemnit, mediumq;, quo bene agendo diuinam effugiat iram, quærit. Et si nõ Dei amore, timore tñ quopiã percitus spiritusq; sancti ductu, qui prauis quoq; hominibus, nedum pœnitentibus, sua quandoq; dona elargitur, non natura tãtũ (ut putas) sed fide, Deiq; timore pariter, diuinæ legis spectat imperium, cui quamuis caro assidue aduersetur, firmæ tamen fidei scuto protectus, spiritus præualet. Vt in eo iam id dici queat: Vbi super abundauit delictum, scilicet auersionis à Deo, superabundauit, & in conuersione, gratia fidei scilicet & timoris Sanctiq; Spiritus illustrationis. E quibus hæc peccantis attritio ad gratuitam contritionem charitatemq; perfectiorem adducens efluit.

Aug. contra Iulianum hæret.

HAERETICVS.

Et quid faciat impius extra gratiam, quum supe

rius articulo primo docuerimus quanto sudore iusti & sancti uiri condelectentur legi Dei, & resistant legi membrorum repugnanti & captiuanti: si illi coguntur non modo odisse, sed & repugnare legi Dei & captiuari, quid faciet impii, in quibus ista pugna spiritus nondum est? Quid faciat caro, ubi spiritus non est: præsente spiritu pugnat contra legem Dei. Et tu dicis, quod absente spiritu pugnat pro lege Dei, caro concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem. Et tu docebis solam carnem nullo spiritu repugnante facturam pro spiritu. Quid potest insanius dici, uel fingi. Credo hæc factura fidem per legem non nisi augeri peccatum, idest odio haberi iustitiam & amari peccatum, idque toto pondere & summis uiribus. Vbi natura sola fuerit extra gratiam, quum in gratia summis uiribus pugnet contra legem. Simul credo pateat non modo hypocritam sed magis peccatorem fieri collectorem illius contritionis ex peccatorum & legis intuitu. Quineat quisque in cor suum & non mentiatur sibi ipsi, respondeatque mihi. An non cor suum ita inueniat ut mallet nullam legem esse? an non odiat pœnam peccatorum esse? an non sentiat sibi placere uoluptatem, gloriam, opes, scientias, &c. Quis est, qui his non afficiatur? at affectus nonne uellet non esse prohibita? quod si quis simulet se non multum ista curare, fateatur saltem ex parte

illis affici. Si non fatetur, non credo ei prorsus: quũ oẽs sancti id quærantur de se ipsis: & has repugnantes leges membrorum assiduè accusent. Quid ergo contra proprium sensum & uitalem pulsum experientiæ fingimus amorem naturalẽ legis & odium peccati? quo præparetur homo ad gratiam: quum ista sint non in corde nata sed natantia: sicut spuma & per uim extorta, sub quibus alitur eò fœdius & maius odium legis, quo fortius simulatur odium peccati, horum certe impiorum est illa uiolenta conscientia, quàm Paulus cauterizatam uocat ad Timoth. 1.

CATHOLICVS.

Paucioribus absoluam, quæ pluribus suadere conaris. Spiritu quidem & fide ac Dei timore, & non natura tantum aut sola carne, impios, quum atteruntur repugnanti legi obsistere diximus: difficilius attamen, quàm sancti & iusti uiri charitate præditi, qui etsi in carne sua plures sentiant repugnantes affectus, spiritum tamen tunc & nõ carnem sectantes, non ui aut ficte, sed corde bonum sibi statuunt ulterius non peccandi propositum: contrariis nihilominus uim inferentes affectibus, ut ea tandem, ad quam tendunt, charitate splendidi, cœlorum regnum uiolenti rapiant.

Respon. 3.

Math. 11.

Dicente domino, regnum cœlorum uim patitur & uiolenti rapiũt illud. Valde itaq; falleris qua sola natura, Spiritu secluso prorsus, hanc, quàm catholici attritionem uocant, originari putas.

HAERETICVS.

Verissimum est enim prouerbium omni doctrina de contritionibus hucusq; data præstantius, quo dicitur optima pœnitentia, noua uita. In omnibus hominũ uerbis nihil uerius est communibus prouerbiis, adeo, ut & scriptura sancta sæpius prouerbia tanquam uerissima citat. Ego autem defendo quod addidi, quo ostẽdi id prouerbii cum scriptura conuenire. Vbi Paulus dicit Galat. 6. In Christo enim Iesu neq; circuncisio neq; præputium aliquid ualet: sed noua creatura. Hanc sententiam debuerant damnare, quo stabiliui prouerbium dum me uoluerũt damnare: planè enim hic Apostolus docet omnia uana esse nisi simus noua creatura in Christo. At pœnitẽtia, quæ sine amore iustitiæ agitur, uetus adhuc est creatura, non plus ualens, quàm circuncisio aut præputium.

CATHOLICVS.

Respon. 4. Idcirco fortasis quorundam prouerbiũ extitit,

ut optima

ut optima sit pœnitentia noua uita, quoniam fœdissima scœlestisq; malorum uita, non nisi quàm plurimis pœnitentiæ operibus uel exercitiis, in meliorem transferri queat, ita ut spontaneæ cuiusdam castigationis effectus, nõ autem castigatio ipsa sit noua uita. At si nouam tantummodo uitam à pœnitentia exortam pœnitentiam asseras, indecens ei suæ causæ nomen imponis, quod quãtum à uero distet, infra, quum de satisfactione tractabimus, latius exponemus. Verum quia positionis huius tuæ rationes ad contritionem etiam, quam Catholici statuunt, attinere uidentur, earundem hic solutiones inserimus. Pseudo igitur Apostolorũ dogma repellit Paulus, qui Iudæis placere crucisq; persequutionem effugere uolentes, legis se fingebant zelatores, gentilesq; ad circũcisionem cogentes, legem unà cum Euangelio seruandam esse dicebant. Ideoq; nec circuncisionem aliquid in Christo esse neq; præputium sed creaturam tantum baptismate genitã asserit Apostolus. Non itaq; pœnitentiæ opera sed malorum hæresim excludit Paulus. Gal. 6.

HAERETICVS.

Nam & Paulus quum conuerteretur luce subita circumfulsus eodem momẽto charitate indutus

est dicens. Domine quid me uis facere? Hæc uerba non dicit pœnitentia seruilis, quæ potius horret, & fugit à facie domini, sicut Iudas Scarioth. Charitas sola dicit. Domine quid me uis facere? Sis ergo certus simul dum homo conteritur, simul & gratia infunditur, & in medio terrore diligit iustitiam, si uerè pœnitet, sin autem, non simul diligit, non uerè pœnitet.

CATHOLICVS.

Respon. 5. Potest quippe summus rerum omnium opifex omnipotentia sua, inassueto singulariq; medio ad se trahere peccatorem, ut diuo Paulo contigisse credimus, qui timore nihilominus prius concussus, quàm charitate feruidus (ut Apostolorum acta fatentur) tremens ac stupens dixit. Quis es domine? Nos uero de assueto conuersionis ordine loquuti sumus, quo gratiæ obstantia salutari timore amouentur, atq; ad eam suscipiendam animus præparatur. [Act. 9.]

HAERETICVS.

Dicit enim Paulus. 1. Corinth. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Et. x. non qui se ipsum commendat ille proba-

tus est. Et supra dictum est. Delicta quis intel ligit? ab occultis meis munda me domine. Nũc autem in misericordia Dei situm est, quæ contri tionem propter fidem acceptat, ignoscens ubi non satis fuerit. Sic enim fides faciet, ut con- tritio, quæ de se nulla est satis, ne contritio qui dem pro contritione reputetur. Non enim con- tritio, sed fides reputatur ad iustitiam Rom. 4.

CATHOLICVS.

Suorum se cõscium esse delictorum minime ne- gat Apostolus. 1. Corinth. quum sancto re- pletus Spiritu cæterorum potius peccata noue- rit, quàm eum propria latuerint: sed sua Corin- thiis concione quidquam intulisse mali (prout imputabatur ei) se ignorare fatetur. Verũ quo- niam ut secunda Epistola idem asserit. Non qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat. Idcirco profitendæ humili- tatis gratia, non se inde apud dominum iustifica tum scribit. Quum plurima quoq; sint præcauẽ da delicta, infinitaq; sint penè temptationũ, pra- uarumq; suggestionũ genera, absq; partiali diui ni luminis radio nequaquam agnosci, uel euitari possunt: occultaq; à Dauid peccata quædã esse dicuntur, non quia incognita, sed quoniam secre

Respon. 6.

1. Cor. 4.

Cap. 10.

Triplex occulti peccati causa.

to perpetrata, aut tantum intēta, atq; ab occulto fomite sunt suggesta, quomodo etiã, quæ ab extrinseco uel ad extra sunt, aliena nuncupantur, hoc quidem sensu & delicta euitanda non intelligi dixit Propheta. Et ab occultis meis munda me atq; alienis, cuncta scilicet his crimina complectens, omnibus se expostulat emundari. Scælera itaq; nostra nobis ignota fore non à recto diuinæ scripturæ tramite elicisti, peccantis nihilominus mens usq; adeò quandoq; peccati uoluptate confunditur, ut se peccare minime dignoscat. Vti Apostolo Paulo cæterisq; Christi mēbra persequentibus contigisse puttandum est, peccato attamen peracto, ni prorsus peccans reprobus existat, diuina semper gratia assistente, ac tum maximè, quum est lætale peccatũ se, percipit peccasse. Omne quippe uitium (iuxta Damaseni, & Augustini sententiam) naturæ contrarium est, ac ex contrario facile cognoscitur. Hinc Psalmographus ait, Quoniam iniquitatem meam ego cognosco & pctũm &c. Impio igitur nedum iusto peccata sua cognoscere datum est. Quo autem pacto fides ad iustitiam reputatur superius satis elucidatum est.

Quãdo quis ignoranter peccat.

Libro. 2. cap. 3. 12. de ciuitate Dei cap. 1. Psal. 50.

HAERETICVS.

Igitur fidem potius sacerdos exigat, & hãc asse

rat pœnitens dicendo, ego credo, fidem autem ſentire poteſt in corde, ſi eam habet, ut Auguſtinus inquit. Et Paulus. 2. Cor. ult. Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide, ipſi uos probate, An non cognoſcitis uos metipſos? quia Chriſtus Ieſus in uobis eſt: niſi forte reprobi ſitis. Ecce ſcriptura docet fidē ſentiri, & tamen negat omnia peccata intelligi: ac per hoc fidei tutius, quàm contritioni innitendum eſt.

CATHOLICVS.

Quo namq; pacto delicta nobis occulta ſint uel nota ſatis diximus, quoniam uidelicet pro ſalute non ignota ſunt, ut emendentur: fidem etiam ſaltem informem ad contritionem exigi iam dilucidum eſt. Quæ etenim extra fidem ſunt uana prorſus & abiicienda ſunt. Nam rerum quidē omnium ſperandarum ſubſtantia nuncupatur, q̃ ſuæ mentis aſſenſu externoq; fidei ſuæ experimento inſe quiſq; poteſt agnoſcere. Contritionem attamen etiam à pœnitente non exigēdam eſſe inde non euincis, quæ quomodo ex peccatorum collatione reſultet ſat dictum extitit. Reſpon. 7.

AN uero nō modo informē fidē, ſed & charitatem perſpicuā quiſq; nō reprobus inſe ualeat experiri. Non adhuc ſatis quidquam conſtare uidetur. Amplioris igitur inquiſitionis, non aſſer-

tionis gratia, hac in re nobis quædam adducẽda sunt: Qui enim affirmatiuæ huius assertiõis parti adhærere uidentur, sic suam firmant opinionem. Primum siquidem eam hic fidem in se posse Corinthios experiri Paulus attestari uisus est, quam in se nosce reprobi minime queunt: quũ plane dicat, nisi reprobi sitis: quũ aũt informem fidem ex solo credibilium assensu congenitã, reprobi in se utiq; norint. Fidem ergo charitate comite, in se corinthios experiri docuit, quum ait, uos ipsos tẽptate, si estis in fide. Quicquid etiam boni peragimus, nũ Dei ac proximi zelo id perficiamus, nobis haud ignotum esse probamus: At hæc in nobis fides est ex *dilectione operans*: nullo quippe conquisito pietatis habitu diuina absente gratia tam recta ualeremus intentione operari. Licet enim naturali quopiã compassionis abscynthio indigẽti proximo succurreremus, quia tñ ad Christũ unñ charitas est, nõ dirigitur, charitas esse nõ poterit. Fidẽ igitur ex dilectione operãtẽ in nobis sentire ualemus. In cassum nos quoq; Christus eiusq; pcones, ad charitatis opera ubiq; sectanda cohortarẽtur, nisi à mortuis operibus ea secernere nullactenus sciremus, qua nã mente q̃ ignoramus, perficere possumus? Quinimmo, non nisi etiam iustificantem charitatem, è sacris litteris, cũ omnibus asidue custodire iubemur. Amplius si Dei electi seme

ritoriè operari formidassent, iustificantemq; con
ditoris gratiã in se esse non agnouissent, tot qui
dem pro Christo discrimina uariosq; labores nũ
quam perpesi essent: qui propriũ nihilominus
pro Christo sanguinẽ liberrimè effuderunt. Vn
de & Pet. 2. capite. 1. inquit. Frarres magis sata- Petr. 2. cap. 1.
gite ut per bona opera certam uestram uocatio-
nem & electionẽ faciatis. Augustinus etiam. 8. Aug. 8. de Tri.
de Trinitate ait. Habens charitatem magis no-
uit dilectionẽ, qua diligit, quàm fratrem quem
diligit.

Huius uero opinionis oppositũ arbitrantes plu
res etiam & clariores diuinæ scripturæ authorita
tes pro se afferunt. Nam Ecclesiastici. dicitur. Eccle. 9.
Nescit homo utrum amore an odio dignus sit.
Lucæ quoq;. Sic & uos quum feceritis hæc oĩa, Lucæ. 17. 18.
quæ præcepta sunt uobis, dicite, serui inutiles su-
mus, quod debuimus facere, fecimus. Ecclesiasti
ci etiam. De propitiatu peccatorum noli esse si Eccle. 5.
ne metu, Christi etiam parabola huic fauet sentẽ
tiæ Lucæ. orantis. s. Pharisei iustum se esse cre- Lucæ. 18.
dentis. Paulus quoq; Rom. Tu autem fide stas Rom. 11.
noli altum sapere sed time. Et. 1. Corinth. Nihil 1. Corint. 4.
mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus
sum, Atq; ad Galat. Si quis existimat aliquid es Galat. 6.
se, quum nihil sit, ipse se seducit. Ratione etiam
id euidenter ostendunt: nam quum inuisibiles
animæ nostræ habitus, obiectis, uel actibus qui-

buſdamq; eorũ effectibus ſecerni dignoſcantur, rem autem prorſus eãdem pio charitatis affectu naturaliq; pariter amore æquè diligere ualea-mus, ipſius charitatis actu atq; obiecto eam in nobis exiſtere nullactenus diſcernemus, quũq; quidquid noſtri ſit meriti diuina tantum reuela tione noſcatur, nulla aderit reliqua uia, qua in ſe quiſpiam iuſtificantem gratiam eſſe percipiat. Huic quidem opinioni ſeccurius quamplures ca tholici adhærent, omniaq; aliorum obiecta uni co uerbo diſſoluentes, nos fatentur, coniectu-ris ſigniſq; quibuſdam, nõ autem certitudine ali qua iuſtificantem gratiam in nobis poſſe digno ſcere, quam quidem reprobi, quũ ea *priuati ſint*, ſentire nequeunt: ſicq; & in martyrii agone mar tyres ſpiritus feruore certarũt, noſtroq; ſpiritui Sanctus Spiritus teſtimonium perhibet, deiq; beneficia tanquam illius erga nos dilectionis ſi-gna noſcamus, cuius nihilominus certitudinem nullatenus obtinemus. Vnde Paul. Phi. cum metu & tremore ſalutem ueſtrã operamini: ubi autem timor eſt non adeſt ſecuritas. Priorem ni hilominus opinionem tuẽtes hæc omnia diſſol-uere conantur. Secus enim eſt quo aduixerit ho mo, ſeq; aſſiduis charitatis operibus exercuerit, eam in ſe experiri poſſe, atq; de futura ſui ipſius ſalute Dei iuditium ſcire uelle præſumere, qua equidem ſententia ſapientem ibidem loquutum

Phi. 2.

eſſe

esse dicunt. Vnde & subiunxit, sed oĩa in futurũ seruantur, incerta. Alius etiam eiusmodi scripturæ sensus adduci posset, ut de his. s. loqui intendat sapiens, quæ iustis hoc sæculo pariter et iniustis, euenire cernuntur, quibus an odio quisq; uel amore dignis sit, pœnitus ignoretur. At quũ per maxime hoc gratiæ æuo, quo electus quisq; nõ carne amplius sed spiritu uiuat, ac Christi spiritu semper agatur, quum Rom. scriptum sit, qui spiritu Dei aguntur hi filii Dei sunt: atq; ibidẽ Paulus dicat. Ipse aũt spiritus testimoniũ reddit spiritui nr̃o, ꝙ sumus filii Dei: per inexistentem quidem Dei spiritum non quid de seipso uẽtuꝶ sit: sed Sancti Spiritus testimonium, qui increata charitas est, utiq; in se spiritu uiuente qsq; discernere poterit. Nec secũdã Ecclesiastici sentẽtiã obstare dicunt. Nimiã.n. peccandi temeritatem reprimit ibi sapiens, nimiamq; de diuina misericordia confidentiã, hinc supra dixerat. Ne dixeris, quis me subiiciet propter facta mea, atq; infra ait. Neq; adiicias peccatum super peccatũ, & ne dicas miseratio domini magna est, quæ certè ab hac nostra consideratione longe distant. Rom. 8.

Nec Saluatoris nostri dictis Lucæ. positio hæc obuiare uidetur. operantis quidem elatio, non aũt elargitæ nobis diuine charitatis agnitio à saluatore nr̃o, Catholicæq; Ecclesiæ patribus (ut aiunt) prohibetur, diuinã quippe gratiã in se esse Lucæ. 17.

perſpiciens, ex ſuis bonis actis minime debet extolli, ſed bonorum oīum ampliſsimo largitori, indeffeſſe grãs exhibere, cæteriſq; pariter ſanctæ ſcripturæ authoritatibus in contrariũ adductis ſic ſatisfaciendũ eſſe exiſtimãt: Ne ſcilicet quiſpiam ſe coram Deo iuſtũ præſumere auſit, quũ neq; ex bonis operibus nos gloriari liceat, nec diuinũ nobis iuditium arrogare, ſeu quod futurum ſit nobis iudicium uaticinari. At uero quum infuſa nobis uiua charitate fides, diuinæ ſit bonitatis ac magnificentiæ munus, diuina uero beneficia ignota nobis eſſe non debeant, quin & pro his inexhauſtas Deo gratias ſemper teneamur impendere, piè credendum eſſe dicũt, Deũ optimum munerum ſuorum notitiam noſtris mentibus indidiſſe. Aliam quoq; eorum rationem ex his iã diſſoluere putant. Nam planè falſum eſt Deum nos ac proximum infuſa charitate naturaliq; amore æquè diligere, ut cuiq; Deum ex charitate diligenti notum eſſe poteſt: qui enim ex charitate diligit cuncta ad Deum refert: eumq; propter ſe & in ſe diligit, atqui naturali tãtũ affectu amat, oīa ad ſui utilitatẽ carnaliter ordinat: quo quidẽ pacto & eorum actus ac obiecta diſcreta ſunt: charitatiſq; meritum interno ſpiritu cognitum.

At hæc inquirendo potiusquam diffiniendo dicta ſint, quibns non obſtantibus contritio ſemper exigitur.

SEPTIMA
INQVISITIO.

AN SOLA FIDE SIT DELICTORVM REMISSIO.

HAERETICVS.

PECCATA Non ſunt ulli remiſſa, niſi remitente ſacerdote credat ſibi remiti, immo peccatũ maneret niſi remiſſum crederet. Non enim ſufficit remiſsio peccati & gratiæ donatio, ſed oportet ẽt credere eſſe remiſſam. Ex iſtius articuli damnatione ſequitur primo ꝗ confeſſurus non debet ſeſe abſolui aut remiti ſibi peccatum, ac per hoc licebit in faciem ſacerdotis dicere abſoluẽtis, tu mentiris, non abſoluor à te nec remituntur mihi peccata. 2°. ꝗ Chriſtus ſit mentitus, ubi dixit. Quodcunq; ſolueris, ſolutũ eſt. immo Chriſtus hoc uerbo hæreticus eſt: quia hæc bulla inclyta mandat, ne quis credat ſeſe abſolutum, dum abſoluitur uirtute uerborum Chriſti. Ego autem ſic mea probaui; ꝗ Chriſtus Mariam Magdalenam abſoluit, abſoluit ꝑꝑ fidẽ, ſicut dicit, fides

tua te saluam fecit, uade in pace. Et paralyticum anteq̃ eum absolueret, dixit, confide fili, remittũ-tur tibi peccata tua. Ita quum in omni absolutio-ne peccatoris, profferatur sententia diuina, neces-sario requiritur fides quæ credat huic sententiæ, sine qua frustranea est absolutio, & tota pœni-tentia præsens autem fides sola satis est ad iusti-tiam & pacẽ cordis. Sicut enim credimus, sic fiet nobis. Corde aũt creditur ad iustitiã, Rom. 10.

CATHOLICVS.

Respon. 1. Credere utiq; debet pœnitens Christũ suis sacer-dotibus absoluẽdi ligandiq; facultatẽ *tribuisse*: at nisi etiam & cõmissorum scœlerum, cum emẽ-dæ proposito pœniteat, absolutionis gratiam cõ-sequi minime poterit: quum plurima etiã occul-ta sint in hoc pœnitentiæ sacramento tum absol-uentis sacerdotis, tum confitẽtis obstantia, atq; à Psalmographo instruamur seruire domino in
Psal. 2. timore, & exultare ei cũ tremore. Idemq; Phyl.
Phyli. 2. nos edoceat Paulus dicens. Cum metu & tremo-re uestram salutem operamini: de suorum crimi-num propitiatu pœnitenti rationabiliter salubri-ter'ue formidandum erit. Amplius si sola fide fit delictorũ remissio, uel absolutio, in peccatis igi-tur adhuc persistens se nihilominus absolutum

credēs, per te utiq; à peccato solutus esset: in peccato itaq; permanēs dum seruus est peccati, à peccato liber existeret: sicq; eodem temporis momento eademq; ratione ac respectu eiusdem liber esset & seruus, absolutus & non absolutus, quæ dicere absonum est. Nulla quoq; (hoc stante) de absoluentis potestate, uel criminis qualitate, ratio habenda foret: quod cōtra Ecclesia scribitur. Ne subiicias te omni homini pro peccato. Origen. etiam super Psal. Tantummodo circunspice diligentius cui debeas confiteri peccatū tuum: proba prius medicum, cui debeas languoris causam exponere. Basilius quoq; de institutione Monachali. confessio (inquit) peccatorum tantūmodo fieri debet apud eos, qui curare hæc præualent, & emendare: secundū quod scriptum est uos, qui fortiores estis, infirmitatem infirmorum portate, omnes præterea pœnitentiarii canones attestantur, iuxta criminis qualitatem ac quātitatem & plagarum modum esse debere. Vnde & Apoc. scribitur, quantum glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Non igitur sola pœnitētis fides sed & uniuersa ista perpendenda sunt: ut scilicet peccatorum absolutio ualere possit: Non modo etiam soluendi facultas sacerdotibus tradita est, uerum etiam & ligandi. Si igitur confitentem quempiam sacerdos rationabiliter non absolue-

Eccle. 4. circa finem.

Orig. super Psal. 37.

Basil. de institutione monacha. cap. 98.

Deut. 25.

Apoc. 18.

ret, illecq; se solutum crederet, uerè per te iam so-
lutus esset: ligandi itaque facultas sacerdoti-
bus frustra condonata esset, quum neminem
sic se solutum esse, credentem quantumlibet
scœlestum atque indispositum ligare posset:
Delinquentis etiam uoluntas, quum lætali quo
piam peccato ab ipso Deo auersa ad commuta-
bile bonum conuersa diuinæ gratiæ eidem pror
sus oppositæ ac peccatorum remissionis capax
esse non possit, nisi priori peccati affectione
abiecta opposita peccato uoluntate ad Deum
Interioris pœnitẽ ciæ uirtus. pœnitus sit reuersa, hæcq; sint interioris cuius-
dam pœnitentiæ uirtus, nec se una cum pec-
candi proposito patiantur, lætalium criminum
solutionem absq; huiuscemodi interiori pœnitu
dine, sola fide nullus unq̃ percipiet. Nam quum
naturalissimum agens sit Deus, absolutionis gra
Hiere. 3. tiam nõ nisi disposito confert pœnitenti. Hinc
Hierem. dicit dominus. Conuertimini filii re-
uertentes, & sanabo auersiones uestras. Ecce q;
conuersio ad Deum integram animæ sanitatem
antecedit, diligenterq; cõspice, quid de Magda
Lucæ. 7. lena saluator dixerit: ait & enim Lucæ. remitun-
tur ei peccata multa, qm̃ dilexit multũ. Fide igi
tur & dilectione pariter iustificata est: quibus
utiq; impiũ iustificari cõdecet. Inde eius lachry
me ac pedum oscula atq; eorum unctio tersioq; ui-
uæ fidei eius fructus existentes, interiorẽq; mu-

lieris pœnitudinem conuersionemq; attestantia dinumerantur: quumq; hæc sint (iuxta Aquinatem Thomã) interioris pœnitentiæ uirtus, absq; eiusmodi interna pœnitentia, qua ad Deum reuersa priorem uitã detestata est, nequaq̃ à Christo absoluta fuit. Vnde Gregorius in ea homelia inquit. Per gratiam thraxit intus, quam per misericordiam suscepit foris. Neq; huiuscæmodi interioris pœnitentiæ uirtus defuit Paralitico, qua ad Deum ex animo conuersus anteriorem uitam prorsus contempserit. Sacramentorum autem omnium institutor ac princeps, cuius uirtus uisibilibus sacramentis minimè alligata est, noxarum condonationem, quæ nobis absolutionis sacramento applicatur, absq; exterioris pœnitentiæ sacramento seu illius ministro elargiri utiq; põt.

Thom. aqui. Parte. 3. q. 86. art. 2.

Grego.

OCTAVA INQVISITIO.

DE ARBITRARIAE SATISFACTIONIS NECESSITATE.

HAERETICVS.

ATISFACTIONEM Etiam, qualem ipsi docent, negaui: quod mi hi non erit difficile probare, ostendant enim si possunt, ubi in tota scriptura unus apex, aut iota scribatur, pro peccato mortali uno, debere satisfieri decem annis, dicant ubi pro differentibus peccatis differentes pœnas statuat Christus & Apostoli. Non'ne hæc omnia sunt postea inuenta ab Episcopis? immo dent unum ex antiquis patribus, in quo legãtur quadragenæ, septenæ, & similia?

CATHOLICVS.

Respon. 1. Diuinam quippe iustitiam dignam pro peccatis satisfactionem

ſatisfactionem exigere, cuiq; creden ti ſatis com pertum eſt: quum proprio filio ſuo nõ pepcerit Deus, ſed ad ſuæ iuſtitiæ oſtenſionem (ut Apo ſtolus ait) in remisſionem præcedẽtium delicto rum, in eius ſanguine, propoſuit propitiatorem, cuius ſola ſatisfactio æternæ noſtræ mortis abo litoria, ac peccatorũ remisſionis meritoria eſt: no bis tamen uera fide atq; contritione applicanda. At quum rectitudinem quandam denotet iuſti- tia, crimẽ uero, tum ſui actus, tum fomitis etiam poſt remiſſam culpam adhuc remanẽtis ratione, obliquitatem dicat, ſi diuinæ iuſtitiæ rectitudi- ni delinquentem iterum conformari opportet: non tãtũ criminis actum per abſolutionis ſacra- mẽtum, quo & qui grauisſimis, & qui leuiſſimis delictis inuoluti fuerant, pares ſunt: expiaſſe opus eſt: ſed omnem etiam illius obliquitatis re liquam radicem atq; habitum oppoſitis actibus, qui ſatisfactionis opera nuncupantur, euulſiſſe. Pariter enim & originalis peccati fomitẽ quot- tidianis caſtigationibus deprimendum fore no- biſcũ aſſeris: eius nihilominus reatu p baptiſmũ abolito, quum tamen cæterorum criminũ fomi- tem magis neceſſum ſit explantare. Verũ quum prauus flagitiorum uſus difficile aboleri queat, mora quadam temporis pœnitentiæ operibus paulatim cõſummendus erit. Non ab re itaq; cer tam temporis menſuram pro pœnitentia agenda

Rom. 3.

Sola Chriſti ſatis- factio æternæ mortis uincula ſoluit.

Cur ultra abſolu tionis Sacramen- tum ſatisfactio requiratur.

Quare temporis mora in agenda pœnitentia requi- ratur.

antea, uetutissimis canonibus, illa demum seueri
tate ablata, secretiori Ecclesiæ præsides præfixe-
runt, quorũ arbitrio (ut Hiero. ait) canones sta-
tuunt relinquendam. Nam si sacerdos spiritualis
medicus censendus est, pro cuiusq; morbi quali
tate conditione'ue apta nosse debet adhibere re-
Ioan. 2. media, quũ præcipuè ex Dei mandato (ut Ioan.
scribitur) inter soluendos ligandosq; habeat di-
scernere: pro quibusdam tamen culpis (ut idem
Hiero. inquit) pœnitentiæ modi ex canonibus
sunt impositi: iuxta quos reliquæ culpæ perpen-
dendæ sunt: qui nempe etiam pœnitentiæ cano-
1. Cor. 10. nes seu modi è diuina scriptura elici uidentur.
Pœnitentiæ arbi. modi in diuina scriptura præfigurati. Nam quum. 1. Cor. scriptum sit, omnia *patribus*
in figura contigisse, scripta tamen esse ad corre
ptionem nostram. Leuiti. uero habeatur: Deum
Leuiti. 13. quasdam lepræ speties septem dierum spatio à sa
cerdote emundari iussisse, quasdam autem solo
eius arbitrio sanandas uoluit: his æquidem nil
aliud censeo designari, quàm uarios expiando-
rum criminum modos, uariaq; pœnitendi tem-
pora pro flagitiorũ uarietate, fore in hac gratiæ
lege statuenda: atq; id genus omne discreto sa-
Deut. 25. cerdotis arbitrio relinquenda. Hinc & Deut.
scribitur. pro mensura peccati & plagarum mo-
Apoc. 18. dus. Et Apocal. Quantum glorificauit se & in
delitiis fuit, tantum date ei tormentum & lu-
ctum. Pro peccatorum itaq; differentia & diffe-

rentes pœnas ſtatuiſſe Deum ſcripturæ ſanctæ ualde conſonum eſt.

HAERETICVS.

Legimus ſanè multos adeò propter peccatum caſtigatos, ut Dauid Moyſem. Aaron, Mariam, populum Iſrahel: & aliquos eorum, quos Chriſtus in euangelio curauit. Et. 1. Corint. xi. multi infirmi inter uos & dormiunt multi: ſed hæc non erat ſatisfactio, quam iſti docent, ſcilicet remiſsibilem per claues. Ita & modo multos punit Deus pro peccatis, quas pœnas tamen Eccleſia non poteſt auferre per claues. Quare uerum dixi arbitrariam iſtam ſatisfactionem nec in ſcripturis, nec in patribus inueniri, inueniri autem pœnam, irremiſsibilem à Deo impoſitã: ut Pſal. 88. Viſitabo in uirga iniquitates eorũ, & in uerberibus hominum peccata eorum.

CATHOLICVS.

Quererem abs te, cur Deus plurimos ob ſcœlera flagellauerit? Nempe qm̃ uoluntariam ſuoꝝ ſcœlerum ultionem in ſe exercere neglexerint, atq; ita ſeipſos iuxta Apoſtolicum dictũm diiudicare contempſerint: uice igitur cuiuſdam ſpõtaneæ criminum mulctæ, quæ meminiſti flagel- Reſpon. 2.

la peccantibus immituntur: quæ autẽ iam spon-
1. Corinth. 11. te suscipitur, sacerdotis etiam iuditio ueluti le-
Flagella à Deo ob peccata immissa arbitrariæ satisfactionis suplemento sunt. præ emundatio, moderanda est. Quare arbitrariæ neglectæq; pœnitẽtiæ seu satisfactionis supplemento diuina infligitur delinquentibus castigatio. firmant ergo potius, & non auferunt arbitrariam satisfactionẽ impositæ nobis à Deo pœnæ, nonnunquã etiam has à Deo pœnas ob præuiam quandam pœnitudinem remissas esse legimus prout. 2. Regum, de Dauid uideri potest.
2. Reg. ulti.
Hiere. 18. Vnde & in Hiæremia dicitur. Si pœnitẽtiã egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui ut facerem ei.

HAERETICVS.

Dicent forte relictum arbitrio Ecclesiæ taxandam pœnam pro peccatis. Respondeo, hoc iam non est scripturas secundum propriam sententiã afferre, probetur, quo loco Christus hoc arbitrium reliquerit Ecclesiæ: tibi enim non credo. Nam ubi dicit. Quodcunq; ligaueris. magis ad culpam, quàm ad satisfactionem attinet. Culpa enim ligari & solui propriè dicitur: non confessio aut satisfactio. Ita & illud, quorum remiseritis peccata, remituntur eis. Alioquin

dicere debuit. quorum remiseritis satisfactiões remituntur eis. Quare diuinitus aut nulla est satisfactio, aut remiti humanitus non potest.

CATHOLICVS.

Respons. 3.

His ipsis sacris scripturis atq; aliis sanè intellectis obfirmamus pœnam pro peccatis taxãdam Ecclesiæ arbitrio fore relictam. Nam & si culpa sit, quæ tantummodo dissoluatur, quinimmo nõ culpa, sed pœnitens ob culpam (si uere pœniteat) soluitur. At si eum peccasse non pœniteat, ligatur: non nisi tamen optimo remedio ac medicamine adhibito soluitur, ac ligatur: hoc quippe esse arbitror sacerdotẽ quẽpiã soluere seu ipsius noxã relaxare: q̃ debitã pro pctõ, iã Christi beneficio abolito, pia relaxationis opa pro reliqua illius noxæ contagione expiãda iniungere. hoc uero retinere, quod pœnitentis, uel confitentis obduratione perspecta, nulla ei prorsus pro peccati reliquo imposita pœnitentia, illius animæ lepram pro illius saltem obstinationis tempore insanabilem di iudicare. Vnde & Cyprianus in remitendis delictis se leuiore satisfactione plusquam opporteat, quam scilicet euangelicum mandatum permitere uideatur, delinquere dixit. Non'ne & diuinum præceptum illud ad

Quid sit peccata relaxare & retinere quo ad Sacerdotem ministrum.

Deus solus noxas relaxat.

Euangelii præco pœnitentibus iniunxit dicens, facite fructus dignos pœnitentiæ, non aũt Christiano tantum dignos fructus fieri docuit, ut exponendum putas, sed pœnitentiæ dignos, qui uidelicet, pro commissis etiam remedia esse quæant. Non modo autem de spontanea, sed de iniũcta quoque pœnitentia intelligendum erit, utraque enĩ dignus pœnitentiæ fructus existit. In Mat.

Math. 4. dominus ait. Pœnitentiam agite appropinquabit enim in uos regnum Dei: quæ si de uoluntaria tantũmodo pœnitentia, & non quæ Sacerdotis arbitrio, dicta fore asseras: euidens statim inte insurgit ratio. Nam si ueteri lege euangelicã præmonstrante corporalis lepræ ægritudo (ut prædiximus) legalis sacerdotis arbitrio, Dei mãdato, curanda erat, q̃ magis Spiritalis animæ lepra, quàm dominus pœnitentia emũdari uoluit, Euangelici pastoris iuditio accedẽte, cui cœlorum claues diuino ore traditæ sunt, medenda atque expurganda erit.

HAERETICVS.

Hoc libens concesserim, quod Ecclesia mater pio affectu præuentura manum Dei, castigat filios suos satisfactionibus quibusdam ne incurrãt flagella Dei, sicut Niniuitæ opibus suis spõtaneis

præuenerunt iuditium Dei. Hæc quidem pœna arbitraria est non in totum, ut illi uolunt, sed tamen necessaria: at nostri indulgẽtiarii etiam cõtra Ecclesiam asserunt remitti pœnitus omnem satisfactionem, etiam à iustitia diuina requisitã, quod est erroneum & impium. Nam aut nos, aut Deus, aut homines puniũt peccata, quod illi per indulgentias tollunt omnino. Contra hanc eorum falsam & fictam satisfactionem, quã & solam habent, ego pugnaui, quam ideo solam finxerunt, ut lucra sua augerent, & homines exhaurirent fallerent ac perderent, quum si essent pii pastores potius imponerent pœnas: Et Ecclesiæ exemplo præuenirent Deum: sicut Moyses eũ præuenit occidendo filios Israhel propter peccatum uituli aurei.

CATHOLICVS.

Omnem prorsus arbitrariam peccatorũ pœnam iam superius abieceras, hic autem à ueritate coactus eam propemodum fateris. Catholicis tamẽ falsò obiiciẽs, omnem scilicet satisfactionẽ eos indulgẽtiis uelle prorsus auferre, quum ipsis potius pia semper opera pœnitentibus imponere quærãt, arbitrariamq; peccatorũ pœnam in pias causas commutandi, non autem auferendi, nisi rationabili atq; urgente causa eis ab Ecclesia sit cõ

Respon. 4.

Non omnis ex indulgentiis aufertur satisfactio sed commutatur.

donata potestas. Veteri præsertim illa pœnitentialis canonis sæueritate remissa, fide quoq; ac charitate iam perdita, prout etiã uetustissimi canonum pœnitentialium libri (à quibusdam seruati) attestari uidentur, à quibus & commutandi, & canonis pœnitentialis sæueritatem redimẽdi ritus originem thraxit. Atq; ideo arbitraria satisfactio autumanda uidetur, qm̃ non eadem sæueritate, nec eodem tempore, neq; eadem indulgentia aut moderatione omnium crimina expiãda sint, sed grauiora duriori, leuiora mitiori pœna sint expurganda. Vsq; adeò etiam internus pœnitentis dolor esse posset acerbus, ut nulla amplius externa satisfactione opus esset: quin & hoc casu pœnitus tollenda: quum (teste Hieronymo) non tam ualeat apud Deum mensura temporis quàm doloris: idcirco intelligentis sacerdotis arbitrio totum magis relinquendum sit: quia tamen interna hæc satisfactio difficile innotescit, publica satisfactio ueteribus gratior erat. Hac tamen interna pœnitentia, quæ contritio quædam censenda est uerè possessa, fit Christi gratia omnium delictorum remissio, ueluti quibus ipse ulla pœnitus exteriori pœnitentia exacta liberalissimè pepercit. Extrinseca nimirum satisfactione, ab Ecclesiæ præside postmodum recte adiuncta.

Quando tollenda sit pœnitus satisfactio.

Hieron. de pœnitentia.

Hæreticus

HAERETICVS.

Optimum autem fuerit si nos ipsos puniremus, hoc autem facimus quando ex toto corde uitã totã mutamus, hac. n. pœnitentia & atisfactione Deus contentus est, quantum probant scripturæ sacræ: Et præsertim Ioan. Baptista. Lucæ. 3. sic. 1. Corinth. xi. Si nos ipsos iudicaremus, nõ utiq; iudicaremur à Domino: quum autem iudicamur à Domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Ecce pœna & correctio prorsus irremissibilis, quæ à Deo imponitur, & exigitur.

CATHOLICVS.

Nostra in nobis flagitia corrigere: nullus sanctorum patrum est, qui nõ approbet, nam & his castigationibus cœlestis iudex placatur, quò minus ultionem de nobis summat atq; (ut ait Ambrosius) his emẽdationibus factis superiora peccata conteguntur, in quam sententiam & beatus Petrus dixit. Charitas operit multitudinem peccatorũ: bona planè satisfactionis opera per charitatem intelligens, quibus operiuntur crimina. Vnde & secundo. Paralipomenon, inquit dñs. Si clausero cœlum & pluuia non fluxerit, & mãdauero & p̃cepero locustæ, ut deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, conuer

Respon. 5.

Ambr. per tractans illud beati quorum.

1. Pet. 4.

Paral. 17.

sus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, depræcatus me fuerit, & quæsierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à uiis suis pessimis, & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorũ, & sanabo terram eorum. Ad hanc uero spontaneam pœnitentiam explendam non sat est, ut putas, omnem uitam ex toto

chrisost. 80.

corde mutare, siue (ut Chrisostomus ait) à pristinis tantum malis desistere, sed etiam meliora sequi offitia, nec ad sanitatẽ satis est nobis exthraxisse tantum sagitas, uerum & medicamenta uulneri imponenda sunt, nec tantum dictum est à sapiente. Fili, peccasti, non adiicias iterum, sed & adiectũ est: & de pteritis depcare dñm, *ut tibi di*mitãtur. Neq; Math. dñs cilitii & cineris pœnitentiã cõprobasset dicens. Si in Tyro & Sydone factæ fuissent uirtutes, q̃ factæ sunt in uobis, olim in cilitio & cinere pœnitẽtiã egissent. Paulus quoq; iustis ac sanctificatis, qui nihilominus ex toto corde in Xpm oẽm uitã mutarãt, in hãc formã minimè scripsisset. Sicut exhibuistis mẽbra uestra seruire immũditiæ & iniqtati ad iniqtatẽ, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Pia quidẽ satisfactionis exercitia eis ex hoc innuens, quibus peccatorum reliquas maculas nondum plenè abstersas satisfactione emundarent. Non ne & Dauid post pctũm sibi iã à Deo remissum, accerrimè se sp af

Non est optima pœnitentiam solum uitã mutare

Math. 11.

Rom. 6.

flixit, ut ex pluribus eius psalmis est uidere. Vnde & dicebat. Lauabo p singulas noctes lectum meũ, Lachrymis meis stratũ meũ rigabo: oẽsq; pariter ueteris ac noui testamẽti Dei uiri, sp hæc salutaria castigatiõis exercitia ieiuniũ.s. Elemosinas, ac orõnẽ, asiduãq; sui corporis mortificatiõnẽ libentisime cõplexi sunt, quæ certè in cassum per egissent, si uitam tm̃ in melius cõmutare suffecisset. Ast quo nã pacto solius uitæ mutationẽ, optimã asseris pœnitentiã, quũ ipse paulo superius scœlerũ castigationẽ ineuitabilẽ fore attestatus sis, ubi & Niniuitarũ. Moysiq; exẽpla adducis. Tibi quidẽ q̃ citius aduersaris. Sed & nos alia testimonia, quæ in hac re produci possent: bræuitatis causa hic ommitimus.

Psal. 6.
Vitam in melius mutare non sufficit ad uerã pœnitentiã.

Nota.

HAERETICVS.

Vehemẽter autem odi, & sublatum uellem hoc uocabulum satisfactio, quod non modo in scripturis non inuenitur: sed & periculosum habet sensum, quasi Deo quisq̃ posit pro ullo pctõ satisfacere: quum gratis ille ignoscat omnia. Deinde occasio fuit, ut è salutari pœnitẽtiæ remedio, nundinas facerẽt, Vellẽ magis ut disciplina, castigatio, uisitatio, correptio, aut alio quopiã scripturæ sanctæ uocabulo nominaretur.

CATHOLICVS.

Respon. 6.

Si quæ iam de satisfactione prædiximus, benè recenseas. his etiam tuis reliquis cauillationibus satisfactum fuisse cōspicies. Redéptoris etenim nostri passionē & mortē solā esse remissionis criminum uerè meritoriā: æquā pro delictis cōpensationē nostramq; propitiationē, qua. s. sola pro cunctis mundi peccatis diuinæ iustitiæ plene fit satisfactū, facile percipies: nobis aūt uera fide ac contritione applicandā: cæteras uero satisfactiones nr̄as illius tm̄modo uigore quādā expiationis efficatiam summere, sicq; ueꝝ planè esse fatemur, Deo optimo neminem ex se posse pro ullo pctō satisfacere, neq; ēt actiones nostræ, quibus pro delictoꝝ reliquiis euellēdis utimur, proprio satisfactionis nomine, æquā scæleꝝ cōpensationē exprimente, appellādæ sunt. Attamen qm̄ clemētissimus reꝝ opifex, nō ad effectū tm̄, sed ad internū potius affectum respicit, uiles exiguasq; castigatiōes nr̄as unigeniti filii sui merito, in meritorias excessuū nr̄orum pœnas satifactionéq; admitit, hanc ob cām & ueteri & noua lege plura pro noxis expiādis, remedia semp̄ instituisse legitur, quæ utiq; in deliquentiū satisfactioné assumeret, quare & pœnitentiæ nr̄æ actus in hunc loquendi modum satisfactiones appellari poterunt, sed de satisfactione hæc dicta sufficiant.

Sola Christi passio est uera satisfactio.

Quomodo satisfactionis nomine uti debemus.

NONA INQVISITIO.

AN SOLA FIDES DIGNVM FACIAT QVI EVCHARISTIAM SVMMIT.

HAERETICVS.

MAGNVS Error est eorum, qui ad sacramentum Eucharistiæ accedũt, huic innixi, ꝙ sunt confessi, ꝙ non sint sibi conscii alicuius peccati mortalis, ꝙ præmisserint orationes suas, & præparatoria, oẽs illi iuditiũ sibi manducant, & bibunt, sed si credũt, & confidãt se gratiã ibi consequuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos, hic stat pro me Paulus dicens, nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Quare adhuc dico, si fidem excludas, oĩa, quæ facis, deceptiones sunt, & peccata, Rom. 14. omne, quod nõ est ex fide, pctũm est. Cum .n. in sacramẽto quolibet, sit uerbum promisſionis, (ut superius diximus) necessario sequitur, ꝙ non opus ullũ, sed fides exigitur, q̃q̃ uerum sit fidem nõ esse posse sine sequẽ

tibus operibus. Crede primum uerbis sacramen
ti, & hac fide purificatus, tñ si libet præpara ora,
& fac quæ uoles, oportet .n. accedẽtem ad Deũ
credere, & sine fide impossibile est placere Deo,
Heb. xi. & postulet in fide, nihil hesitans.

CATHOLICVS.

Respon. 1. Accerime quippe exprobrãda atq; explodenda est hæc tua pernitiosa ac prophana sententia, qua animatũ Dei excelsi templũ ad suiipsius cõditorem internæ suscipiendũ, interioris hominis, mũdítia exhaustũ, sola fide accedere suades. Nisi .n. per fidẽ reliquas etiã cœlestes animæ dotes, uel Dei dona prætendas, quid respondeas Paulo ingnoro, quum. 1. Cor. de nostri corporis tẽplo proloquens, ait, si quis aũt Dei tẽplum uiolauerit, disperdet illum Deus, & subdit, templum enim Dei sanctum est, quod estis uos, si itaq; uiuum Dei templum inuiolatũ seruare iubemur, quare ad sui ĩmaculati plasmatoris susceptionẽ, nõ omni infectione seu contagione purgandũ: At quomodo sola fide, spe, autẽ & charitate, nec non Dei timore, & castitate, seclusis, mũdũ Deo tabernaculum esse poterit, neq; enim fides charitas est, aut Dei timor, uel castitas esse potest. Quæ nihilominus oĩa ad eiusmodi susceptionẽ, sacramẽti prorsus, necessaria sunt. Nã sicut fides

Paul. 1. Corint. 3.

ad sacraméti agnitionem itellectũ illuminat, ita affectum charitas inflammat. Fides accedentem genuflectit, charitas illius os ad summendũ aperit, quũ cibus iste non inuentrem, sed in mentẽ uadat, absq; hiis aũt, hoc lapsis erit sacramentũ, quod grando frugibus, quod turbidum sydus arboribus, quod armentis pestilens uastitas, qđ nauigiis sæua tempestas (ut Cypri. inquit) q; si eadem ad sacramenti susceptionem, consequenter sed non primo, requiri fatearis, fidem uero primo intendi, debbere, hæc pernitioso sermone promis, quinimmo & oppositum asserere uideris, quum ais, q; non opus ullum sed fides exigitur, hasq; necessarias ac salutares præparationes in suscipientis arbitrio (ueluti nullius momenti rem) relinquendã statuis, dicens, si libet ꝑpara, sic autem & cauillationes tuas immediũ affers, ac si seclusa pœnitus, seu postposita fide, huiusmodi animi præparationem Chatolici edocuissent, quod erroneum est. Nam & ipsi fide, semper (ueluti totius nostræ salutis, præcipuo fundamẽto) præ supposita loquuntur, neq; enim Ecclesiæ Chatolicæ patres Apostolicam sententiã. ignorarunt, nequaq̃. s. nos absq; fide Deo posse placere, sed omnimodã Dei tẽpli expiationẽ. pro cœlestis regis hospitio, necessario exigi sanxerunt, de quo ẽt humani corporis tẽplo Pa. 2. Cor. meminit, dicẽs, uos. n. estis tẽplũ Dei uiui, & sequẽ

Cypri.

Heb. 11.

Paul. 2. Cor. 6.

ti cap. ait mundemus nos ab oĩ inquinamẽto car
nis & spũs perfitiẽtes sanctificationẽ, in timore
dei, nõ quidẽ sola fide, dixit Apost. sed addit in
timore Dei, & tu, cõtra Apostolũ, inquis, hæc so
la fides facit eos puros & dignos, stat ne, modo
pro te Paulus, an forte Sathanas? cernis ne q̃ im
pudenter, in deũ tanq̃, lucifer, hæresibus tuis te-
ipsum erexeris? hæc nẽpe nõ sunt Rom. Pont. co
1. Cor. 11. mẽta sed p̃conis dei uerba, iã, & Corinthii utiq;
ĩ Christũ crediderãt. quos tñ, qm̃ irreuerẽti atq;
infrunito aĩo, nulla uel modica dispositione præ
uia, ad eucharistiæ sacramẽtũ accedere p̃sumpse-
rãt, increpauit Apost. demũq; hortabatur, dicẽs,
ꝓbet aũt seipsum homo, & sic de pane illo ædat,
& de Calice bibat. Qui. n. manducat, uel bibit in
digne, iuditiũ sibi manducat & bibit. Hanc ẽt in
terioris nr̃i hominis expiationẽ, ad summi Dei
hospitiũ p̃parandũ, fide nihilominus p̃ existẽte,
requiri, satis bona suasione, quin potius rõne cõ-
prehẽditur, quis. n. usq; adeò insanus esse q̃at, ne
ampliora in dei tẽplo decernat debere fieri orna
mẽta pro deo ipso hospitio suscipiẽdo, q̃ pro cu-
iusq; ẽt sublimi hominis hospitalitate parãda, nã
si mortalis mortalẽ suscepturus hominẽ, cunctis
domũ suã sordibus emũdatã esse enitit, q̃to am
plius ĩmortalẽ oĩum regẽ, suiq; reparatorẽ rece-
pturus, cũctis inde eiectis ĩmunditiis, uniuersis,
q̃bus põt, spiritualibus, internã illius domũ p̃pa
rare tene-

rare tenebit, ornamentis, si.n. (ut ait Ambr.) mu lierculæ aliquas ferias suscepturæ uestiũ suarũ maculas solent aqua diluere, cur nõ magis nos cœleste oĩum dñm intra nři cordis hospitia excepturi, nřarũ aĩarũ maculas fletibus abluamus? Nam & Leui. aĩa quæque ĩmunda, ab esu carniũ salutaris ostiæ excludebatur, q̃to magis ergo, sorde quouis infecta anima, licet, fide secura, ab hoc tã ineffabili tremendoque sacraměto, repellenda cẽsetur, prolixiora aũt reliqua in hac materia ommittẽtes, hæc compendiosæ dicta sufficiant.

Ambro. Sermone de Aduentu.

Leui. 17.

DECIMA

INQVISITIO.

DE LIBERO HOMINIS ARBITRIO. PRIMA DIGRESSIO.

HAERETICVS.

IBERVM Arbitrium post peccatum, res est de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter, infœlix liberum arbitrium, „iustus in bono opere peccat mortaliter, ut uidemus, &

ipsum iactatur ante iustitiam aliquid esse & posse, est autem articulus nixus primo uerbo Augustini de Spiritu & littera Cap. 4. Liberum Arbitrium sine gratia, non ualet nisi ad peccandum: rogo, quæ est ita libertas, quæ non nisi in alterã partem potest, eamq; peiorem? est hoc esse liberum, non posse nisi peccare? sed Augustino non credã, scripturas audiamus, Christus dicit Ioan. 15. sine me nihil potestis facere, quid est hoc nihil q̄ sine Christo facit liberum arbitrium? præparat se (inquit) ad gratiam, per opera moraliter facta, sed ea Christus facit hic nihil, ergo per nihil se præparat, mira præparatio quæ per nihil fit, uerum quod illud nihil sit, ipse freq̄ter exponit dicens, siquis in me nõ manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligunt eum, & in ignem mittunt & ardet, Christum ergo audiamus qui palmitis excisi ponit quinq; perditionis gradus quibus ostendit eum, se non modo non posse ad bonum parare. Sed necessario peiorem fieri, primus est quod foras mittitur, ergo non intromittitur, datur in potestatẽ Sathanæ, qui non permittit eum conari ad bonum: quid enim aliud, foras mittere, potest significare? Secundo arescit, hoc est, quotidie peior fit, sibi relictus, atq; hæc sunt opera duo liberi arbitrii, scilicet peccare & perseuerare, augescereq; in peccatis, foras misti, & arescere, Si enim aliud potest

liberum arbitrium, Christus certe mẽtitur. Tres sequentes pœnæ sunt, colligunt, scilicet, ad iudi- tium, ut couincatur cum aliis, deinde lata senten tia, in ignem mittunt æternum, ubi tandem non nisi ardet, id est, pœnam luet æternã, nihil ergo posse liberum arbitrium, nõ est (ut illi fingunt) non meritorium operari, sed est foras miti, & are scere, palmes excisus non se parat ad uitem, neq; enim potest, sed lõgius fit à uite, & magis ac ma gis periit, ita liberum arbitrium, Seu ipsius ho- mo. Gene. 6. &. 8. sensus & cũcta cogitatio cor dis humani, ad malũ prona sunt omni tempore, obsecro, qui cunctam malam facit, idq; omni tẽ- pore, quàm reliquit bonã, quæ præparet ad gra- tiam? an malum disponit ad bonum? non est qđ hanc authoritatem eludat quisq̃, quasi cogitatio nem suam malam possit homo cohibere aliquã do. Quæ.n. cogitatio, hoc facit aut patit̃, utraq; bona est, sed inter eas quæ cuncte dicuntur non numerabitur, si una bona in eo esse potest, men- titur moyses, qui cunctas malas esse affirmat, in super textum Hebræum sic referre licet, quoniã quicquid cupit, & cogitat cor hoĩs, solummodo malum est omni die, additur enim particula ex- clusiua ad malum, quàm nostra translatio non re- didit, nec uerbum cupit redidit, nec plenæ uerbũ cogitat seu cogitationem uertit, uult enim moy ses non modo otiosas & spontaneas sed & inge-

nioſas, & eas, quibus homo de induſtria cogitat aliquid facere, atq; has etiam nõ niſi malas dicit, ut nihil faciant pelagiani iſti, qui libero arbitrio tribuunt. Si ſtudioſe laboret, ad bonum aliquid ualere. Iterum Gen. 6. non pmanebit ſpiritus me us in homine, qa caro eſt: quid poteſt in bonũ? an ignoramus opera Carnis propria, Galath. 5. quæ ſunt fornicatio, in munditia, laſciuia, iræ, inuidiæ, homicidia. Hæc ergo ſunt, quæ liberum arb. facit, dum facit quod in ſe eſt, hæc autem omnia ſunt mortalia, nã Rom. 8. prudentia carnis mors eſt, & inimica Deo, quomodo mors ad uitam? Quomodo inimititia ad gratiã, ſe diſponet? ſi enim ſpiritus in hominibus, non manet, mortui ſunt coram Deo, mortuus autem non uitæ ſed mortis opera neceſſario faciet, opus autẽ mortis ad uitã non diſponit, figmẽta ergo ſunt omnia, quæ de præparatione liber. arb. ad gratiam, tot libris tractata ſunt, Eſaias etiam dicit. 40. Suſcepit de manu dñi duplicia, pro omnibus peccatis ſuis, quid hic dicent? gratiã dicit à Domino nõ dari, niſi pro peccatis, ſcilicet pro malis, atq; id quod dicit, omnibus, id ſignificat, quod nihil niſi peccata fecerit ante gratiã, ſeu omnia opa eius peccata fuerunt. ſi autem de manu, domini contingit ſuſcipere gratiam, pro operibus congruis. quæ peccata non ſunt, falſum hic Eſaias dixit, & gratia Dei uileſcit, ut quam non pœ

nitus indignis dedit (sicut Pelagiani docuerũt) à quorum sensu, nihil nisi uerbis distamus, si quidem & nos mæreri gratiã, licet non de cõdigno, prædicamus, quod & ipsi cõcesissent, neq; gratiã Dei tam uilem habuissent, ut ea digno merito donari dicerent, Idem Esaias ibidem, omnis caro fœnum & omnis gloria eius quasi flos fœni, excitatum est fœnum & flos cecidit, quia spiritus domini sufflauit in illud, uerbum autem domini manet in æternum. da fœnum & florẽ eius, non'ne caro, homo seu liber. arb. & quicquid est hominis? flos eius & gloria, non'ne est uirtus, sapientia, iustitia, lib. arb. unde posit gloriari aliquid esse & posse, qua ergo ratione fit ut flante spiritu exercetur & cadat, & manente uerbo pereat? non'ne spiritus est gratia, qua tu dixisti liberum arbitrium iuuari, & eius præparationẽ consumari, cur ergo hic excicatum & cecidisse dicit, quicquid est etiam optimum carnis, nõdũ uides spiritum, & liber arb. esse contraria? si quidem illo flante hoc cadit & non manet cum uerbo. Non autem caderet & periret, si ad flatum spiritus & uerbi aptum & præparatum esset.
Hiere. quoq;. x. Cap. sic dicit, scio domine quoniam non est hoĩs uia eius nec uiri est ut dirigat gressus suos, si uia sua & gressus sui non sunt in potestate hominis, quomodo uia Dei & gressus Dei erunt in potestate eius? uia enim ho-

minis est ea, quàm ipsi uocant naturalem uirtutem faciendi quod in se est. Ecce, hæc nõ est in arbitrio hominis seu liber. arb. quid ergo liberum arbitrium est, nisi res de solo titulo quomõ potest sese ad bonum præparare, quum nec in potestate sua sit suas uias malas facere, nam & mala opera in impiis Deus operatur.

CATHOLICVS.

Respon. 1.

Potiora quidem, ac ualidiora expectassem, quũ nec in hac quidem perdificili re, desint media, quibus propositum tuum, uel ostendere, uel tibi euincere suaderes, at certe te potius suasionum pictorem quam uere rei cuiuspiam scientem, experior, plura siquidem inculcasti, sed friuola satis, & pro tuo cerebro etiam praue (ut ex sequentibus cernes) intellecta, liberum nempe hominẽ à suæ creationis exordio, ueluti cæteris animantibus præstantiorem, à summo omnium opifice conditum esse, pertrita illa Ecclesiastici, sententia constat, qua dicitur, Deus ab initio constituit hominem & reliquit illum in manu consilii sui, adiecit mandata & præcepta, si uolueris mandata conseruare conseruabunt te. apposuit tibi aquam & ignem ad quodcunq; uolueris porriges manum, ante hominem uita & mors, bonum & malum, Quod placuerit ei, dabitur ei, hæc ibi,

Ecclesia. 15. Homo ab initio suæ creationis liberi arbitrij factus est.

Gen. 2.

nam nisi liberam homini arbitrii facultatem, in sui primordio, condonasset Deus, frustra ei, ne quid de uetito fructu degustaret, lex esset posita, nam quæ ineuitabili necessitate euitari nequeunt, nec iure præcipiuntur nec transgressa puniũtur. Rationalis quoq; naturæ, libereq; actiõis, ita homo à Deo conditus est, ut si internam arbitrii auferas facultatem, uoluntatem etiã abiicias necesse est, potentiæ si quidem rationales à naturali Philosopho, ad opposita esse per scribuntur, si itaq; ad unum tantum obsignate fuerint, rationales potentiæ nõ ultra, autumande erũt, erit itaq; arbitrii libertas intellectiuæ humanæq; naturæ essentiale, atq; eo præcipue quoniam ad imaginem similitudinemq; illius effectus fuerit homo, qui uere libertatis fons origoq; existat, planum igitur est hiis hominem, a sui initio, liberũ à summo Deo creatũ esse, Libertate tamen, se à peccato, originali iustitia, præseruandi, non autẽ absq; ulteriori gratia proficiendi, originalem sanè iustitiam Prothoplausto sic ælargitus erat dominus, ut nulla sensus ad rationẽ interiori oppugnantia infestante, cuncta si uoluisset, potuisset crimina facillime euitare, morales etiam adipisci aut exequi posset uirtutes, earumq; oppositis uitiis, ea abiecta, sponte succũbere. Qua etiã cuncta præsentis uitæ opera, quæ aut naturæ bono, aut diabolica fraude prodeunt, libere opera-

9. Met. x.

Qualis prothoplausti libertas.

Aug. 14. De ciuitate dei. cap. 12

ri ualeret. Vnde Augusti. de ciuitate Dei. Tanto maiori iniustitia ab adam, præceptũ Dei uiolatum est, quanto faciliori posset obseruantia custodiri. Ad supernæ tamen fœlicitatis statum, omnem humanæ naturæ uim excedentem, nequaquam tribuit assequendi (absq; dilectionis gratia) facultatem, cuius certe gratiæ donum, nec primus quidem homo, diuinum, sponte, præteriens præceptum (iuxtam etiam ugonis sententiam) consequutus est, neq; ea tamen. ideo eguisse putandum est, ut illius, nec dum sautiata, uel corrupta natura sanaretur, aut de iniusto uel impio homine, iustus piusq; euaderet, aut quippiã ad bona naturæ opera perfitiẽda, obstans, ea amouẽdum esset. Sed ut bona ipsius prothoplausti natura ad æternam nihilominus animæ uitam, non satis grata, gratia ipsa melior magisq; grata foret, eidẽq; ad æternæ uitæ brauiũ bonis gratiæ fructibus assequendum, pateret aditus.

Hugo lib. 1. Par. 6. cap. 24. Cur primus homo indiguisset gratia iustificãte.

Quid ex peccato primus homo perdiderit.

Dei autem mandato ab eo primo homine iã neglecto, originalis statim iustitia euanuit, uarieq; subinde infirmitates passiones'ue sub orte, atra mors tãdem subsequuta est. Ast essentiales intellectus rationalisq; appetitus uires, quæ nõ nisi earum, è qua naturaliter essentialiterq; defluunt sublata essentia, conuelli possunt, quum

in ipsius

in ipſius etiam hominis natura reliquum ſit adhuc naturale iuditium delectuſq; quidã rerum, quæ ſenſui rationi'ue ſub ſunt, non ſunt pœnitus extinte, ſed tantummodo uitiatæ, atq; infectæ, quo fit, ut opera quædam externa, ab homine, naturali rerum iuditio, æmergentia, ſuis quoquo modo uiribus facere poſsit, interiores autem animi motus, ſalutares ſcilicet animi affectus cogitatuſq;, ex quibus opera æternæ uitæ meritoria, ueluti optimi eorum fructus prodeunt, quos ſcilicet cordis noſtri affectus, ſpiritalem etiam nũcupamus iuſtitiam, diuina ſemper gratia aſsiſtente, quopiam arbitrii aſſenſu uel diſſenſu accedente, efficere poterit, liberum itaq; hominem, primo etiam iam perpetrato crimine, quibuſq; tamen illius obliquatis uirtutibus, remanſiſſe, fatẽdũ eſt. Quod ex diuinis quoq; litteris apertiſſimum eſt. Quũ enim ut Geneſ. ſcribitur, Chaim eſſet uehementer iratus cõcidiſſetq; uultus eius quoniam illius munera à domino deſpecta erãt, eidem diuinitus reſponſum eſt, quare iratus es, & cur concidit facies tua? non'ne ſi bene egeris recipies? ſi autem male ſtatim in foribus, peccatum tuũ aderit, ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius, & Deutero, Moyſem dei iuſſu, populo dixiſſe, conſidera quod hodiæ propoſuerim in cõſpectu tuo uitam, & bonum, & e contrario mortem, & malum, ut diligas dominũ

Liberum uoluntatis arb. poſt lapſum remanſit ſed infirmum.

Gen. 4.

Deuto. 30.

deum tuum, & ambules in uiis eius, & custodias mandata illius, & infra ait, testes inuoco, hodiæ cælum & terram, quod proposuerim uobis uitã & bonum, benedictionem & maledictionem, elige ergo uitam, & tu uiuas & semen tuum.

Quomodo Electio sit lib. arbit.

Eadem animæ potentia est uoluntas & lib. arbit.

Eligere autem ad liber. spectat arbitr. quum etenim non alia sit essentialiter animæ nostræ uirtus, uel (ut theologi uocant) potentia, liber. arb. à uoluntate, eadem ipsa animæ nostræ potẽtia quatenus in finem necessario tendit, nec sic libera esse dicitur, uoluntas nuncupatur, prout uero ad ea quæ ad finem sunt, se per electionem extendit, liberum arbitriũ appellatur. Quum itaq; electio, non sit finis, sed eorum quæ ad finem diriguntur, iuxta illud philosophi æthicorum, uoluntas est finis, electio eorum quæ sunt ad finẽ, liberi utiq; arb. erit electio, idem prouerbiorũ primo, uocaui & renuistis, extendi manũ meam & non fuit qui aspiceret, & despexistis omne consilium meum, hic quidem, non conquereretur deus, si illius uocationem, atq; consilium coacti sperneremus, sed etiam Esaias inquit, uocaui & non erat qui responderet, loquutus sum & nõ audierunt, si enim non respondere aut non audire arguimur, nostræ quidem facultatis erit respõdere atq; audire. Etiã Hiere. eligent magis mortem q̃ uitam omnes qui residui fuerint ex hac cognatiõe pessima. Vnde, & psalmographus ca

Ari. 3. Ethicor.

prouerbio. 1.

Esa. 66.

Hiere. 8.

nit, uoluntari e sacrificabo tibi. Et Psal. anima Psal. 50.
mea in manibus meis semper. Et paratū cor me Psal. 118.
um deus paratum cor meū. Et Paulus Ro. an ne Psal. 107. Paul. Rom. 6.
scitis quoniam cui exhibetis uos seruos ad obe-
diendum, serui eius estis cui obedistis, se autem
sponte seruum reddere quomodo poterit quispi
am, sine libero arbitrio? Et Heb. uolūtarie enim Hebr. 10.
(inquit) peccantibus nobis, post acceptam noti-
tiam ueritatis, iam non relinquitur pro peccatis
hostia. Et Par. dominus per Azariam ad Asa, & 2. Para. 15.
Iudam si quesieritis eum inuenietis, si autem de-
relinqueritis eum, derelinquet uos. Et dominus
Matth. Hierusalem, quotiens uolui congrega- Math. 23.
re filios tuos quemadmodum gallina congregat & 19.
pullos suos sub alas & noluisti. Et si uis ad uitā
ingredi serua mandata, ecce q̃ aperte, arbi. liberū
testetur dominus, si uis (inquit) in nostra nempe
uoluntate situm esse significat. Hæc nimirum ar
bitr. nostri libertas à Ioanne etiam exprimitur, Ioan. 1.
quum primo cap. ait, dedit eis potestatem filios
dei fieri, habent itaq; credētes ex fide, filios dei
fieri facultatē. Vnde, Hila. de Tri. filios dei fie Hilar. de Tri.
ri non necessitatis esse dicit, sed uoluntatis, nec
per naturam gignentium affertur ea filiatio, sed
uoluntas præmium consequitur. Aug. etiam ho
me. 93. sup Ioā. Ne omnino existimemus in no Aug. super Io.
stra potestate non esse quod credimus, uerumta
men in utroq; illius benefitia agnoscamus, nam

& agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas, & orandum ne succumbat infirmitas. Vnde idem psalmo. 26. super id, adiutor meus esto, ne derelinquas me, si dicis adiutor meus es, aliqd agis, nam si nihil agit quomodo ille adiuuat? Idem de ciu. dei cap. x. sunt nostre uolũtates in nobis, & ipse faciunt quicquid uolendo facimus siue bonum siue malum, Inde & Hiero. contra Iouinianum, liberi arb. nos condidit deus, nec ad uitia nec ad uirtutes de necessitate trahimur, alioquin ubi necessitas ibi nec corona. Et Arist. paganus. 3. de anima, uoluntatem asserit esse appetitum deliberatiuum, quia per electionem deliberat hoc esse prosequendum illud uero fugiendum, Idem. 5. æthicorum cap. 7. iustum operari omne uolũtariũ est, Et. 3. libro cap. 3. Virtus uoluntarium est, nihilominus, & malitia uoluntarium est. Nimium quidẽ prolixũ foret, omnes utriusq; testamenti patrumq; sententias afferre, quum cuncta pœne sacra eloquia hac sint ueritate referta, unde tuam in hoc hæresim ualde certe admiror, utpote, qui te diuinarum litterarum exercitio consumatũ ostentas. Nam ut & ratione quoq; uincaris: si cuncta nobis ex necessitate contingerent, cur quispiam ob malæ acta obiurgandus, monendus, plectendusq; foret? Neque enim ut Hier. ait, in peccatores æquũ iuditium & in sanctos, aut iustos iustum præmiũ retribue

Aug. 5. de ciuitate Dei.

Hieron. contra Ioui.

Arist. 3. de ani.

Arist. 5. Ethi. & 3. Ethi.

Ratione probatur

Hier. Ad amas.

retur, quibus quidem ſublatis (ut Auguſtinus inquit) chriſtiana lex & diſciplina omnis religionis auferatur neceſſe eſt, hæc enim omnia libertatem exigunt, qua ſublata caſſantur, opuſq; eſſet flagitia omnia in Deũ optimum retorquere. Nec uirtus locum haberet, nec à brutis animanti bus prope diſtaremus. ut quid enim conſilia, preces, iura legeſq; forent? Horum autem oppoſitũ cernimus, atq; in nobis ipſis experimur, ut pote, conſilia, electiones deliberationes'ue fieri, quæ utiq; omnia arbitrii libertatem conteſtantur. Libertatem in quam, non qua ab omni prorſus mũdi huius miſeria uel corruptione immunes reddamur, cuius ſane meminit Apoſt. Ro. ipſa (inquiẽs) creatura liberabit à ſeruitute corruptionis in libertatem filiorum dei, hanc etenim ſolum beata iam requie perfruẽtes obtinuiſſe creduntur. Sed eam arguunt, arbitrii libertatem qua & ante primi hominis lapſum & poſt, à coactionis ui pœnitus ſemotũ extitit, atq; ad oppoſita ſuapte natura ſe extendere potuit, uel etiã eam liberam uoluntatis facultatem promunt, qua de lætali animæ noſtræ uulnere, ſancti ſpiritus gratia, eripimur, quæ & libertas ſpiritus dici poteſt iuxta id Pau. 2. cor. ubi ſpiritus dñi ibi & libertas. Nõ itaq; ſolius ficti tituli res erit liberũ hominis arbitrium. Verum illius antea integre animæ uirtutes, adeo poſt perpetratam culpã, ui

Apoſt. Rom. 8.

Triplex arbi. libertas.

2. Cor. 3.

tiate corrupteq; sunt, ut & ipm quoq; uolũtatis ar bitrium, claudum satis atq; inhabile, absq; iustifi cãtis gratiæ adminiculo, ad bonum, relictum sit. Id quidem, & in pluribus experimento discimus quæ utiliter etiam implere peroptamus. Cum plenus desiderii ardor ac perfecta uoluntas mini mæ absit, quæuis nostra intercedẽs fragilitas uo ta dirimit præconcepta, nec propositi expletur ef fectus, nisi & perficiendi uirtus nobis fuerit diui na miseratiõe elargita. Nec quod ex libero arbi trio nostro, possumus nobis sat esse perspicuum est, nisi quæ nobis possibilia sunt, peragẽdi opor tunitas à domino tribuatur. Vnde Apostolus. 1. Thesa. Voluimus inquit uenire ad uos semel, & iterum & impediuit nos Sathanas.

Aposto. 1. Thesal. 2.

VErumenim uero, Vt quæ dicuntur amplius elucescant, diligẽter intuendũ est. Quoniam quum omnium parens deus (teste Augustino su per genesi) suæ non dimiserit opera sapiẽtiæ, sed sic assiduæ operetur, ut ne dum rerum inferiorũ, sed nec angelorum quidem natura, absq; ipso sub sistat, non modo naturarum conditor erit, uerũ etiam earum præseruator operatorq; existet, cu ius quidem actionæ semota naturæ quoq; actio extĩcta foret. Cũcta itaq; opera nostra naturãq; operabitur dominus. At quum hæc omnia cor

Aug. 9. super Gene.
Deus omnem rerum cõditor præseruator, totius naturæ operator existit.

porea ac inferiora agẽtia in cælestia corpora(te ste philosopho)ueluti eorum organa, reducenda sint, in deum, magis, tamq̃ in totius naturæ artificiosum supr mumq; opificem motoremq;, cũcta alia agentia reducemus, communi itaq; illius opæ in uniuersis cum naturalibus tum gratuitis nostris conatibus, cõtinuo indigebimus. Verum quum non modo gratuitis(ex peccato) expoliatus sit homo: sed etiam in naturalibus grauiter uulneratus, atq; ad ipsa bona naturæ opera ualde inhabilis reditus, quum intellectus cæcitatem affectusq; difficultatem incurrerit, falsaq; pro ueris, ac mala pro bonis sæpe cõprobet, teste Aug. De liber. arb. dicente, sunt, reuera, omni peccanti animæ duo ista penalia, ingnorãtia, & difficultas, ex ignorantia, dehonestat error, ex difficultatæ, cruciatus affligit, subditq;, quod approbare falsa pro ueris, ut exiret inuitus, & non posse se à libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed pena damnati. Idcirco præter eiusmodi uniuersalæ supremi naturæ motoris, auxilium, illius etiam pecculiari gratia ægemus, qua uitiata corruptaq; natura nostra, diuina gratia tandem subleuata, ad explenda naturæ opera facilius assurgat, quæ sane difficilius absq; gratia ac imperfecte perficere potuisset.

2. de genera

Communi Dei opæ semper Egemus

August. 3. de lib. arbit.

Pecculiari etiam Dei gratia in e: equendis naturæ operibus indigemus.

SI Itaq; infirmam satis, ulceratamq; ex ade præuaricatione, naturam, recte semper rationi infestam, patientes, aliamq; in membris nostris legem ei quæ nostræ mentis est sentientes aduersam, naturalia opera, institutæ naturæ uires non transcendentia, absq; spetiali Dei gratia, plenæ explere non possumus, quanto minus, beatificum animæ nostræ bonum, imbecilles corruptæ naturæ uires improportionabiliter excedẽs, solis arbitrii nostri uiribus adipisci uel promereri poterimus. Quinimmo & usq; adeo inualidũ, atq; infirmum est huiusmodi nostræ uoluntatis arbitrium, ut ad operãtis etiam gratiæ susceptionem, nõ nisi diuina quapiam motionæ impulsione'ue præuia, bonis scilicet cõpũctionibus cogitationibusq; ab optimo Deo nobis ĩmissis, uelut materia ad formã, se pparare queat, hac itaq; præueniente gratia, & non sola natura ad subsequentem gratiam, libera se poterit uoluntas disponere. Nostri utiq; postmodũ, arbitrii erit, diuinis his uocationibus, uel assentire, uel dissentire. Eo uero assentiente, operãs à Deo nobis gratia condonatur, quæ certe, dum spiritali animæ languori medetur, eamq; sanctificat, iure sibi operãtis gratiæ nomen uendicat. Dum autem animæ uires ad externa quoq; opera concitat, cooperantis gratiæ nomen sortitur, qua si quidem gratia liberum nostræ uoluntatis subinde coagit arbitrium,

Ex sola natura ad gratiam præparari non possumus.

Gratia operans Et cooperans.

Liberum arbi. ac. ine coagit.

trium,

triũ atq; ad meritoria uitæ, opera actiuæ se ẽt ex tendit. Adiuuat igitur diuina gratia. ac perficit liberum arbitriũ nostrũ, dum ægrum sanat, torpentem excitat, infirmum roborat, claudum sustentat, uitæq; opera una cũ eo, libere non coacte perficit, libertatẽ itaq; potius ex diuina gratia ampliorẽ sumpsisse uolũtatis arbitrium q̃ perdidisse dicimus, nam sicuti ex aduentu formæ naturaliũ materia perficitur, ita & arbitrii nostri libertas Dei gratia actuat̃. Hãc autẽ præuenientem subsequẽtẽq; grãm, cecinit Psalmographus. Dum dixit, & misericordia eius præueniet me, & misericordia tua subsequatur me. Nec quidem nostro emergunt aliqua bona merita conatu, nisi diuina prius nos misericordia uocando excitãdoq; præuenerit, unde Paulus. 2. Cor. nõ sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, ex hiis autem iam satis constare poterit, liberũ nostræ uolũtatis arbitriũ, dũ quod in se est efficit, nec mortaliter Deũ, nec uenialiter offendere. Nã quũ ad ea quæ ad salutẽ nostram attinent non nisi præuia Dei uocatione, sua eidem, sponte assentiendo, moueatur, Suosq; sic experiatur conatus, si diuinam hanc uocationem, præuenientemq; gratiam insequens delinqueret, ad delicta quippe nos Dei uocatio, misericordiaq; concitaret, quæ certe omniũ auribus horrenda sunt.

Libe. arbi. Actiue concurrit ad opus bonum. Gratiæ & arbi. compositio.

Psal. 58. & .22. 2. cor. 3.

HIS itaq; sic deductis iam arbitrii nostri infirmitas uirtus quoq; satis pcipi potest, curq; illius, nunc impotentiam, nunc uero diuina, demonstrat scriptura facultatẽ, illius quidem, inualitudinẽ tunc ex diuinis litteris accipimus, quũ Deo, gratiæ ratione, uere cũcta nostra opera ex ea ascribi uidẽtur, ueluti illud Ezechi. Dabo eis cor nouum, & spiritũ nouũ tribuã in uisceribus eorũ: & auferam cor lapideũ de carne eorũ, & dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent & iuditia mea custodiant. Et Hier. (quem etiam tu citasti) non est hominis uia eius, nec uiri est ut ambulet & dirigat gressus suos. Ecce in quam sit sentẽtiam hic propheta loquutus, arbitrii, nempe, nostri absq; gratia, infirmitatem, non coactionem ostendens, sed hoc infra apertius exponetur. Dauid quoq; idem psalmo, perfice gressus meos in semitis tuis. Et cor mundum crea in me deus. Et lauabis me & super niuẽ dealbabor, Et qui docet hominẽ scientiã. Et dominus illuminat cecos. Et pone domine custodiã ori meo & hostium circunstantiæ labiis meis. In hanc quoq; sententiam Paulus, Ro. dixit non est uolentis neq; currentis, sed miserentis dei. Et Phi. deus est qui operatur in uobis uelle & perficere pro bona uolũtate. Et Ephe. & hoc nõ ex uobis sed dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Et Ro. qui spiritu dei aguntur hii filii dei

Li. ar. imbecillitas.
Eze. ij.
Hiere. x.
Psal. 16.
50.
93.
115.
140.
Pau. Ro. 9.
Phi. 2.
Ephe. 2.
Ro. 8.
Ioan. 3.
15.

sunt. Et saluator noster, Ioan. nemo potest ue- Ioan. 6.
nire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum,
Et sine me (inquit) nihil potestis facere. Quæ
nimirum omnia solis arbitrii uiribus compen-
satis, omni præuenientis subsequentisq; gratiæ
semoto sufragio, uerificanda sunt, hac etenim,
è, nobis ablata gratia nil quidem amplius no
stri meriti reliquum esse poterit, quinimmo &
uolūtatis arbitrium ad malum, ex se potius per-
agendum q̃ ad eligendum bonum pronum esse
fatemur. Non igitur pelagianorum heresim imi-
tamur, sed ex his eam amplius cōfundimus, quū
diuini, re uera, muneris, non autem arbitrii nostri
uirium, merita nostra principalius esse ponātur,
quæ uel inchoare uel perficere nequaquam, dei
gratia desinente ualemus.

Ast eiusdem etiam liberi arbitrii ex gratia ui Li. arbi. uirtus.
res, præterea quæ iam superius adducta, liberum
esse hominem arguebant, plures quoq; diuinæ
scripturæ sententiæ attestantur. Nam prouer. di Prouer. 4.
citur omni custodia serua cor tuum. Et psal. Psal. 118.
Dauid, inclinaui cor meum ad faciendas iustifi-
cationes tuas. Et prohibe linguam tuā à malo,
& labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo
& fac bonum, inquire pacem. Esa. etiam ait, do- 33. Esa. 25.
minus, solue uincula colli tui captiua filia Syon

Ezechi. 18. Hier. 4. Zacha. 1.

Ezech. itéfacite uobis cor nouum, & spiritum nouum, & Hiere. laua à malitia cor tuum Hierusalē ut salua fias. Et Zacha. cōuertimini ad me ait dominus exercituum, & ego conuertar ad uos.

Pau. 1. cor. 9. Phi. 2. Matth. 11.

Et primo cor. sic currite ut comprændatis. Et phi. cum metu & tremore uestram salutem operamini. Et Matth. uenite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiā uos. Pluraq; tum, ueteris, tum etiam noui testamenti consimilia dicta sunt, liberi arb. ex suscepta gratia, rectæ agendi facultatem exprimentia, quæ nihilominus prioribus scripturis minime sunt aduersa, neq; sane indiscrete permixta, sed diuina sunt dispositione discretissime ordinata, ut & diuinæ opitulationis necessitas & arbitrii nostri libertas apertissime dignoscatur.

Quod iustus in bono opere non peccat.

Ex prædictis autem iam luculēter euinci poterit iustum bene agendo non peccare. Quum enim liberum iusti uiri arbitr. (ut supra dictum est) nō nisi diuina prius uocatione excitatus, uelutq; gratificātis gratiæ organum, in bonum uel meritorium opus exire ualeat. Si quidem huiuscemodi opus mortale crimen existeret, diuinæ tunc uocationis gratiæq; cælestis, effectus, & per se quidem intentus, peccatum foret, unde & deus ipse quoniam elargitæ gratiæ suæ semper fru-

ctus exquirit, primo & p se peccatũ uellet, nosq;
iustificãte gratia magis, magisq; rebelles in dies
deo redderemur, quod & ab sonum & impossibi
le omnino esse censetur. Nam quum diuina gra-
tia, peccatoris auferat ignorãtiam, offensam tol
lat, auersum cõuertat. Peccatum uero horum om
nium oppositum inducat, à diuina gratia pecca-
tum originari minime potest. At si iustum ideo
in bono opere peccare astruas, quoniam à boni
operis perfectione deficiat, tunc etiã & cæli mẽ-
tes cælumq; ipsum, totamq; deniq; a deo con-
ditam naturam, quum à supræmo ente, infinito
perfectionis tramitæ distet, peccata esse, te dice-
re oportebit. Quod certe nimiũ ridiculosum fo
ret, neq; enim tantummodo iusti operantis effe
ctum, summus omniũ opiphex intuetur, sed ani-
mi potius affectum, quo exterioris operis imper
fectio suppleri queat, uiresq; compensat. Id itaq;
Esaie, nil nobis obstat, quũ ait facti sumus imũ Esaie. 64.
di omnes nos, & quasi pannus mẽstruatæ omnes
iustitiæ nostræ. Persæpe namq; contingit pecca-
tores, non adhuc peccandi intentione reiecta, iu
storum similitudinem præferentia opera, exequi
(ut pote) orare, ieiunare, elemosinas contribue-
re, &c. Quæ eorũ iustitiæ, falso, appellari consue
uerunt, quum tamen uera iustorum opera mini-
me existant, Sed fictæ tantum atq; apparentes
iustitiæ autumandæ sint, iusta id Esaie, populus Esaie. 29.

Esa.29. iste labiis suis glorificat me, cor autẽ eius longe est à me. Hæc igitur ille sunt nostræ iustitiæ, de quibus in peccantium persona, Esaias ibidem ꝓ
Esaias.64. loquitur, quod sane persequentia constat (dum ait) Et cecidimus quasi foliũ uniuersi, & (infra) nõ est qui inuocet nomẽ tuũ. Nõ tamen iustum quemlibet, quãdoq; aberrare, abnegare intendimus, quoniam si dixerimus (ut Ioan. inquit)
1. Ioan. 1. quia peccatum non habemus ipsi nos seducimus & ueritas in nobis nõ est. Hoc nempe id Eccle.
Eccles.7. dicere intendit, non est homo iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet, idest, & prorsus sit absq; peccato, non autem quod benefaciendo of
Psal.142. fendat. Sic etiam canebat psalmographus, dicẽs non intres in iuditium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Quod ideo uerũ est, quoniam nemo dum mortali hoc corpore premitur, tã iustus esse potest, ut omni pœnitus peccato carere queat. Neq; adeo etiam iusta perfectaq; sunt nostra merita, ut coram tremẽdo iudice, absq; illius misericordia, iustificare nos ualeãt, nec tamẽ uelut peccata iustificationem nostram præpediunt, sed iudicem deum ad nostri ueniã flectendo, prosunt. Boni autem operis fructus abhomine, iustificante gratia, iam instaurato, & non quatenus malus est, uel gratia destitutus est, effluunt, isq; tantummodo defectus peccatum autumandus est, quo deo re

licto, ad commutabile bonum conuertimur, sicq; dei iuditio animæ mortem incurrimus, quæ quidem ab operibus iustis ualde aliena sunt. Nec tibi Grego. aut Augustinus opitulatur, quum illi aut deo optimo iustitias nostras conferant, aut dei misericordia semota. loquuti sint. Nẽpe quũ super Iob Gregorius ait, quia omne meritũ uirtutis nostræ uitium esse conspicit, recte subiunxit, & seipsum exposuit dicẽs, si interno arbitrio districte iudicetur, quod tũc utiq; foret, quũ diuina seclusa gratia, ut è nostra tantum emanat uoluntate pensaretur, quod nec certe meritum, nec uere bonum opus nuncupandum esset. Augustini ẽt dictum seipsum illustrat, nam si semota (inquit) misericordia, iudicetur, neq; enim nisi dei misericordia præueniente subsequenteq; (ut iam diximus) quodpiam meritum efficere ualemus. Ab omni itaq; ueritate ualde alienũ est, iustum in omni opere bono, ut asseruisti, peccare.

Gregorius super Iob. 9.

Aug. 9. confe.

Artic. 31.

Sed iam ad reliquas obiectiones tuas dissoluẽdas accingamur, quæ certe, si quæ prædiximus recto mentis intuitu posses conspicere, protinus corruere intelligeres, iamq; facillime te ualde errasse perspiceres, quum nos putares hominis arbitrium usq; adeo imprudenter extollere, ut nulla supremi opificis gratia, seu uocatione præuia

existente, seipsum, uel ad iustificantis gratiae sumptionem posse disponere, uel eandem etiam recipere, aut ea ipsa operari ualeret. Quorũ quidẽ oppositum iam explicauimus, diuinam sane uocationem seu impulsionem, qua salutares nobis deus cogitatus immittit, fidemq; qua & uocanti deo credimus, & libero uoluntatis arbitrio eidẽ assentimus, gratificantis gratiae infusionem praecedere disseruimus. Hiisq; ostẽdimus ad suscipiendam dei gratiam quemlibet praeparari oportere, quae non ẽ natura sola uel ex prudẽtia carnis nascuntur, sed gratis nobis à diuino spiritu elargiri descripsimus. Ideoq; Augustinus de spiritu & litera, liberum (dixit) arbitrium sine gratia tãtummodo ad peccandum ualere, quoniam praeuia semper dei gratiae dispositione, ad bonum indiget, ad peccandum uero nullo ulteriori dei adhibito auxilio, seipso ualet, non autem quia & assistẽte gratia, bene agere, libere nequeat. Potius quoq; liberum designat Christus arbitrium Ioan. q̃ extinguat, nam si quidem absolute, sic dicere, nihil potestis facere, aliqua fortassis de nostri arbitrii uiribus, exinde suboriri potuisset ambiguitas, at non sic dixit, sed addidit, sine me, id est absq; auxilio meo, nihil potestis facere. Quo patenter insinuat, nos una cum ipso, bona libere posse peragere, sine quo nil aeternae uitae meritorium explere ualemus. Naturae autẽ, uim minime

Augu. de spiritu & li. cap. 4.

Ioan. 15.

excedentia

excedentia, ex nobis ipsis, difficile tamẽ, atq; im perfecte (ut prædictum est) perficere possumus, eisq; etiam pro diuinæ gratiæ susceptione, nos ali quatenus, imperfectæ tamen semper, remotæq;, præparare. Quum enim naturam, gratia præsup-ponat, gratiæ pariter esse, naturæ esse præmittet, cuius quoq; actio iure, meritũ antecedet. Quod si natura gratiæ dicas opposit am, quum caro spi ritui semp sit aduersa, magisq; diuinæ gratiæ re-pugnet, q̃ nos ad eam, ullo pacto disponat. Dici mus, quoniam quæ à natura, ueluti à conditore suo bona, creata, est effluunt (& si re uera) spirita lia aut meritoria esse minime possint, spiritui ta-men infesta, nõ usq; adeo sunt, ut naturales quas-dam indispositiones, gratiæ scilicet aduentum præpedientes, auferre non possint, nam quandã cuilibet ueri cognitionem, boniq; dilectionem naturaliter insertam esse dicimus. Supreme nãq; nostræ mentis portioni diuinum quodam lumẽ a Deo optimo deriuatum, signatum, atq; impres-sum est, in quo agibilium principia, quibus & bo na pspicimus, atq; ad ea incitamur, cognita sunt. Prout & psalmographus cecinit. Signatum est super nos lumẽ uultus tui domine, in quo suple, lumine, ostendit nobis quæ sunt bona. Quo certe naturali lumine, gens quoq; legem aliquã nõ habentes, quæ legis sunt naturaliter faciunt. Huius itaq; nobis, naturaliter inditi luminis du

Naturalis ad gratiam præparatio.

Obiectio responsio.

Ex egi. 2. sente di. 28.

Psal. 4.

Pau. Ro. 2.

Actu x. ctu, quo naturalia quædam bona, ad gratiæ susceptionem, proficua, tanq̃ Cornelius ille centurio, insequi possumus, naturaliter nos, sed insufficiẽter, ac ualde remotæ (ut sæpe diximus) ad gratiã præparamus. Diuina uero postmodum uocatione, qua ad cordis ostium Christus, bonas nobis cogitationes inserẽdo pulsat, eidem ex arbitrio (ut iam diximus) assentiendo, ad gratiam iam propius accedimus, quam deniq; diuina bonitatæ, obtinemus. At si iternæ huic diuiæ uocationi locutioniq;, reluctabimur, quidq; in nobis loquatur deus, audire neglexerimus, tum id nobis utiq; contingeret, quod in eodem euangelista

Ioan. 15. Christus subsequitur dicens. Si quis in me non manserit, fide scilicet ac charitate, mittetur foras sicut palmes, à stipite, supple, excisus, & arescet, si uidelicet excisus remanens, Christi salutaris gratiæ stipitis, spiritalem uegetationem, non senserit, boni operis fructu, ieiunus erit. Arbitrii igitur nostri, ex gratiæ absentia, infirmitas, his christi uerbis, non autem totalis eius abolitio, intelligitur. Magisq;, tres cõsequentes pœne, quas ex Ioannis litera (tuo etiam modo interpretrãdo) conaris elicere, liberum hominis arguunt arbitrium q̃ resecẽt. Nam si excisum palmitẽ, ideo ad iuditium colligent, in ingnemq; transmittent & ardet, quoniam ad mortem usq;, à Christo manet excisus, quum certe, non nisi à uitæ fonte se-

cedens, reprobandus ſit. Id quippe ea ratione cõ
tinget, quoniam liberum habẽs ad Chriſtum re-
uertendi arbitrium, ſua ſponte, neglexit. Neq;
enim ex ſola diuinæ gratiæ carẽtia, quæ cuilibet
ſemper preſto eſt, aut ui aliqua, compulſus, à chri
ſto extitit anathema, ac perdurauit, (ſed ex
prauitate uoluntatis ſuæ) unde iure plectendus
ſit. Niſi itaq; liberi fuiſſet arbitrii, hæc ſibi repro
batio minime accidere poſſet. Ex corruptæ quip
pe etiam naturæ noſtræ uitio, prauoq; ac inſcru-
tabili hominis corde, eſt, ut à Chriſto ſponte ſe-
paremur. Hæc quidem, (non autem reliqua con-
dite naturæ bona) ſunt ſpiritui prorſus, ac rectæ *Quõ natura gratiæ ſit aduerſa.*
rationi, oppoſita, gratiæq; potius impedimento
q̃ diſponẽtia, exiſtunt. Cui etiam diuinæ gratiæ
obſtat, ſenſus noſtri natura, ad contraria nos aſſi
duæ protrahens. Hinc geneſis ſcriptum eſt, ſen- *Geneſis. 6. & 8.*
ſus & cũcta cogitatio cordis humani ad malum
prona ſunt omni tempore. Dei uidelicet gratia
excluſa quoniam originaliter, corruptæ naturæ,
malum, ſenſumq; ac uoluptatem inſequimur, cu-
iuſmodi illius temporis homines (de quibus
Moyſes loquitur) extitere. Huiuſmodi tamen
ſenſus, uitiateq; naturæ ui, non uſq; adeo præmi-
mur, quin ex naturaliter, nobis inſerto rationis
lumine aliquantulum ei reſiſtere, diuinaq; demũ
aduentante gratia, illius pugnam euincere ualea
mus. Vnde nec cunctos humani cordis cogita-

tus malos, dixit Moyses, sed ad malum, tantum modo intentos affirmat, actumq; pro ipsius animæ uirtute sumpsit. Cor sane nostrum non autẽ cogitatio, si proprie loqui uolumus, quum à gratia destitutum est, ad malum, ex se potius pronũ est q̃ ad bonum. Quamuis etiam non ita. 8. cap. textus iaceat, sed ĩ definite tantũ & nõ uniuersaliter ita dixerit dominus. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt. Verũ quum ex genesis. 6. etiam dictum affers, scilicet nõ permanebit spiritus meus in homine quia caro est, non recte, scripturæ huius textũ, adducis. In hebræo namq; (iuxta Hiero.) textus ita iacet nõ iudicabit spiritus meus homines istos in sempiternum, quia caro sunt, quia scilicet fragilis est hominis conditio, æternis eos non perdam cruciatibus, sed hic eos condignis puniam castigationibus. Si tamen etiã uerbum hoc, scilicet, permanebit, textus redderet, atq; nõ de furoris, sed gratiæ placationisue spiritu, exponendum foret, nil inde tamen tuo prodesset instituto. Nã quã diu homines sumus uariis temptationum generibus, ex corrupta primorum massa obnoxii, ne forte, nobis nimium fidentes, extollamur, deus nos, quandoq; earum infestationum pugne succumbere, atq; euinci permittit, sicq; dum praui fomitis pugna deuincimur, gratiæ spiritus à nobis separatur. Nam & proborum animas, sancti

Quõ dei spũs et bonos quãdoq; relinquit.

ſpiritus feruore aliquantiſper deſeri, docuit Au- guſtinus in eo tractatu, qui dicitur ſcala cœli, ubi ſic inquit. Venit ad conſolationem, recedit ad cautelam, ne magnitudo conſolationis extollat te, ne ſi ſemper apud te ſit ſponſus, incipias cõtempnere ſodalem, & hanc continuam uiſitationem non iam gratiæ attribuas ſed naturæ. Et Paulo poſt ait. Recedit ergo ne forte nimis aſſiduus cõtemnatur, & abſens magis deſideretur, deſideratus auidius queratur, diu quæſitus tandem gratius inueniatur. Et infra. Venit ſponſus & recedit uiciſſim, nunc conſolationem afferens nunc uniuerſum ſtatum noſtrum in infirmitate commutans, hæc ille. Cui conforme eſt id ſaluatoris, Ioan. uado & uenio ad uos. Planum eſt igitur quoniam caro ſumus, ideſt, carnis ſæpius uoluptatibus dediti, ueluti etiam illius temporis homines, pro quibus illa dei uerba ſunt ſcripta. Idcirco nos dei ſpiritus perſæpe deſerit, à, perfectioribus tamen rarius abſedit. Duplicem ſane ultionẽ, innuit, Eſai. quem citas, à, Babiloniis ſcilicet, & Romanis, & non, ut ais, gratiam, pro ſuis Hieruſalẽ de manu domini, ſuſcepiſſe peccatis. At ſi pro noxis gratia, ut male credis, impenderetur, tum quidem non modo ipſa ſed, & diuina iuſtitia prorſus uileſceret, nam & ſi indignis gratia, quum cæleſtibus donis nequaquam digni ſimus, gratis quidem tribuatur, cauſam attamen

Augu. in lib. ſcala cœli.

Ioan. 14.

Esai. 40. obtinendi eam, peccata existere, hæresim arbitramur, si quidem bonis meritis gratiam ipsam mereri non possumus, quomodo eam flagitiis adipisci ualebimus? Quum etenim à deo lætalibus auertamur noxis, iustificante uero gratia conuertamur, si pro sceleribus gratia condonatur, dum à Deo auertimur, eo ipso, conuerteremur. Tibi quidem utiq; dabimus, Deum nobiscum potius misericorditer q̃ iusta seueritate agere. Ast, eum nobis gratiam pro nostris exhibere delictis, fidelium certe aures exhorrescunt, iustitia enim dei, qua bonis premia, malis cõdignas pœnas distribuit, manet, ut, psalmo, canitur, in seculum seculi, q; si malis præmia, & bonis pœna daretur, sic non iustitia sed stultitia magis nuncupanda esset. Quod autem ibidem, Esaias protulerit, omnis caro fœnum & omnis gloria eius quasi flos feni, hominis quippe fragililatem, instabilitatẽ, corruptibilitatem, breuitatemq;, non autem ipsius arbitrii in potẽtiam uel coactionem, intẽdit. Valde quidẽ fragilis ac corruptibilis caro, quæ mortis spiritu confestim flante statim decidit ac exicatur. Gratiam quoq; affirmat Hiere. & non adimit arbitrium, quum uiam hominis (absq; dei auxilio) in illius potestate non esse, uoluit, neq; illius esse dixerit ut dirigat gressus suos. Hinc etiam canebat Dauid. Dirige in conspectu tuo uiam meã. Et perfice gressus meos in semitis tuis.

Gratiã nullatenus meremur, nec pro peccatis donatur.

Psal.

Esai. 40.

Luthe. expositio mere figmentũ errat, ex suo cerebro.

Hiere. x.

Psal. 5.

Psal. 16.

Quæ nimirum arbitrii ex gratiæ absentia imbecilitatem non autem necessitatem demonstrant. Babilonios hic etiam. Hiere. non ex se uenientes, sed à Deo, ad iudæorum ulciscenda peccata missos enuntiat, quod & si ad diuinæ gratiæ exigentiam trahi possit, ut diximus, iuxta tamen historiam quæ ibidem innuitur aliud à nostro proposito intenditur.

HAERETICVS.

Prouerbiorum. 16. dicit, omnia propter semetipsum operatus est dominus, etiam impium ad diem malũ. Et Ro. primo, tradidit illos dominus in reprobum sensum ut faciant quæ non conueniunt, &. xi. quem uult indurat, & cuius uult miseretur, sicut, & Exo. 6. de Pharaone dixit ĩ hoc ipsum excitaui te ut ostendam uirtutem meam in te, ideo enim est terribilis Deus, in iuditiis & operibus suis, sic rursus pro. 16. Hominis est præparare cor, domini autem est gubernare linguã, hoc est, homo solet multa proponere, quum tamen a deo non sint in manu eius opera eius, ut nec uerba in hoc ipsum habeat in potestate sua, coactus mirabili dei prouidentia & loqui & facere aliter q̃ cogitauit. Sicut in Balaam monstratum est Num. 24. & psal. 124. Non est sermo in lingua mea. Et clarius infra prouer. 16. cor homi

nis cogitat uiam suam, & dominus dirigit gres-
sus suos, ecce non sicut homo cogitat, uia eius ꝓ
cedit, sed sicut dominus ordinat, ideo & .21. di-
cit, sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in ma-
nu domini, quocunqꝫ uoluerit inclinabit illud.
Vbi ergo est libe. arbitrium? figmentum est pœ
nitus. Atqꝫ si scriptura non doceret hæc, abũde
ex omnibus historiis hãc ueritatem disceremus,
& unusquisqꝫ ex uita sua propria, quis enim est,
qui omnia quæ uoluit effecit? imo quis id quod
cogitauit facere, non sæpius alia statim cogita-
tione mutauit? nesciens qumodo mutarit? Quis
audet negare se etiam in malis operibus sæpius
coactum aliud facere q̃ cogitauit. Adeo non est
homo ĩ manu sua etiam mala operãs, & cogitãs.
Et uere Pau. Eph. primo, dixit, Dominus opera
tur omnia in omnibus, periit itaqꝫ hic etiam ge-
neralis illa influentia, qua garriunt esse in pote-
state nostra, naturales operationes operari, secus
rem habere, monstrat experiẽtia omnium. Et ui
de nos insensatos ipsam radicem operum, nem-
pe, uitam ipsam quæ caput est omnium operum,
scimus omnes, nullo momento esse in manu no-
stra, & audemus dicere aliquam cogitationem
esse in manu nostra? quid absurdius dici potest?
Qui ergo uitam nostram in manu sua retinuit,
motus nostros & opera in manu nostra posuit?
absit. Vnde non est dubium Sathana Magistro,

in ecclesiam

in Ecclesiam uenisse hoc nomen liber. Arbi. ad seducendos homines à uia Dei, in uias suas proprias. Fratres Ioseph omnes cogitauerunt eum occidere. Et ecce ipsa cogitatio, adeo non erat in eorum arbitrio, ut etiam in cõtrariũ mox omnia cogitarent, sicut dixit. Vos cogitastis de me malum, sed Deus uertit illud in bonum.

DIGRESSIO

SECVNDA.

CATHOLICVS.

Mnia autem propter seipsum utiq; dominum fecisse fatemur, ut scilicet uel suam cunctis bonitatem tribueret, uel iustitiam ostenderet, non cogendo, nec Dyabolũ impium causando sed sponte sua impium iam effectum, ad diem malũ, quo dei iustitia amplius ostendetur, seruando. Impios quoq; Deus corruptæ uitiateq; naturæ uoluptatem sectantes, in reprobum sensum tradidit, quum ex flagitiis suis, diuini luminis claritatem amittunt, multiplicisq; erroris tenebras incurrunt, ꝗ nempe, praue eorum uoluntati, nõ Deo, ascribẽdum est. Quẽ autem uult indurat, idest quem uult ex præuisa Respons. 1.

illíus ſpontanea obduratíone índurare permitte re etiam índurare permíttit. Et cuius conuerſa tíonis uel bonitatís præſcius miſeretur, eius uult ſuam præbendo gratiam míſereri, neq; enim ſu mēde ſunt huiuſmodi ſcripturæ dicta, ín ſenſum quem ex litterarum ſerie faciunt, ſed ín ſenſum ín quem ſublímiori ſpíritu fiunt, quoniam ſpíri tus eſt qui uiuíficat.

Seruauit quoq;, ut ueterí lítera reddítur, Et non excitauit Deus pharaonem, illius caſtígatio nem íntēdens, obduratíonem permittens, ut illi us flagellís ceterí erudirentur, cunctíſq; Deí po teſtas patefieret, cordís autem obduratío ex ho minís prauítate, non ex Deí bonítate procedít, ídeo prouer. 16. dícitur, hominis eſt cor, per libe rum ſcílícet, arbítríum, uel lumine naturaliter in díto alíquantíſper díſponendo, uel díuínæ uoca tíoní aſſentíendo, præparare, Domíní autem per gratíam ſuam eſt gubernare línguam, quoníam ípſe nobís cooperatur, arbitríí libertatem íuuan do non autem adímendo. Sed te quæſo re ſpondeas, ſi arbítríí líbertate homo pœnítus ca reat, quo nam pacto illíus ſit cor ſuum præpara re? curq; non totum Deo ſapíens attríbuerít, cer te ní fíngas, quíd reſpondeas ígnoro, neq; enim ad hanc cordis ſuí præparatíonem quépíam co

gi dicendum est, sic quidem non illius cuius cor præparandum est, sed eum potius cogentis, cor interesset disponere, quæ utiq; mera tua figmenta forēt, libere itaq; uoluntatis sue facultate cor suum quisq; præparare poterit. Domini autem erit sua gratia cuncta dirigere. Non ergo criminis cuiſpiam actor autumandus est Deus, quum etenim peccatum, defectus quidam uoluntarius à fine sit, non quippe efficientem causam (ut Augustinus asserit) sed deficiētem tātum habebit. Deus ergo qui & infinita perfectio est, & ipsum deniq; esse, iustusq; pcti semper ultor existit, illius actor minime esse poterit.

Deus nō est actor peccati Aug. 12. De ciuitate Dei. Cap. 7.

Nec Dei prouidentia, ut inferius latius patebit, nullatenus cogitur homo, libera namq; hominis uoluntas immutari utiq; potest, cogi uero nequaquam, nam si quidem cogeretur, in uita siue nolens uellet, ac per inde nec foret uoluntas, quum cogere, & uelle opponantur, nec se inuicem compatiantur, sicq; esset in simul ac non esset uoluntas. Si itaq; uim quāpiam ipsius Balaā linguæ Dei spiritus, ad benedicēdum intulerit, eius tamen uoluntatem nullatenus uiolētia permutauit. Gressus quoq; nostros dirigit & non coartat, Dominus, quum & nos operantes adiuuet, atq; ut dignum sortiamur effectum, nobis

Hominis uolūtas immutari potest cogi uero nō pōt.

Nu. 24.

uirtutem impēdat. Cūcte igitur hæc diuinæ ſcri
pture dicta, miram ſolum Dei circa nos prouidē
tiam non autem arbitrii noſtri coactionē oſten
dunt, inclinationemq; non neceſſitatem dicunt.
Sicut etiam ex prouer. libro conſequenter addu
21. cis, cor ſcilicet regis eſſe in manu domini ut quo
cunq; uoluerit inclinet, non autem cogat, illud,
ſicq; Deum omnia in omnibus tāq̄ uniuerſæ na-
turæ conditor, omniſq; gratiæ elargitor, iuxta ta
Ephe. 1. men cuiuſq; naturæ modū, operari dixit Apoſt.
Nec arbitrii libertati quicquam obſtat, ſi quæ ē
naturæ ineuitabili neceſſitate cōtingunt, noſtræ
uoluntatis facultate non euitantur, famem, nem-
pe, & ſitim uariaſq; cum externas tum etiam in-
ternas paſſiones infirmitates ue, & mortē deniq;
inuiti patimur, ne minus inde liberi arbitrii eſſe
deſiſtimus, ut quæ etiam à nobis eligenda ſunt,
quorum ratione liberi eſſe dicimur, libere elige
re nequeamus. q; ſi eligibilium eſſe etiam deſine
ret, arbitrii tn̄ facultas, qua eligendi repudian-
diq; uis nobis eſt naturaliter inſita, Dei demum
gratia roborata, nullatenus eſſet amiſſa, qm̄ nō
tantum in externo opere explendo, ſed etiam in
uoluntatis aſſenſu aut diſſenſu arbitrii noſtri
facultas ſita ſit. Vnde & ipſorum quoq; fratrum
iuſti Ioſeph arbitraria utiq; in eum occidendum
praua extitit cogitatio, quàm poſtea Iudæ conſi
lio libere commutarunt.

In uoluntatis aſſenſu magis quam in externo opere arbi. libertas conſiſtit.

HAERETICVS.

Male enim dixi quod liber. Arbit. ante gratiam, sit res de solo titulo, sed simpliciter debui dicere, lib. arbit. est figmentum in rebus. Seu titulus sine re, quia nulli est immanu sua quippiam cogitare mali aut boni, Sed omnia, ut Vuiclefi. articulus constantiæ damnatus, recte docet, de necessitate absoluta eueniunt. Quod & poeta uoluit, quãdo dixit, certa stant omnia lege, & Christus Math. 6. folium arboris nõ cadit in terram sine uoluntate patris uestri qui in cœlis est, & capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Et Esaiæ. 41. eis insultat dicens, bene quoque aut male si potestis facite, uerum pelagium sub his studiis alũt. Quid enim, refert si neges gratiã ex operibus nostris, & doceas tum per opera nostra dari? Idẽ manet impietatis sensus, quo gratia non gratis, sed ob nostra opera donari creditur. Neque enim pelagiani alia opera docuerunt & fecerunt, propterque gratiam dari uoluerũt, quam uos docetis & facitis, eiusdẽ sunt lib. arbit. opera eorundemque membrorũ, sed alia uos eis nomina & alia illi dederunt, ieiunium, oratio, Elemosine eadem erãt, sed nos congrua, illi condigna ad gratiam uocauerũt, ubique tum idem pelagius triumphator perseuerauit: fallit hos miseros homines, rerum humanarum inconstantia, seu, ut uocant, contingen

tia, oculos enĩ suos stultos mergũt in res ipsas, operaq; rerum, nec aliquando eleuant in conspectu Dei, ut res supra res in Deo cognoscerent, Nobis enim ad inferna spectantibus, res apparent arbitrarie & fortuite, sed ad superna spectãtibus, omnia sunt necessaria. Quia nõ sicut nos, sed sicut ille uult, ita uiuimus, facimus, patimur omnes & omnia, cessat lib. arbit. erga Deum, ꝙ apparet erga nos, & temporalia, illic enim (ut Iacobus ait) non est trãsmutatio nec uicissitudinis obumbratio. Hic uero omnia mutantur & uariãtur, & nos stulti, diuina estimamus secundũ hæc tẽporalia, ut lib. arb. ꝑsummamus Deum præuenire, & grãm extorquere uelut dormienti, quotiens libitũ fuerit, quasi illum mutari nobiscũ possit, & uelit ꝙ aliqñ nõ uoluit, idq; nr̃o lib. arbit. operante & uolente. Et Pau. Ephe. 2. dicit Eramus & nos natura filii iræ sicut & cæteri, si oẽs extra grãз sunt filii iræ ex ipsa natura, ergo & li. arb. est filius iræ ex natura sua, multo magis ex omnibus operibus suis. Quid autem esse potest natura filius iræ, nisi ꝙ omnia quæ facit sunt mala, non ad gratiam sed ad iram præparantia, imo iram merentia. Ite nunc pelagiani & præparate uos ad gratiam, cum hic Paul. non nisi iram illis mereri omnes dicat, mitius erat, si solũ dixisset, eramus filii iræ, sed addens natura, certe totum ꝙ sumus & facimus ex natura, non nisi meritum

iræ, nequaquam gratiæ intelligi uoluit. Vix bre uiorẽ & apertiorem potẽtioremq; in scripturis inuenias sententiã aduersus lib. arb. Et quid mul tis agimus? Ex supradictis abũde cognouimus, etiam iustos magno certamine contra suam car nem laborare, ut faciãt bonum, resistitq; eis libe rum eorum arbitrium, & prudẽtia carnis, summis uiribus concupiscens contra spiritum, odiens ea quæ sunt spiritus & legis Dei, & quomodo pos sibile est, ut sine spũ ex natura sua posset pro spũ cõcupiscere, seu ad spũm se præparare, faciendo q; in se est, in gratia dum fuerit, natura eius talis est, ut contra gratiã indomitũ pugnet, & extra gratiã talis esse poterit natura eius ut spiritum iuuet? Quid insanius fingi põt? Esset hoc mõ strum simile huic, si quis in domitam feram uin culis custoditam domare non possit, & tum insa nus iactet eam ante uincula, & sine uinculis esse tam cicurem & mansuetam, ut sponte se domet, seu ut dometur, laboret? Dessistite quæso ab hac insania, miserrimi pelagiani, si lib. arb. in gratia peccat & insanit aduersum gratiã, sicut cogimur oẽs sentire, & quærũtur Apost. & oẽs sancti, cer te contra oẽm sensum est, ut extra grãm probũ sit & ad absentẽ se paret, quàm pñtem odit & pro sequitur. Necesse est ergo, mera figmenta & hy pocrises esse quecũq; & docẽtur & fiũt añ grãm pro gratia impetranda, præueniri enim nos neces

se est misericordia Dei, ut uelimus, sicut & Aug. cõtra Epistolas pelagi. 1. Dicit ꝗ nolentes Deus conuertit & reluctantes. Sicut in exẽplo Pauli monstrauit quem tunc cõuertit, qñ erat summo ardore persecutionis insanus & contrarius grẽ, Et Petrus nõ respexit dñm ut recordaretur uerbi ꝗ dixerat Iesus, sed dñs respexit Petrũ ĩ media & maxima illa negatione, & sic recordatus uerbi fleuit amare. Videmus itaq; huius articuli sentẽtia, ꝗ̃ falax fuerit operatio erroris, Magistro Sathana. Cum. n. negare non possent nos per grãm fidei saluos fieri oportere, nec eludere possent hanc ueritatẽ, alia uia ingressa est ĩpietas ad eludendum, fingens & si nostrum nõ sit, saluare nos ipsos, nrm tamen esse parari ad hoc ut saluemur gratia Dei. Quæ ergo manet gloria Deo, si nos tm̃ possumus ut saluemur per grãm eius? An parum esse uidetur hoc posse, si quis grãm non habẽs, tm̃ tamen uirtutis habet, ut grãm habere qñ uoluerit possit? Quid refert si dicas sine grã nos saluari cũ pelagianis, quũ gratiã Dei iam ponas in arbitrio hominum, uideris mihi peior pelagiano, dũ grãm Dei necessariam in potestatem hominũ ponis, quã ille negauit esse necessariam. Minus inq̃ uidetur impiũ, gratiam in totũ negare ꝗ̃ eam nrõ studio & opere parari, ac uelut in manu nostra reponere.

DIGRESSIO TERTIA.

DE DIVINA PRAESCIENTIA ET LIBERO ARBITRIO.

CATHOLICVS.

VC Sanè, pertingere ex optabas, ut quoniam arbitrii facultatem cum Dei gratia præscientiaq; ac prædestinatione componere nesciebas, cuncta absoluta necessitate euenire putares, neq; enim æternam infallibilemq; summi Dei scientiam, ubiq; passim in diuinis codicibus expræssam, effugere uel fingere uoluisti, ne id psalmi, tibi dicendum foret, q de similibus canitur, intelligite insipientes in populo & stulti aliquando sapite, qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat, qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam. Et alibi, dominus prospexit super filios hominum si est intelligens aut requirens Deũ. Vnde. Pau. Rom. sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum. Quam quidẽ diuinam sciẽtiam Dyonisius præceteris, de diuinis nominibus triplici ratione indagare connatur, Deum primo inquiẽs, esse sine men

Psal. 93.

Psal. 13.

Pau. Rom. 1.

Dyoni. 7. De diu. nom.

te, & sine sensu, non secundum deffectum, sed secũdum excessum, ex hoc quidem innuens, quoniam super excellentis naturæ Dei ratione, Quũ quicquid perfectionis in entibus repertum, eidẽ excellentius congruat, quæq; etiam inferior cognitio, cuiuspiam perfectionis semper gradum obtinens, per amplius perfectiusq; in eo utiq; erit. At uero, quum idem ait, quoniam diuina mens continet omnia cognitione ab omnibus segregata, in materialitatis Dei, puritatis'ue ratione, qua quidem ab omnibus semota est creaturis, quaq; abstractæ formæ cognitio deuincitur, illius scientiam attestatur. Sed quum tertio subdit, secundum omnium causam in seipso omnium scientiam præaccipiens. Diuinam ex eo scientiam arguit, quoniam omnium est causa. Ex quo nẽpe nullatenus inferi potuisset, nisi cuncta per intellectum & uoluntatẽ, non autem naturæ necessitate, uelut omnium artifex in esse produceret, ad quem uelut artificem cuncta pariter comparentur. Nil itaq; perfectissimam illius subterfugiet agnitionem, cuiusq; nãq; ab eo causati effectus similitudine uel idea, eadem nihilominus cum essentia, pro suæ naturæ modo in eo intelligibiliter præexistente, id quoq; ab ipso perfectissime intelligi fatendum est.

Triplex ratio inuestigandi diuinã scientiam.

Vnde & Augustinus de Trinit. Verbum Dei dixit de scientia illius æternaliter gigni.

Augu. 15. De Trin. 13.

At licet infallibilem ſupereminentemq; omnium tum præſentium tum futurorum notitiam ſupremus ille artifex ſemper obtineat, rerum tamē contingentiam, noſtriq; facultatem arbitrii nequaquam adimit, neq; enim neceſſarium in contingens, uel è contra, ſeu uoluntatem in coactionem commutabit. Si nāq; res cunctas intelligēdo uolendoq; iuxta ipſarum naturas, aut neceſſaria, aut contingentia, uel etiā uoluntaria, in eſſe produxit atq; conſeruat, quomodo eadem præſciendo mutabit? Tum ſiquidem alia uideretur Dei ſcientia quum res ipſas producit, ab ea qua eaſdem præſciendo intelligit, ꝙ ſatis horendum eſt. Quæ itaq; libere aut cōtingēter futura ſunt, libere quoq; ac cōtingenter, pro ſuæ naturæ modo, uentura præſciuntur, quæ quum præſciri dicuntur, eo ipſo futura prænuntiantur. Non enim ut ait Anſelmus niſi ꝙ futurum eſt præſcitur, idē itaq; erit dicere, præſcitum aliquid neceſſario futurum eſſe, ꝙ ſi futurum aliquid eſt, dum ſic futurum ponitur, neceſſario futurum ſit, quæ quidem neceſſitas, rei poſitionem ſequitur, non antecedit, nec prohibet aut cogit aliquid eſſe, uel non eſſe, ſed tantum, ne inſimul eſſe & non eſſe aliquid inferatur, differt namq; rem aliquam dicere neceſſario futuram eſſe, atq; eandem iam futuram, neceſſario futuram eſſe, primum nempe ex diuina præſcientia minime infertur, falſum

Quid ſit dicere. Adeo præſcitum neceſſario erit.

quippe esset dicere, contingentem rem, necessario futuram esse, Alterum autem ex eadem consequi ac de futura re contingenti certificari conuenit. Nam si rem quampiam contingentẽ præscit Deus, ea utiq; iam futura proponitur, quũ .n. non nisi uerũ sciatur, nisi, reuera, futura foret, futura non præsciretur, quũ ergo iam futura sit necesse quidem erit eam futuram esse, secus enim futurum dum futurum est non esset, futurum, quare quum iam futura sit necesse utiq; erit eã esse futuram, libere nihilominus uel contingenter erit, iuxta partialium principiorum suorum uarietatem. Quamuis igitur cuncta præsciat futura Deus, non tamen cũcta præscit ex necessitate futura esse, sed contingentia contingenter, uoluntaria libere, necessaria, quoq; ex necessitate uentura præuidet, nullam itaq;, æterna Dei sapiẽtia, uenturis effectibus necessitatem imponit. Quæ uero sua natura aliter euenire queunt, si secus futura forent, secus quoq; præuisa fuissent. Ast eadem semper infallibili Dei præsciẽtia stante, cui omnia nuda & aperta sunt, secus quàm præuisa sunt euenire non possunt, non ideo quoniam ita ex necessitate succedant, sed quoniam nil creatorum entium diuinam præscientiam, omnia, cum præsentia, tum præterita & futura complectentem, latere potest. Præsciuit itaq;, exẽpli gratia, Deus pilatum damnandum fore, qui diuino ni-

Quomodo Dei præscientia rerũ contingentiam non auffert.

Nota.

hilominus Auxilio, saluari utiq; poterat. Nec sane Dei præscientia, suæ extitit causa damnationis, sed est sua sponte damnatus, qui tamen, ut sic præscitus est, necessario periit. Nec (ut quidam scolastice aiunt) necessitate consequentiæ, seu q; ex Dei præscientia necessario damnatus sit, sed quoniam quum, ut sæpe iam diximus, præscitus ad interitum ponitur, damnadus utiq; statuitur, atq; quum ut damnandus est, non posit non esse damnandus, quoniam tum & damnandus & non damnãdus in simul esset, quæ impossibilia sunt, idcirco præscitus huiusmodi, ex necessitate dãnabitur, non autem necessitate eum ad damnationem cogente, sed ex suppositione. Neq; enim hæc, ut prædiximus, arbitrii libertatem aut rerũ aufferunt contingentiam, sed diuinæ tantummodo scientiæ infalibillitatẽ amplitudinemq; ostẽtant. Nec mirum certe est inferiora hæc in se mutabilia esse, in æterna autem Dei sapientia immutabilia, quum & in se etiam temporalia sint, in supernis uero æterna semper existant. Præuidet ergo sua æterna præscientia Deus quæq; uentura sunt eo modo quo uentura sunt, futura esse. Diuina igitur præscientia arbitriiq; nostri facultas sibi inuicem nullatenus repugnant. Non itaq; fefellit nos humanarum rerum inconstantia, sed te magis decepit in fallibilis præscientiæ Dei cũ arbitrii libertate ignorata conuenientia.

Dei præscientie ac arbitrii conuenientia.

De Diuina prædestinatione, ac Repratione.

QVVM Autem cuncta diuino conspectui, cui idem esse est & intelligere, totumq; simul omnium creaturarum esse complectens, ne dum præsentia, uerum etiam futura, præsentialiter intelligibiliterq; assistant, ueram proculdubio rerum omnium infallibilemq; (ut iã diximus) sciẽtiam æternaliter habet. Neq; ipsius esse mutabilitate, quo uariata contingentia ab humano dic incerte dubiæq; dignoscuntur, illius falli poterit sapientia, quo equidem fiet, ut immensa quoq; illius prouidentia, miro ordine cuncta gubernans, quosdam ad uitam, sua clementia, æternaliter ordinauerit, quosdam uero suis exigentibus meritis, æternæ perditioni deputandos esse præsciuerit. Nam quum uniuersa saluti nostræ conferentia, aut æternam damnationem promerentia, æterne, suo ordine, eidem præsentia existant, salutaribus piisq; bonorum præuisis laboribus, naturali sua bonitate ad id eum principalius inclinante, illos ad beatam uitam misericorditer præordinauit. Alios uero sceleribus inquinandos atq; in eis, dum ipsius Dei possent auxilio subleuari, obduraturos, quoadui xerint, esse prospiciens, æquissimo suo iuditio, æternis cruciatibus deputauit. Nec est qui eiusmodi iusti iudicis

Cur Deus quosdã ad uitam quosdam ad interitũ prædestinauerit.

ſentẽtiam culpare quæat, quum & iuſtis ſtatuta præmia, prauis autem pro eorum nequitia, condigna ſtatuat ſuplitia. Nam quum ex prothoparentis crimine, cuncti uelut contumeliæ uaſa prodeamus in eſſe, iuſta nos ſemper poſſet Deus damnatione repellere. Verum quum nõ ideo fecerit hominem ut pereat, ſed ut eidem magis perfecta charitate coniunctus perpetuo uiuat. Vt per Ezech. teſtatur, uiuo ego dicit dominus quia nolo mortem peccatoris, ſed ut cõuertatur a uia ſua & uiuat. Et Mat. Non eſt uoluntas ante patrem ueſtrum qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis, & ibidẽ. Quotiens uolui cõgregare filios tuos ſicut Gallina cõgregat &c. Et per Hie. quare auerſus eſt populus iſte in Hieruſalẽ, auerſione contentionis, indurauerũt facies ſuas, & noluerunt reuerti. Ecce quoniam de illorum perditione hic conqueritur dominus. Idcirco cunctis ſemper præſto eſt illius gratia, qui uult omnes homines, ſaluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire.

Ezech. 33.
Math. 18. & 23.
Here. 8.
1. Tim. 2.

Adeoq; nobis ſemper adeſt diuina protectio, ut non modo petentibus ſe tribuat pulſantibusq; aperiat, ſed & non quærentibus aliquotiens ſe in ueniendum præbeat, quum & tota die expandat manus ſuas ad populum non credentem ſed contra dicentem ſibi. Vnde per Ezech. proclamat

Ezech. 33.

dicens, cõuertimini a uiis uestris pessimis, & quare moriemini domus israel. Iusto itaq; optimoq; iuditio hos sua misericordia ad uitam disposuit, quos suæ præuidit uocationi assensuros atq; eius mandata obseruaturos. Hos autẽ gehennæ ignibus cruciandos proposuit, quos suæ gratiæ donum contempturos esse prænouit. Necessario nihilominus, quum ut prædiximus, illius præsciẽtia ꝑordinatioq; certa consistat, ut & qui prædestinati sunt, absq; dubio saluẽtur, reprobati uero pro suis demeritis, æternaliter pereãt. Hac tamẽ diuinæ prædestinationis aut reprobationis certitudine, quum Dei præscientia rerum naturã atq; ordinem minime confundat, arbitrii nostri facultas nequaquam deperditur. neq; enim hæc est ea absoluta, antecedensq; necessitas, quæ res esse aut non esse ineuitabiliter efficiat, sed quæ rei tantummodo positionem consequens, talem eã in effectu temporaliter futuram esse enuntiat, qualem iam in diuina mente intellectualiter præsentem esse certificat, nullã prorsus uim coactionemq; libero afferens nostræ uolũtatis arbitrio. Quod ut rursus exẽplo pateat, dicamus Petrum quidem, Dei gratia, saluandum fore, quibusq; etiam liberis suæ salutis causis ad id successiue accurentibus, liberum utiq; atq; contingens est, quum & saluari deperdiq; possit, quæq; etiã eius merita ad illius salutem proficua, contingentia

Diuinæ prædesti. libertq; arbit. conuenientia.

liberaq;

liberaq; existat. Ast eundem Petrum prædesti natum saluãdum fore, eisdem pariter spontaneis salutis suæ rationibus accedentibus, insimulq́; in diuinamente præsentialiter resideẽtibus, necessa rium quippe, atq; ineuitabile existit. Nõ ex eo quidem quoniam prædestinatus quispiam ex ne cessitate saluetur. Sed quoniam quum in eo q́ prædestinatus ponitur, iam saluandus prænuntia tur, si eodem deniq; stante supposito saluandus non esset, esset quidem insimul atq; non esset saluandus, quæ sibi inuicem repugnare planum est. Idem etenim est prædestinatum (ut prædixi mus) saluandum fore, q́ saluandum, saluandum esse, idemq; reprobatum damnandum esse, q́ damnandum utiq; damnandum fore, ac siquis di ceret, sedentem, dum sedet, necessario sedeat, qui *nihil*ominus contingenter sedet. Quibus quidẽ ut cernis, nulla rerum auffertur cõtingentia, nul la'ue arbitrii præscribitur libertas. Nec conse- quentiæ ut aiunt, necessitate, ex Dei præscientia p̃destinatione'ue aut reprobatione, ueluti ex eo rum necessaria causa, hæc ineuitabiliter sequi au tumanda sunt, quum nullam his prorsus, diuina præsciẽtia, siue prædestinatio necessitatem inge rat. Habent se quidem ista tanquam exprimens & expressum. Nam q́ in præcedẽti includitur per sequens uocabulum declaratur. Quum igi- tur exprimentis oppositum cum ab eo expresso

in simul se compati nequeant, exprimens ex expresso expressionis ui, non tanquam ex necessaria subsequentis effectus causa, necessario subsequetur. Hiis quoq; addendum est, quoniã quũ ac uiciniori causa, effectus quisq;, suam sorciatur necessitatem, uel contingentiam, à libero autem nostræ uoluntatis arbitrio, ueluti a proximiori contingentiq; causa, prædestinationis effectus effluat, iuxta id Aug. Qui fecit te sinite, non saluabit te sine te. Eiusmodi quipe p̄destinationis euentus, contingens censendus erit. Amplius quum libere uoluntates nostræ, in ea causarum serie, ad nostram proficientium salutem, computentur, qui Deo certus ab æterno in eius mẽte p̄sentialiter resside, ex prædestinationis reprobationisq; necessitate, nequaquam arbitrii nostri facultas argui posset extincta, quum semper, ut diximus, a contingenti causa, suam effectus contingentiam obtineat, Plana itaq; iam est arbitrii nostri libertas cum æterna Dei prædestinatione compactio, ut nullã pœnitus exinde perditionis nostræ excusationem summere ualeamus.

Aug. 5. de Ciu. Dei cap. 9. contra Ciceronem.

OBIECTIONES CONTRA PRAEDICTA.

PRIMA OBIECTIO.

AT ſuper hiis quæ dicta ſunt non modica in ſurgunt dubia, quibus Dei præſcientia neceſſariam fore ſalutis noſtræ, perditioniſq; cauſam, uidetur. Nã primo Geneſ. Scribitur Iacob dilexi Eſau autem odio habui. Quod Apoſtol. Rom. 9. pertractans ait, quum enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent uel mali, ut ſecũdum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus ſed ex uocante dictum eſt, Iacob dilexi Eſau autem odio habui. Sola igitur æterna Dei electione aut reprobatione, non aũt ex operibus, è libero uoluntatis arbitrio uel bono cordis propoſito prodeuntibus, ſalus uel perditio noſtra conſurget. Pri. Gen. 25. obiectio.

RESPONSIO.

Elegiſſe Deum dicimus ac dilexiſſe Iacob, non quidem ex iam actis illius operibus, quum non dum natus aliquid boni aut mali egerit. Nec ex bonis etiã ſuæ naturæ actibus ab eo præuiſis, quum hii naturam noſtram tranſcendere nequeant, ut pro ſupra naturali bono adipiſcẽdo ſuffitiant. Neq; ex tunc bono cordis ſui propoſito. Qm̃ adhuc rationis minime capax, illud habere non poterat, Neq; expræſcitis eiuſdẽ me Reſponſio.

ritis. Quum Paul. aperte dicat, quoniam non ex operibus sed ex uocante dictum est ei, quia maior seruiet minori. Quid ergo dicemus, nunquid iniquitas est apud Deum? absit. Nam quũ ex mercedis debito, quippiã pro condigno operantis labore, impenditur, æquo laborãtis merito, iniuste nempe minor merces, redderetur. At hic nullum adest condignum meritum. Nam quum ex humanæ naturæ massa, originali prothoplasti crimine infecta, æterna cuncti simus damnatione condigni, quisquis ex huiusmodi periturorum numero eripiatur, reliquis in perditionis statu relictis, quum nullum ibi sit meritum, nulla erit quoq; eripientis iniquitas, uel iniustitia, aut partialitas, sed liberantis tantũ iudicis bonitas, elargientisq; pietas computabitur.

Rom. 9.

Quomodo iustissime Deus quosdã eligit quosdam reprobat.

Ideoq; ex dato Moysi respõso questionem hãc dissoluens Paulus subiunxit. Miserebor cui misereor, id est, cuius misereor, eum iam ex misericordia eligendo, miserebor, gratiam tribuendo. Et misericordiam præstabo, ei iuste, scilicet, uiuendi ac perseuerandi, cuius miserebor, illius, scilicet, quem prædestinauero. Concludensque Apostolus, subdit. Igitur non uolentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Ac si dicat, bone uoluntates nostræ in diuina mente elucentes, humanarum etiam actionum cursus, à Deo præuisus, æternæ nostræ electionis, principalior

Exod. 33.

Nota.

Quomodo cuius uult Deus miseretur.

efficaxq; ratio, ex iuſtitiæ merito, minime extitere, ſed ipſius magis præeligentis liberantiſq; Dei miſericordia. Nec bonum tamen futurum cordis Iacob propoſitum, eiuſq; per agenda, Dei gratia, merita, Deum iuſtorum omnium ampliſſimum remuneratorem, latuere. Quinimmo & ab eo tanquam præſentia præcognita, Ad hanc, ipſum, præeligendi pietatem, tanquam bonarum operationum zelatorem, flectunt atq; interpellāt. Aeternæ itaq; ipſius Iacob electionis, dilectionis'ue, cunctorumq; pariter electorum, uera principaliorq; cauſa, eligētis Dei bonitas ſtatuitur. Secundariam autem atq; acceſſoriam, ut ita dicam, eiuſdem liberationis rationem, propriam bonæ mentis habitudinē, præſcitaq; merita, eſſe ex libero noſtræ uoluntatis arbitrio, Dei gratia, prodeuntia, Catholice aſſerrimus. Iacob igitur ad uitam, libere, ſua gratia, conſequendam, æternaliter præelegit dominus. Eſau uero, ne dum originali macula infectum, qua ſinguli iuſtum æternæ damnationis iuditium promerentur, ſed ex præuiſa etiam ſui cordis operis'ue prauitate ſupræmus ille atq; æquiſſimus iudex, qui qualis quiſq; ſua ſponte futurus ſit, unico ſuæ ſapientiæ ſimplicíq;, cernit intuitu, iuſto iuditio ſpreuit. Non ergo eum ad peccandum adegit, qui eum ſpōte peccaturum fore præuidit, cuius præſcientia, Vt Auguſtinus ait, neminem cogit ad

Idem intellige Aug. in Enchir. cap. 98. de hac materia diffuſe differens.

Aug. de triplici habitaculo.

peccandum, ut multi errantes dicunt. Et infra cõcludens ait, ideo uoluntate propria homo peccauit, & non alia necessitate, quia in præsentia Dei fuit, ut uoluntate & libero arbitrio, & non necessitate cogente peccaret. Et infra, si ergo uoluntarie & non coactus est ad peccandum, potuit sine dubio, non peccare, si uellet, ideoq; pœnam meruit quia non inuitus peccauit.

SECVNDA OBIECTIO.

AMplius non'ne Deus Pharaonẽ excitauit, atq; ut non relinqueret populum suum obdurauit. Vnde Exo. 9. scribitur, quia in hoc ipsum excitaui te, ut ostendam in te uirtutem meam, ut anuntietur nomen meum in uniuersa terra. Nostri igitur arbitrii libertas perire uidetur, quũ obdurationis uel peccati nequitiam in Pharaonis, aut cuiusuis alterius hominis cor, immittat Deus. Nã uoluntati eius quis resistit?

RESPONSIO.

Decem quippe plagis, Pharaonẽ in malitia dormientem, idest absconditum, siue latentem, excitauit dñs. Quatenus propria cordis eius malitia nescientibus patefieret. Qui tamẽ Pharao iustis Dei plagis affectus, propria animi sui elatione,

Deo sub esse renués, dixit Deũ ignoro, & Israel non dimittã. Cuius quidem cor, sibi impie repugnantis, Deus iuste sua gratia, expoliando, ac nõ emolliendo, non autem malitiam immittendo, suisq; id exigentibus meritis, obdurauit. Nõ igitur in Deum optimum, iniustitiæ omnis, iustum ultorem, illius est culpa reflectenda, quum proprio ille meruerit uitio, qui diuino cõtempserat parere iuditio. Indurauit itaq; Dominus (teste Basilio) expectatione ad pœnitentiam, atq; supplitii dilatione, propriam augentem malitiam, quatenus in extremo augumẽti prauitatis illius termino, diuini iuditii perfectionẽ cunctis oñret.

Quõ intelligendũ sit, Deum indurasse cor Pharaonis.

TERTIA OBIECTIO.

Alia quoq; non modica contra iam dicta, insurgit ambiguitas. Quoniam duobus paruulis, parentum manibus ad regenerationis lauacrum delatis, in eorum altero, sacerdote, Baptismatis sacramento peragente. Alterũ aliquotiés, huiusmodi saluatoris gratia fraudatum, in parentum gremio expirasse cõtingit. Cui quũ non aliquis adhuc arbitrii usus extiterit, aut iã futurus sit, quo ex malis illius præscitis meritis, æterno cruciatui ad iudicari possit. Cur igitur hic morte præuentus baptismi gratiam assequi nequiuerit, quum in altero fidei mysterium expleri, salua

riq; iam concessum sit? Hanc nempe difficultatẽ tangit Aug. in libro ypogno. Contra pellagia-nos, eaq; aliis uerbis exp̄ssa, subdit. Quis sapiẽs & intelliget hæc? aut quis ydoneus erit horum reddere rõnẽ? nec aliter soluit, q̄ ad id Pau. Ro. xi. recurrens. O altitudo diuitiarum sapiẽtiæ & scientiæ Dei, q̄ incomprehensibilia sunt iuditia eius, & inuestigabiles uie eius.

Aug. lib. ypog. 6.

RESPONSIO.

Temeritatis quidem nota digni censeremur, siq; Doctoꝝ eximius Aug. se nescire fattetur, nos ea dissoluere auderemus. Quũ nihilominus sane intelligendo diceremus. Quoniã partiales cuiusq; salutis uel dãnationis rões, ut pote, cur hunc ad huc matris utero clausum, reprobatũ extinguat, illũ aũt uiuere, ut saluetur, permittat, quodq; extremũ futuꝝ sit utriusq; hoꝝ iuditiũ, cum Aug. utiq; ignoramus. Verũ quum neminẽ nisi iustissimo Dei iuditio, nobis tamẽ ignoto, dãnari aut saluari, firma fide credamus. Ipsũ quoq; pro meritis, aut demeritis, ab eo tamen æternaliter præcognitis, unicuiq; iuste retribuere tenemus. Ex omni itaq; eorum uita, diuino intuitu in simul conspecta, nouit dñs, quem ex bona, ut prædiximus, ꝑuisa mentis habitudine, misericorditer, liberet. Et quẽ, ex futuris ab eo malis, si superuiueret,

Prædestinat. reprobationisq; causas partiales ignoramus.

ret, (illius cæteris futurũ nocumentũ, pcauendo) tanquam uas cõtumeliæ ortũ, iustissime extinguat. Quum aũt nostro semp merita ac demerita peragantur libero uoluntatis arbitrio, nostræ saltim uolũtatis assensu aut dissensu, à Deo præuiso, diuino nihilominus, nobis sp ignoto, iuditio Vel ad uitam misericorditer eligimur, uel tanquam cõtumeliæ uasa deiicimur. Quare aũt adhũc Dei gratia puenerit, ad illũ uero nõ, occulta (ut Aug. inqt) causa esse potest, in iusta esse nõ põt. Horũ igitur infantiũ electionis reprobationisue causa (& si nobis occulta sit) iusta tamẽ semper absque dubio existit, quamuis ergo Dei iuditia, exigua intellectus nostri uirtute, comprehendere nequeamus, ea tñ iustissima esse per ea quæ facta sunt intellecta rationali discursu patefacere possumus.

Aug. de peccatorum meritis & remissione.

QVARTA OBIECTIO.

AMplius quum solius Dei uolũtatis sit, tanquam figuli ex luto, ex eadẽ humani generis massa, aliud uas in honorẽ, aliud in contumeliam facere, nulla quidẽ salutis dãnationisue ratio alia ascribẽda uidebitur. Nam quũ Hieremias, in domũ figuli, ex Dei mãdato, descẽdisset, ut Hier. scribitur, & ipse figulus opus super rotã pficeret, dissipatũque esset uas quod faciebat ex luto, manibus suis, faceretque illud uas alterũ, sicut placuerat

Hier. 18.

Rom. 9.

Aug. libro soli loquiorũ cap. 29.

ei, Dñs dixit ad eũ, ecce sicut lutũ in manu figu-
li, sic uos domus Israel in manu mea. Vnde Pau.
Nũquid dicit figmentũ ei qui se finxit, quid me
fecisti sic? An nõ habet potestatẽ figulus luti ex
eadẽ massa facere aliud q̃dẽ uas in honorẽ aliud
uero in cõtumeliã. Quod ẽt pertractans beatus
Aug. ait. Et ego dñe hoc cõsiderãs expauesco &
obstupesco de altitudine diuitiarũ sapiẽtiæ & sci
entiæ tuæ, ad q̃ ego nõ ptingo, & incõprehẽsibi-
lia iuditia iustitiæ tuæ. Qm̃ ex eodẽ luto, alia q
dẽ uasa facis in honorẽ, alia in contumeliã sempi
ternã. Quos igitur tibi elegisti de multis, in tẽ-
plum sanctum tuum, ipsos mundas, effundẽs sup
eos aquã mundã, quorũ nomina numerũq; tu no
sti, qui solus numeras multitudinẽ stellarũ, & o-
mnibus eis nomina uocas, qui etiam scripti sunt
in libro, qui nequaq̃ perire possunt, quibus oĩa
cooperantur in bonum, ẽt ipsa peccata. Quũ. n.
cadunt non colliduntur, qm̃ tu dñe supponis ma
nũ tuam, custodiens oĩa ossa eorũ, ut unũ ex his
non cõteratur. Et infra. Quorũ dinumeratio no
minũ et meritorũ prauorũ, apud te est, q numerũ
arenæ maris dinumerasti, & dimensus es profun
dũ abissi, quos reliquisti in ĩmunditiis suis, qui-
bus oĩa cooperantur in malũ, & orõ ẽt ipsa eorũ.
Ecce igitur, qm̃ nõ expreuisis bonorũ malorũ ue
operibus, ut asseruisti, sed ex mera Dei uolũtate
pẽdeat, ut q̃spiã saluari queat, aut peat in æternũ.

RESPONSIO.

Qua nẽpe ratione æquissimus iudex Deus, plurimos ueluti cõtumeliæ uasa abiecerit. Quũ ex primorꝝ hoium imunditia, tanq̃ iræ filii, omnes, æternæ dãnationis iuditiũ, iuste promereamur, iniustũ cuiq; uel stupendũ, uideri nõ debet. At cur quosdã ex eadẽ corrupta, humanæ naturæ, massa, in quibus sibi inhabitare cõplacuit, nullis eorꝝ meritis, ante mũdũ pdestinauerit, de mũdo uocauerit, atq; emundauerit, imundo iustificauerit, & post mũdũ magnificauerit, quibus oia nedũ bona, sed & mala cooperentur in bonũ, reliquis nimirꝝ in eorꝝ immunditiis relictis, quibus demũ oia cooperantur in malũ, stupendũ quidẽ iuditiũ expauescendũq; uidet. At tñ si q̃ iã a nobis discussa sunt, diligẽtius scrutẽtur, ubi de pdestinationis, liberiq; arbitrii cõpositione diffuse satis disseruimus, nõ impossibilis ad obiecta patebit Respõsio. Dictũ siqdẽ est, qm̃ quos Deus, suæ nõ oppugnaturos uocationi, præuidit, suaq; pcepta minime neglecturos, agnouit, iusto eius optimoq; iuditio, tanq̃ electionis atq; honoris uasa, ad beatã uitam misericorditer pdestinauit. Quos aũt suæ gratiæ donũ, cuiq; amplissime oblatũ, contẽpturos esse pnouit, hos cruciatibus ppetuis iuste deputauit. Qua ĩ re, si nobis id Aug. in Ench. obiicias, dicẽtis. Si futura opera vel bo — Aug in Ench. 98.

na huius, uel mala illius, q̃ Deus utiq; p̃sciebat, uellet, supple Ap̃lus, intelligi, nequaq̃ diceret, nõ ex operibus, sed diceret, ex futuris opibus, eoq; mõ istã solueret qõnẽ, imo nullã quã solui opus esset, faceret q̃stionẽ. Vbi certe p̃uisa opa, à p̃destinationis reprobationisq; rõne apertissime excludi uidentur. Satisfaciẽdo dicemus. Qm̃ quũ de æterna ipsius Iacob electiõe tractauimus, adiunximus, solã p̃eligentis liberantisq; Dei bonitatem misericordiãq;, nõ bonaꝝ actionũ cursum à Deo p̃uisum, æternæ nostræ p̃destinationis efficacẽ cãm existere, ideoq; p̃uisa opa ab hac rõne seclusit Apostolus. Nostra tñ ab eo præcognita merita, uel ẽt bona, nr̃æ mentis habitudo, eũ, ueluti cuiusq; iustæ actionis nostræ laborisq; zelatorẽ, atq; amplissimũ remuneratorẽ, ad hãc p̃eligendi pietatẽ, inclinantia, secundaria esse, atq; accessoria asseruimus. Quæ nihilominus quũ ex libero nostræ uoluntatis arbitrio (Dei g̃ra) emergant, liberũ arbitriũ nostrũ, ab æterna electione minime secludet. Quũ uero de defuncto paruulo parẽtũ manibus ad Baptismi lauacrũ deportato, loqueremur. Eũ diximus, qm̃ primoꝝ culpa parẽtũ, uas erat cõtumeliæ ortũ, ex prauis quoq; si superuixisset, illius p̃uisis operibus, iustissime à Deo extinctũ fuisse. Ita ut & si bona p̃uisa merita, à principaliori p̃destinationis rõne secludantur, mala tamẽ p̃uisa uel acta merita, à reprobatio

De Iacob & Esau iudicio.

Quomodo ex sola Dei bonitate, & tamen expræuisis etiam bonis meritis prædestinati sumus.

Bona præuisa merita a prædestinatione secluduntur

nis causa nõ separantur. Hinc Aug. Vbi supra, subiunxit. Quis. n. nisi insipiens, Deum iniquũ putet, siue iuditiũ pœnale ingerat digno. Ecce, reprobatiõis, ex prauis meritis, iustitiã. Sequitur. Siue misericordiã præstet indigno. Ecce pdestinatõis, ex bonorũ operũ exclusiõe, misericordiã. His itaq; iustissimis rõnibus, partialr tñ nobis ignotis, qm singulas cuiusq; futuras actiones nescimus. Alia, ex eodẽ humanæ naturæ luto, uasa Deus in celestẽ honorẽ, pstituit, Alia in cõtumelia sempiternã adiudicauit. Non aũt sic quẽpiã pduxit dñs, ut dãnet, qm, quũ nõ nisi ex peccato quispiã iuste dãnetur, tũc eos ut peccarẽt fecisset, qd quidẽ impium, ne dũ dicere est, sed & cogitare. Nã propria cuiusq; electio, iuxta. Dama. uasa struit honorabilia, quũ ex propria uoluntate, ut ẽt Chriso. ait. Quisquis uas iræ, aut misericordiæ, fiat. Verũ qm nulla, nostræ electionis liberationisq; efficax causa, diuina excepta misericordia, re uera, esse uidetur, idcirco usq; adeo absolute Deus uas hoc in honorẽ, illud uero in cõtumeliam efficere dicitur, ac si nulla prorsus alia pdestinatiõis reprobationis ue rõ assignari qat. Indeq; se de altitudine sapientiæ ac scientiæ Dei expauescere, clamat Aug. Quosq; ad uitã pelegit Deus, non ex absoluta ipsius effectus necessitate, arbitrii libertatẽ extinguẽte, sed ex diuinæ pscientiæ, certitudine, perire non posse affirmat.

mala uero præuisa à reprobatione non separantur. Aug. ubi supra.

Dama. cap. 20.

Chriso. in Epi. pa.

Cur absolute dicatur, Deum hoc uas in honorem illum in contumeliam produxisse.

Quibus ēt ideo in bonū peccata cooperari dicū tur, qm̄ ex his correctis, ad potiora semper profi ciunt. Reprobis uero cuncta ex eo in malum tē dunt, qm̄ ueluti diuinæ gratiæ illusores, solo re℞ tēporalium amore, Dei obsequium exequentes, eos ad æternū assidue pellunt interitum.

QVINTA OBIECTIO.

AMplius, ex diuinis .n. litteris sæpissime haberi uidetur, Deum oīum humano℞ actuū operationūq; decursum, omni nostræ uolūtatis arbitrio abiecto, pro sua uoluntate disponere, ut pote, Regna scindere, obcecare, decipere, obdurareq; & huiusmodi. Nam. 3. Regum, scribitur.
3. Reg. xi. Hieroboam Salamonis seruo, per Ahiam pphetam sylonitē, diuino oraculo, sic prædictū fuisse. Aufferā aūt Regnū de manu filii eius, id est de manu Roboam filii Salomonis. Et dabo tibi decem tribus, filio aūt eius dabo tribum unam, ut remaneat lucerna Dauid seruo meo, cunctis diebus corā me in Hierusalē. Non'ne & pro Achab
2. Para. 18. rege decipiendo, spūi mendaci à Deo dictum extitit. Decipies & pualebis, ægredere, & fac, ita.
Ibi. 21. Scđo ēt para. dicitur. Suscitauit ergo dn̄s cōtra Ioram spiritum Philistino℞, & Arabum, qui cōfines sunt Aethiopibus, & ascenderunt in terrā Iuda, & uastauerunt eam. Et ibidem. Voluntas

quippe Dei fuit aduersus Ochoziam, ut ueniret ad Ioram. In Esaia ēt legitur. Et educam eos in uiam q̄ nesciunt, & in semitis quas ignorauerũt, ambulare eos faciam. Et infinita prope, huiusmodi in diuinis litteris, reperta sunt, quæ euitãde ꝓlixitatis gr̃a omittuntur. Quibus plane asseri uidetur, Deum ipsum, cuncta hæc inferiora, nullo nostræ uoluntatis arbitrio accurrẽte, pro sua immutabili uoluntate, disponere. 22 Esa. 42.

RESPONSIO.

Per sepæ errantes homines, quorum finis interritus, & quoꝝ Deus uenter est, suas usq; adeo auertunt, ab omniũ plasmatore facies, ut uniuersa, pœne, Dei mandata contemnant, gratiamq; Dei deludant, atq; omniũ deniq; flagitioꝝ sordibus intenti, pecudum more uitã uiuant. Quibus, quum eorum expleta malitia, iustissima Dei ultio, pro peccatis, ingruerit. Diuini prius luminis claritatem, qua cunctos, potuissent, si uoluissent, suæ captiuitatis laquæos euadere, cõtenentes, ea, zelantes tenebras, luce carent, mẽteq; ceci, in eos propensius incidunt captiuanturq; laqueos, sibi propriis malis meritis adeptos, ut in sordibus, suo iã uitio obdurati (Ioan. Euang. teste) adhuc magis sordescant. Obscurenturq; oculi eoꝝ (ut ait Dauid) ne uideãt, & dorsum eorũ semper incurua,

Diuina ultio nõ nisi pro peccatis nobis immittitur.

Apost. 22. Psal. 63.

Rom. primo

Ideſt non niſi infima aprehendant. Cui confor me eſt id Paul. Quum ait. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Suo igitur ſemper iuſto, iuditio, Regnum abſtulit Deus a Roboam, atq; ſcidit, ſuiq; patris ſeruo Hieroboam condonauit, paternorum enim ſcelerum fuerat Roboam immitator, Optimoq; ſeniorũ ſpreto conſilio, ſtultis iunioribus annuens Dura populo ſuo, ac ſup ba reſpondit. Qm̃ prauis ſuis exigentibus meritis, eum Dñs Aduerſatus fuerat. Achab quoq; abiit ut. 3. Re habetur, & ſeruiuit Baal, & adora uit eum, & poſuit Aram Baal in eiuſdem tẽplo, qđ edificarat in ſamaria, & plantauit lucũ, & addidit Achab (ut ibidem dicitur) in opere ſuo, irritans dñm Deũ Iſrael, ſuper oẽs Reges Iſrael, qui fuerãt ante eũ. Merito igit᷑ à Deo deceptus eſt, ſuoꝶ inimicoꝶ manibus interẽptus. Sic & de Io rã Rege. In litteris. n. ab Helia propheta eidem allatis, ita ſcriptũ erat. Qm̃ nõ ambulaſti in uiis Ioſaphat patris tui, & in uiis Aſa Regis Iuda. Sed inceſſiſti per iter Regum Iſrael, & fornicari feciſti Iudam & habitatores Hieruſalem, immit tati fornicationem domus Achab, inſuper & fra tres tuos domum patris tui, meliores te, occidiſti. Ecce dñs percutiet te plaga magna cũ populo tuo. Et infra, demũ, ait. Suſcitauit ergo dñs contra Ioram ſpiritum philiſtinorum. Iuſto igitur Dei iuditio plurima ei euenerunt mala, qui

De Roboam Rege.

De Achab. 3. Re. 16.

De Ioram Rege.

suo Deum libero contẽpsit arbitrio. Sed & quid de Ochozia, superius in eodem cap. scriptum sit, perlegas. Inquit enim. Et ipse ingressus est per uias domus Achab, mater. n. eius impulit eũ, ut ipse ageret, fecit igitur malum in conspectu dñi. In Esaia similiter, in illius capituli calce conscriptum est. Quis dedit in direptionem Iacob & Israel uastantibus? Respondetq;. Non'ne dñs ipse cui peccauimus, & noluerunt in uiis eius ambulare, & non audierunt legem eius. Qñcunq; igitur (ut etiã Aug. ait) in diuinis literis à Deo seduci homines, aut obtundi, uel obdurari, & his similia legimus, semper mala eorũ merita pcesisse, ut iuste ista paterentur, excogitare debemus. Eorum quippe malitia agente, etiam in reprobũ sensum, (teste Paulo Apost.) traduntur, ut ea faciant quæ non conueniunt, atq; in errorem mitantur. Vt qui dum posset, ueritatem amplecti noluerunt, inuicti demũ mẽdaciis annuerunt, sicq; in erroribus suis iuste remaneant. Nec mirum, si Dei bñficio, sic iniq; agẽtes priuentur, quũ ex eorum iniquitate à Deo deseri mereantur.

De Ochozia.

Esaia. 22.

Augu. de gratia & libero arbitrio

Qui dum possunt gratiam obtinere, contemnunt, eam postmodum quandoq; inuenire non possunt, semperq; in maiorem errorem labuntur.

AD LITERAM HAERETICI RESPONSIO.

SEd his a nobis iã ita Elucidatis. Quã magni etiã tue sint põderis obiectiões inspiciamus. Cũctis q̃dẽ etiã parũ in sacris litteris exercitatis

p tritũ est, qm̃ Deus in se stabilis ac manẽs, dat cuncta moueri. Nostri igitur arbitrii mutabilitatem, illius immutabilitas, sicut etiam & cæterarũ rerũ essentias uel naturas, minime tollit. Nam si immutabilis pmanẽs mutabilia cũcta creauit, cur immutabiliter p̃sciens aut uolens, mutabiliũ mutabilitatẽ euertet? Mutabilẽ itaq; effectũ ab immutabili causa p̃cipue uĩ prouenire posse, nõ repugnat. Licet igitur absq; ĩmutabili Dei uolũtate, nec folium quidem arboris in terram mutabiliter ac contingenter cadat, eius nihilominus contingentiam aut mutabilitatẽ, diuinæ uoluntatis immutabilitas, sicut & diuinæ p̃scientiæ infallibilitas, minime tollet. Quũ (ut supra dictũ extitit) a proximiori causa effectus, ut talis sit, sp obtineat. Quamuis nec Euangelii etiam textus (ut affers) ita iaceat, ut eũ percurrenti patere potest. Neq; Esaiæ dictum, est ad liberum iudeorum arbitrium abnegandum, sed ad, Idolorũ Babiloniæ contemptum exprimendũ, ac si diceret, bene aut male nequaq̃ agere potestis, qm̃ scilicet sensu ac ĩtellectu p̃diti nõ estis. Nõ aũt ex operibus gratiã, sed fide magis eã nos promereri, cum Aug. dicimus. Eamq; opus omne saluti nostræ proficuum p̃uenire, quibusdã tamẽ ẽt bonis naturæ actibus, & si ualde imperfectis, oẽm præuiã gratiã præcedentibus, aliisq; eandem subsequentibus, Ad iustificantem gratiã p̃paramur. Nec libero prius p iustificante gratia, Deũ præ

Dei immutabilitas rerum mutabilitatem non affert.

uenimus arbitrio, q̃ ipse sua nos uocatione atrahendo ꝑuenerit. Nec gratia ponitur extorquenda, quæ cunctis æquidẽ, eam nõ spernentibus, cõtinuo, Dei bonitate, adest. Quãuis ẽt prothoplasti uitio, liberꝝ uolũtatis arbitriũ uitiatũ sit atq; infirmũ, nõ tñ usqueadeo extinctũ, quin naturæ opa, ẽt moraliter bona, quibus se ad priorẽ Dei uocationẽ aliq̃tisper accingat, pficere, praua aũt respuere posit, Veluti pl'ium ẽt infidelium exẽplo, exploratũ extitit. Quæ æquidem moralia opa, & si ea forte rõne, peccata nũcupata sint, qm̃ illa agentes, à pctõ nõ liberẽt, ipsisq; infidelibus ad uitã nequaq̃ prosint. Qm̃ omne qđ nõ est ex fide (teste Pau.) pcũm est. In se tñ sumpta, suoq; ꝓximiori fini collata, bona eẽ moraliter, sobrius autumãtur. Ex naturæ siquidẽ bono, nobis, post primoꝝ lapsum, diuina bonitate, relicto, non aũt è malo nobis eoꝝ uitio illato, moralia hæc emergere dicenda sunt. Ex malo etenim ut malũ est nõ nisi malũ progredi, utiq; fatendũ est. Valde quippe iniustũ, & maloꝝ oĩum probatur extremum (ut Casio. ait) ut inde quis cogatur detrimẽta suscipe, unde credebat Auxilia prouenire, molestiã pati sine causa, pœnã sine culpa, dãna sine debitis. Non itaq; peccata erũt, aut ea agentibus detrimentum, Quinimmo & ad pfectiorem statum magis dispositio, ut supra de Cornelio ex Apl'oꝝ actibus, adductũ est. Ad postremam aũt iustificantemq; grãm, non de sola natura, sed

Aug. de uera innocentia propo. 106.

Pau. Rom. 14.

Gentilium moralia, bona autumantur.

Casio.

Act. Apost. cap. x.

& informi fide, penarumq; timore, pro ut ex iam dictis abũde cõstat, q̃ dona Dei sunt, p̃paramur. Carnisq; cõcupiscentiã, seu originalẽ fomitẽ, nõ aũt liberꝶ arbitriũ, iustis bene agere uolentibus restitisse dicimus, quum in eiusmodi certamine positi, non ex tristitia, sed sua sponte, bene operati sint. Frequentius tñ euenire solet, ut torpẽtia prauoꝶ corda, sua præuia uocatiõe uel impulsione, piissimus Deus usqueadeo excutiat, ut timore magis eos inuitos ad bonũ cõpellere, q̃ amore ad se trahere uideatur. Quod nihilominus ab æquissimo oĩum iudice, non ita fieri planum est. Nam si inuitos nos ad bonũ traheret, quũ agẽs inuite bonũ, offendat, ad sui nos offensionẽ cõpellere diceretur, qđ quidẽ horrendũ est opinari, Nolẽtes utiq; primo trahit Deus, ut ex nolẽtibus, uolentes fiant. Vnde Aug. cõtra pellagianoꝶ Epistolas, sic inquit, Trahitur ergo miris modis ut uellit, ab illo qui nouit intus in ipsis hoĩum cordibus operari, nõ ut hoĩes, q fieri non potest, nolentes credant, sed ut uolentes ex nolẽtibus fiant. In hunc itaq; modũ nolentẽ Apl̃m, ibidem asserit, esse cõuersum. Non est ergo Paulus ad Christi fidẽ coactus, sed diuina castigatione p̃monitus, ut de nolente uolens fieret, q & factũ conspicimus. Nã & uehementi primũ timore concussus, subinde amore thractus, statim libere dixit, Dñe quid me uis facere? Iuxta igitur nostræ uoluntatis modũ, illius, nimirum, libera

Quomodo à Deo compellimur ad bonum.

Aug. contra pellagi. Episto. lib. pri. cap. 19.

Quomodo Paul. ad fidem coactus non fuit.

facultate manẽte, mire, in ea incompræhensibili-terq; opatur dñs, prius nos siquidẽ ad pœnitentiã, non cogendo, sed illustrando, suadendo, excitandoq;, Veluti quũ negantẽ Petrũ respexit, sua misericordia ꝑuenit, ut suscepti iam uerbi Dei seminis recordati, ingrate nos a deo auersionis, interne sponteq; peniteat, quo subinde, iustificantẽ gratiam adipisci possimus. Præuenientis igitur Dei est, ut iuste agamus, liberi uero nostræ uolũtatis arbitrii assentientis est, ut ab ipso Deo adiuuemur, Vtriusq; aũt, Dei scilicet, iustificante nos gratia, subsequẽtis, nostriq; cooperãtis arbitrii est, ut saluemur. Nec sic Dei gratiã, in hominũ statuimus arbitrio, ut eam ẽt irridẽtes, Deo, prope, inuito, nulla cordis cõtritione ꝑuia, aut fide placato, prolibito semper assumãt, sed qm̃ ob suam nimiam, qua nos Deus semꝑ dilexit charitatem, eã cunctis ad se reuerti anuẽtibus amplissime offerat, ac præstare nõ differat. Sic itaq; nedum gratiam, sed & cœlestem illam gloriam in nostra esse potestate repositam asserit, Aug. Reposita est (inquit) in potestate facientis, quia Regnum cœlorum uim patitur. Ad q̧ tandem nos dñs, sua bonitate, perducat. Amen.

Quo ordine gratia & liberum arbitrium ad salutem concurrant.

Aug. Sermo. de sanctis. 37.

Omnium scientiarum largitori
Laus, honor, & Gloria.

ERRORES IN LITTERRA POST VLTIMAM IMPRESSIONEM REPERIT.

Folio primo In indice operis, ſacramentum, pro ſacramentorum. Fo. 3. car. 4. Reuella ꝓ Reuela. Fo. 5. car. 12. Eccellẽtioribus ꝓ Excellẽtioribus F. 6. c. 13. deficit quottatio in margine. ſ. Eſa. 21. Fo. eodẽ. car. 15. formitem. pro fomite. Fo. eodẽ car. 16. quæq;. ꝓ ſimplici quæ. Fo. 7. car. 17. abte ꝓ abſte. Fo. 9. car. 25. quadã, pro quædam. Ibid. iuicta e. ꝓ inuicte. Fo. 11. c. 34. Titulus, De orõ ne dñica, trãſpoſitus. Fo. 12. car. 33. & alibi pluries. prothoplauſtrũ. ꝓ prothoplaſtũ. Fo. 13. c. 44 infine. 3. Reſponſio. qua. ꝓ quia. Fo. 14. car. 47. aſſertionis. ꝓ diſceptatiouis, Ibidẽ. Titulus. An qſpiã. ſe eẽ &c. trãſpoſitus. Fo. 15. car. 49. dignis ꝓ dignus. Fo. 16. c. 53. in margine, ſiluit. ꝓ ſoluit Ibidẽ. Relinquẽda. ꝓ Relinquendũ. Fo. 17. c. 57 atisfactione, ꝓ ſatisfactione. Ibidẽ in margine, ubi dicit. chriſo. 80. deficit. home. Fo. 18. c. 61. in heretico. ita. ꝓ iſta. Fo. Eodẽ. car. 63. in heretico exercetur. ꝓ exicetur. Ibidẽ. excicatum. ꝓ exiccatum. Fo. 19. error in numero. ca. 66. uoluntari, è. ꝓ uoluntarie. Ibidem in margine. Hiero. ad amaſ. ꝓ Damas. Fo. eodẽ. c. 67. in margine, oẽm. ꝓ omnium. ibidẽ, in littera. in uerbo ſupremum, deficit, e. Fo. 20. car. 70. tranſpoſita eſt quottatio Pſal. 33. Ad Eſa. Fo. eodẽ. car. 71. Titulus An iuſtus in oĩ &c. trãſpoſitus. Ibidẽ. ca. 72. Arbitrio. ꝓ Arbitro. Fo. 21. c. 73. natura. ꝓ nãm. & in margine graliã, ꝓ grãm. ꝑparatio. pro præparatio.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O

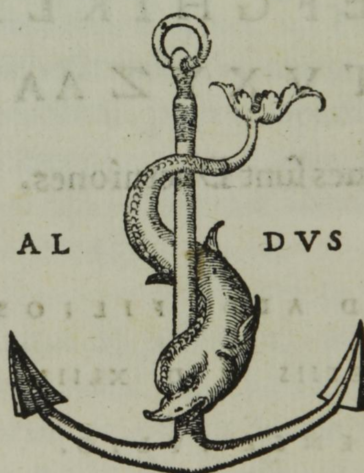
P Q R S T V X Y Z AA BB CC.

Omnes sunt Duerniones.

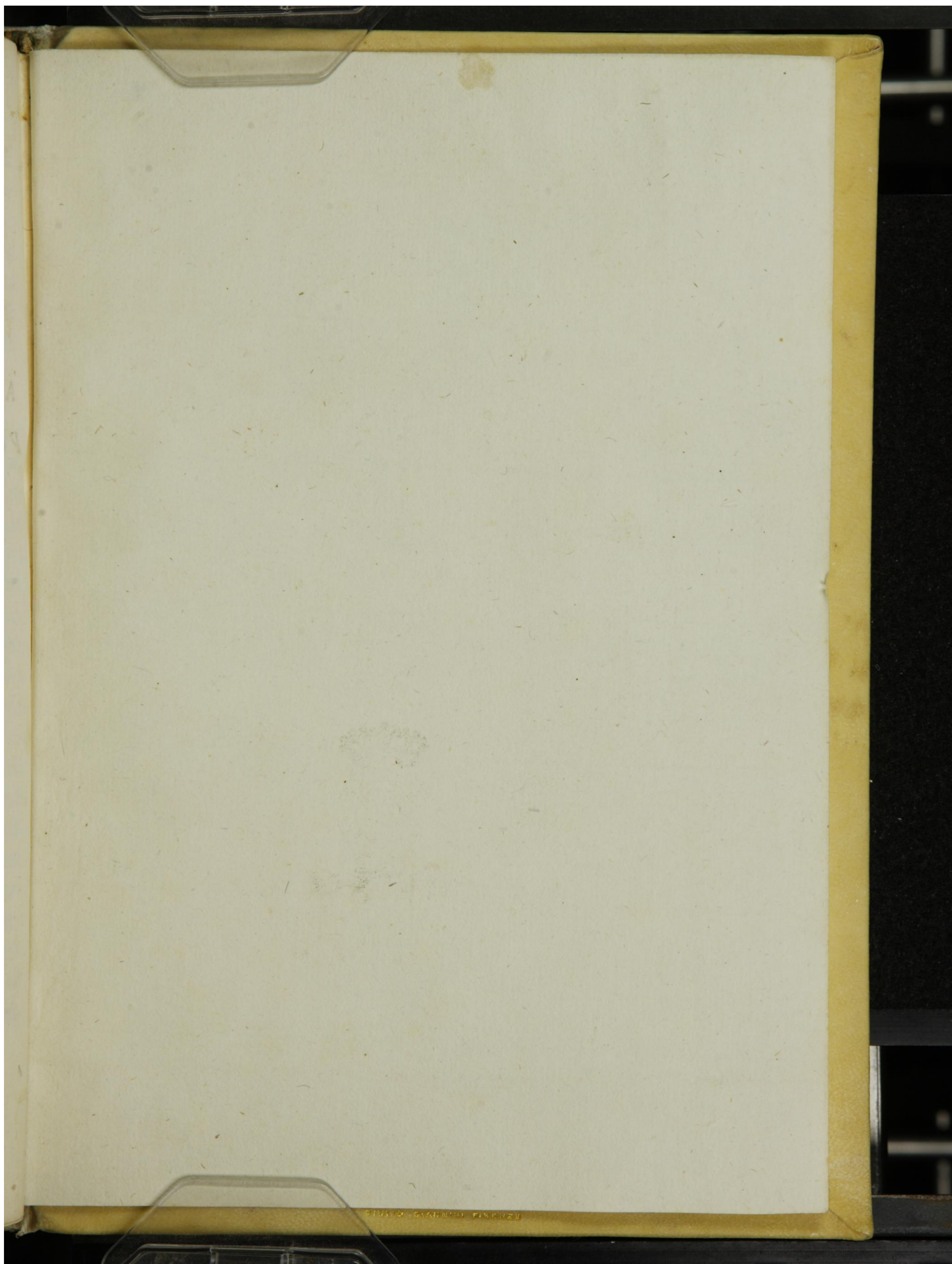
APVD ALDI FILIOS.

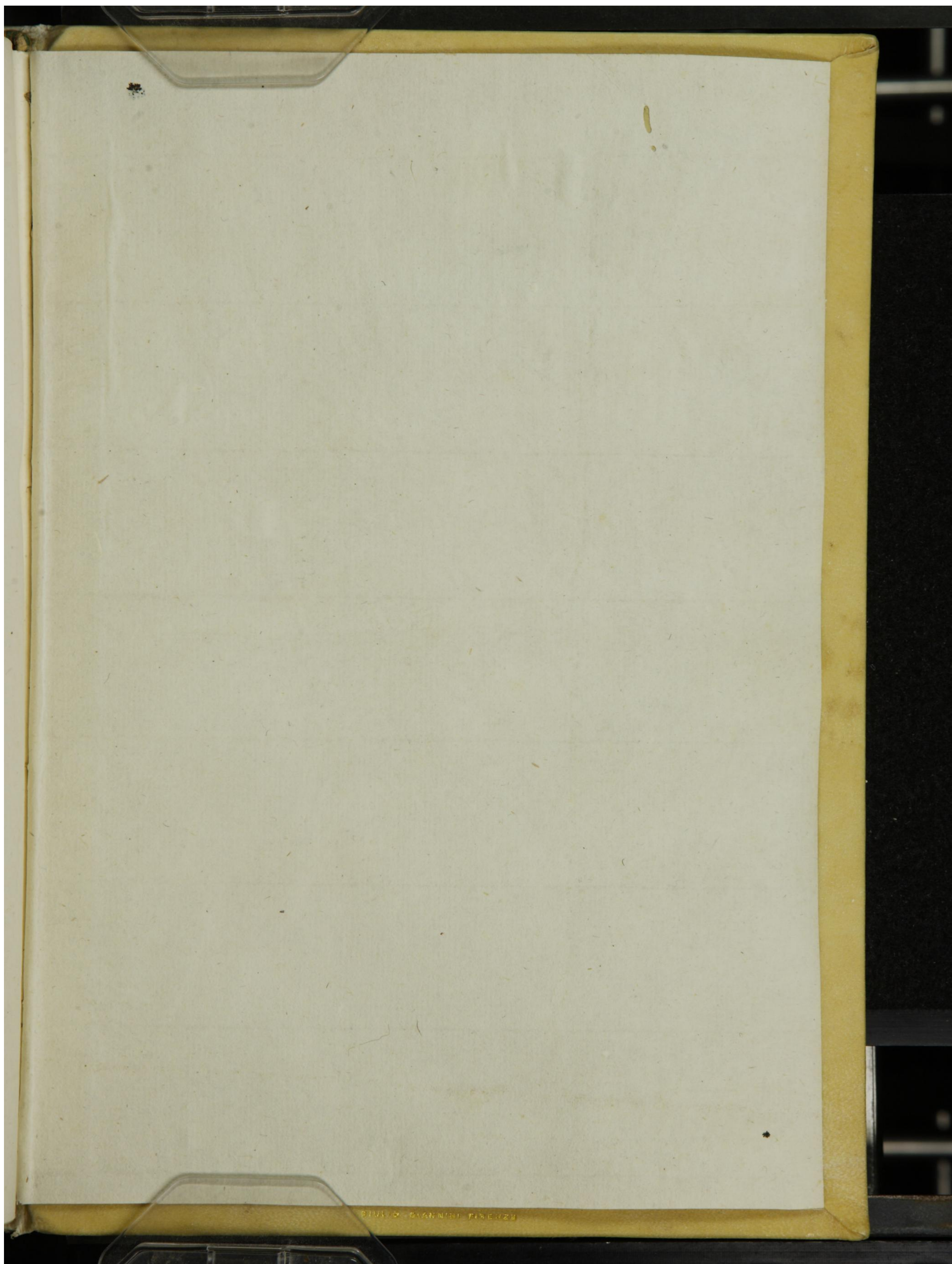
VENETIIS M D XLIII.

MENSE IVLIO.

AL DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

FIRENZE

GIULIO GIANNINI FIRENZE

GIULIO GIANNINI FIRENZE